

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

FACULTAT DE FILOSOFIA I LLETRES

FRANCESC EIXIMENIS

PASTORALE

EDICIÓ I TRADUCCIÓ

Tesi Doctoral presentada per la llicenciada:
Montserrat Martínez Checa

Dirigida pel professor Dr:
José Martínez Gázquez

Sabadell, 1994.

Quomodo ecclesiastici appetunt sibi reuerentias fieri. c. CXXVIII.

Et ultra habetur in textum salutationes in foro. Rabanus ubi supra: Hic impugnat Redemptor noster uanitatem nostrorum prelatorum et omnium ecclesiasticorum, que cor eorum sic impleuit, quod in omnibus et per omnia
 5 appetunt ab aliis honorari. Et specialiter hic ponit appetitum reuerentialem, quia uolunt saluari in foro, id est, publice honorari inclinationibus et in capite et genu, ut sic reputentur ceteris honorabiliores et magis uirtuosi, nec hoc sufficit, nisi ore confiteantur ceteri eos esse prelatos et dominos aliorum. Et hoc exprimit, cum dicit Christus: Qui uolunt uocari ab hominibus rabbi, id est,
 10 magistri et aliorum doctores. Super hoc Basilius facit grandem exclamationem dicens: O filii Dei!, sacerdotes de quibus dictum est: Vos dii estis et filii Excelsi omnes. Et: Quare tantum diligitis uanitatem et queritis mendacium, ut pro uanitate habenda usurpetis Omnipotenti suam gloriam, cui soli debetur honor et gloria, [Apostolus, I Ad Timotheum I], et contemnatis premium
 15 regni, quod uobis pro uestris operibus donaretur ab eo et cum perditis, ipso dicente: Amen dico uobis, receperunt mercedem suam? O infelices! Cur non consideratis quanta sit hec latens Dei offensa et quantum incurritis damnum, qui pro huius modi stultitia gratiam Dei perditis et a uirtute desistitis et a merito regni? O insensati et quanta est uobis pena parata et quanta defectio pro
 20 amore huiusmodi uanitatis! Teneas ergo prophete consilium, uidelicet, qualiter Summus Rex Deus mirificauit sanctum suum pro contemptu presentis uanitalis et amore bonorum celestium et non pereatis ut stulti et penitus insensati. Hec ille. Et sequitur in textu ad principale propositum, quod est de iusto seu de iustitia: Ve uobis scribe et pharisei, qui decimatis mentam et anetum et
 25 ciminum, et reliquistis que grauiora sunt legis et cetera. Rabanus ubi supra: Ecce Redemptor tanquam fons eterne ueritatis, fictionem ualide impugnans suam maledictionem iniecit in presidentibus Legis, quia de minutis difficultant et omittunt maiora, in quibus esset maxime standum, scilicet, iudicium, misericordiam et fidem.

1 ecclesiastici om. M² dum ante appetunt P: om. P² sibi ed² fieri ed² 6 corporis ante et add. ed. M¹ To Val in capite: capitis ed. M¹ To Val 14 Apostolus I Ad Timotheum I om. ed. M¹ To Val 15 regni: regi ed. To Val 17 incurritis: -ratis ed. M¹ Val M 23 de post seu om. ed. M¹ To Val 24 et post mentam om. ed. a 25 ea ante que add. b C

Quomodo mali prelati minima ponderant et maxime ponderanda contemnunt. c. CXXIX.

Vbi notat idem Rabanus dicens: O quam pulchre noster Redemptor describit
 peccata maiorum presidentium, qui minima ponderant et maxima omittunt,
 5 quod est signum modice dilectionis Dei et proximi et modici timoris iudicii
 diuini futuri. De facto uidemus quod ponderant suum honorem usque ad
 mortem, immo et si de sibi consuetis dari emolumentis et refectiones non eis
 completissime ministretis, lites terribiles suscitant, uituperant et inuadunt hec
 facientes usque ad mortem. Si tamen uideant quod Dei cultus minuitur et quod
 10 proximus peccatis inuoluitur, hec contemnunt quasi si ista non essent grauiora
 inter crimina magna. Merito igitur contra huius insaniam et peccatum profert
 clementissimus Saluator: Ve eterne mortis prenuntians excidium!, ut cauere
 debeant et citius a dictis peccatis desistant. Que etiam sunt alia grauiora, id est,
 magis ponderanda in Lege, ostendit dominus Ihesus dicens ibi illa esse
 15 iudicium misericordiam et fidem. Rabanus ubi supra: Attende quod auctoritate
 Redemptoris testimonio unum de maioribus bonis Legis est facere iudicium
 siue iustitiam. Ecce hoc exigit Deus a presidentibus quibuscumque, quia hoc est
 unum propter quod preficitur populo Dei et quod summe transit ad Dei
 gloriam et ad communitatis utilitatem. Hanc sicut et pacem tenendam in populo
 20 iurant presidentes, cum regimen assumunt, ideo iustitiam omittentes seu seruare
 nolentes, seu ex remissione uel ex malitia pretermittentes uel non facientes
 semper uiuunt periuri et in crimine mortali, pro cuius transgressione et
 omissione iustitie merentur in utroque homine morte feriri, dicente Scriptura
 quod iniustitia mortis est adquisitio. Et multi perdiderunt dominia pariter et
 25 uitam corporalem propter suas iniustitias, negligentias, raptus et fraudes.
 Carere etiam misericordia summe damnabile est in eo qui est pastor et pater,
 de quo maxime dicit Iacobus II quod iudicium sine misericordia erit ei, qui
 non fecit misericordiam. Non habere etiam fidem ad Deum in eo qui caput est
 legis et fidei, hoc adducit in tali finale et totale exterminium, et nedum talis
 30 debet Deo seruare fidem promissam, sed etiam proximo fidelitatem, quam sibi
 debet ratione paternitatis et pastoralis dignitatis, sicut pater summam

1 aliqui ante mali add. Mo2 T2 ed2 Val2 maxime V2 P2 A2 To2 : -ma M2 2 ponderanda om. A2 4
 maiorum : nost- ed. To Val ma...po- om. Mf 7 et r. : uel r. ed. Mf To MC : ut r. Val refectiones . -nibus
 ed. V P A Val C . -nis Mf. 8 ministrets : tralis ed. 10 inuoluitur : ob- ed. Mf To Val 11 et peccatum
 om. Mo B T 13 debeant : -at ed. Mf To sunt : sint ed. Mf To Val alia : aliis ed. 15 et post auct.
 add. ed. To Val Mf 18 preficitur : -ciuntur ed. To Val 19 et p. : ad p. ed. To Val 27 II om. ed. Mf To Val

fidelitatem debet filio, quem Deus ex amore spirituali commisit. Ex istis patet duodecesimum documentum apostolicum secunde regule sue, quod fuit sanctum.

Quare oportet episcopum pre aliis esse continentem. c. CXXX.

Tertiumdecimum documentum apostolicum secunde regule est continentem, quod exponens Remigius dicit: Oportet episcopum esse continentem, cum sit positus sicut signum ad sagittam ut sit quasi speculum et exemplum omnium
 5 aliorum et cuius infectio plus nocet gregi quam alterius cuiuscumque. Sit, inquit, igitur antistes continens propter honorem Summi Dei, cuius est minister, qui maxime ostenditur in immunditiam istorum. Isti enim sancta contractant, mediatores sunt inter populum et Deum et qui continentiam aliis predicant et qui suo exemplo habent Deo spirituales filios generare mundos et
 10 claros et qui a Deo maiora dona susceperunt, ut peccata remittere et Christi corpus consecrare et qui habent consecrare; habent et ipsi sacrare, quorum immunditia aggrauatur coram Deo ex statu et scientia, ex scandalo gentium et ex uoto castitatis. Nimis enim talium uita est criminosa apud Deum, dum reddunt sacrum statum contemptibilem hominibus ex sui uita maculata, que
 15 continue plus et plus elongatur a Deo et maiora sibi in inferno procurantur tormenta. Sequitur: A tali igitur corruptione qui purgari uolunt, ad orationem efficaciter recurrant pro auxilio, abstinentiam ament, cor habere mundum procurent, sensus diligenter custodiant, maxime gulam, uisum, et auditum, correctionem libenter sustineant, sacram lectionem uisitent et societatem ament
 20 castorum, et immundorum collegia horreant, elemosinis corporalibus et spiritualibus insistant, tempore tentationis se aliquo modo affligant, oportunitates male agendi refugiant, honeste se occupent, mortem propinquam cogitent, statim tentationi occurrant et incitamenta luxurie uitent, que sunt aspectus curiosus, uictus deliciosus, ornatus exquisitus, gestus lasciuus, sociatus
 25 impudicus: Beate Virginis salutatio, uirgine reuelatio, passionis Domini Ihesu Christi deuota inuocatio seu eius profunda cogitatio. Aliter exponit Hilarius li continentem dicens quod per hoc uocabulum Apostolus intelligit, id est, se

33 sanctum : iustum *ed. To* 1 pre aliis *om. A2 M2* esse *om. M2* 4 ut: et *ed. a.* 6 inquit *om. ed. Mf To* 9 suo : sui *ed. Mf To Val* 11 habent consecrare: hunc consecrant *ed. To : om. Mf.* sacrare : -ari *ed. : satiare V P A C* : satiari *M : om. Mf.* 22 refugiant : -ent *ed.* 25 remedia luxurie sunt hec *post impudicus add. ed.* 25-26 uirgine ...profunda : et frequenta passionis Christi *ed.* heate ... cogitatio *om. To Val* 25 uirgine : ditinoni in creatoris *corr. Mo. m. s.* Domini Ihesu *om. Mf.* 25-6 Domini Ihesu Christi : -us *P* Ihesu Christi *om. C* 25 beate...reuelatio : etiam prodest ad pregationem talis corruptionis uirginis sacratissime salutatio *M* 26 hic ante Hilarius *add. u* 26-7 li continentem : liconiensem *b* : hoc continentem *Mf*

firmiter tenentem contra omnem tentationem, quia in hoc probatur uir
 quilibet, uidelicet, si fortis sit intentionibus. Et in hoc prelatus singulariter
 30 ostendit se dignum gratia, fama et gloria apud Deum et homines, si in
 tentationibus sit rigidus et fortis. Vnde Iacobi primo: Beatus uir, qui suffert
 tentationem, quia cum probatus fuerit, accipiet coronam uite, quam repromisit
 Deus diligentibus se. Dicebat abbas Moyses quod quando prelatus cadit in
 35 tentationem aliquam, tota ecclesia deberet contremiscere, quia tunc cecidit una
 grandis columna eius. Ex istis patet tertium decimum documentum secunde
 regule apostolice.

**Quod prelati debent cordialiter legere Scripturam Sacram ut sciant
 alios informare et etiam repugnare hereticis et malis hominibus.
 c. CXXXI.**

Quartumdecimum documentum secunde regule apostolice est amplectentem
 5 eum qui, secundum doctrinam, est fidelem sermonem, ut potens sit exhortari
 in doctrina sana et contradicentes reuincere. Origenes hoc exponens dicit sic:
 Nota hic tria necessaria prelato: Primum est ut toto affectu amplexeretur, id
 est, cordialiter diligat Scripturam Sacram et in ea studeat. Queritur, inquit, ab
 eo, cum consecratur, an sciat utrumque testamentum et respondet quod sic. Vbi
 10 ergo tunc eum ignorat, postmodum tamen laborare debet toto affectu, ut eum
 sciat, nec aliter est dignus episcopali dignitate, dicente Domino Osee III: Quia
 repulisti scientiam Dei, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Glosa: Merito
 repellitur a dignitate regiminis, qui caret Dei scientia que maxime est necessaria
 pastori gregis Domini, tam pro se quam pro grege. Magni enim fructus
 15 sequuntur amplexanti ex corde studium Scripture Sacre. Vnde Prouerbiorum
 III: Glorificaberis ab ea, qui cum eam fueris amplexatus, dabit capiti tuo
 augmenta gratiarum et corona inclita proteget te. Secundo notat ibidem
 Origenes li potens sit exhortari in doctrina sana, unde dicit Origenes ibidem:
 Ad prelatum summe pertinet habere in omni materia salutis sermonem
 20 promptum ad quod multum confert studium Scripture Sacre et bonus usus
 exhortandi. Nam prelatus intendens scripturis non salubribus et inutilibus,
 dignus est deponi, quia reddit se ineptum uoluntarie ad exhortandum et

32 quia : quoniam b.M 34 tentationem aliquam : -e -a ed. V P A a illo ante tunc add.ed. 1 legere :
 scire M2 sacram om. A2 1-2 ut .hominibus om. M2 2 etiam om.C2 7 nota : notat ed.To 10 si ante
 ergo add. ed. ignorat : -ret ed. To Val C 13 regiminis : regis ed.To Val 16 glonficaberis : gloria- ed.To 22
 deponi : depositione ed. To Val

docendum et arguendum, ad que ex officio tenetur suo tempore et loco. Et si
tempus uix ad necessaria, qua fronte presidens perdit tempus in his, que sunt
25 inutilia et forsitam nociua? Tertio notat Origenes li contradicentes
reuincere, ubi sic inquit: Eterna Dei sapientia ecclesiam suam fecit sagenam
mixtam ex malis et bonis, oportet ergo prelatum semper intendere bonis, ut
proficiant et perseuerent et malis, ne possint nocere. Vnde Hieremie, primo De
prelato: Constitui te ut euellas et erradices, edifies et plantes in ecclesia
30 Christi. Semper in uia hic mixti sunt reprobi cum electis. Reprobi autem
secundum consilium patris sui diaboli operantur inficiendo, destruendo,
corrumpendo et fedando, que possunt. Ideo positus est in capite aciei Christi
prelatus, oculatus et diligens, qui contra exercitum diaboli semper paratus sit
opere et sermone et hostem antiquum repellere et eius filios arguere, persequi,
35 confundere et destruere, ne in Deum se erigant et eius gregem deuorent et
mactent. Hec ille. Hieronymus: Negligentia prelati destructio est gregis
Domini, unde prelatus negligens homicide comperatur, quia dum custodire
gregem negligit, subintrat hostis et caulas Domini inuadit et sic moriuntur
oues et agni Dei. Hec ille. Merito tali maledixit Dominus per Hieremiam
40 XLVIII dicens: Maledictus qui facit Dei opus negligenter. Ex his patet XIII
documentum secunde regule apostolice superius explicatum.

**Hic ponitur tertia regula pro directione uite episcopalis. Et primo
dicit quod episcopus pre aliis debet uideri homo et alii pecus si ei
comparentur. c. CXXXII.**

Tertia regula principalis regulans uitam prelatorum ponitur in secundo libro
5 seu parte secunda Pastoralis Gregorii, ubi ita: Tantum debet actionem populi
actio transcendere presulis, quantum distare solet a grege uita pastoris.
Sequitur: Sit ergo cogitatione mundus, actione precipuus, discretus in silentio,
utilis in uerbo, singulis compassione proximus, pre cunctis contemplatione
suspensus, bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium uitia
10 per zelum iustitias erectus, interiorum curam exteriorum occupatione non
minuens, exteriorum prouidentia, interiorum solitudine non relinquens. Hec
ibi. Laurentius episcopus Tusculanus scribens Hugoni Cluniacensi predictam

23 ad ante arguendum add.ed.Mr To Val 24 sufficit post uix add. ed.To Val: est M C 40 opus:
opera ed. Mr To Val M patet: apparet ed.Mr.To Val 41 apostolice: -toli ed.V P A a 1 hic ponitur
To2 Val2 pro Val2 1-2 et...dicit To2 2 uideri: dici A2: uidi To2 pecus om. T2 1-3
hic...comparentur: ponitur tertia regula M2 10 in post curam add. ed.V P A a

regulam exponit breuiter aliqua accipiens a Gregorii Pastoralis et pauca alia
 superaddens. Et primo exponit li tamen debet actionem populi et cetera, et
 15 dicit: Tante sanctitatis debet esse prelatus in Christi ecclesia ut grex eis quasi
 quoddam pecorale in eius comparatione uideatur. Ipse autem peditus
 sapientia, scientia et conscientia inter omnes uideatur lucentior et preclarus.
 Duo, inquit, faciunt siue integrant hominem, uidelicet, sapientia siue discretio
 et conscientia, que quanto maiora sunt, tanto eum ad regendum Dei populum
 20 aptius disponunt.

Quod episcopus habeat mundas cogitationes. c. CXXXIII

Primo igitur episcopus debet esse cogitatione mundus, unde cum tota bonitas
 nostri operis a bonitate post Deum proueniat cordis, necessarium igitur est ei,
 qui in conspectu Dei semper ministrat et ad sacra ministranda est constitutus
 5 precipuus, quod in corde omni tempore sit mundus, ut si intus nascatur quid
 turpe uel reprehensibile, gladio diuini timoris statim abscindatur a corde. Vnde
 si cogitatus immundus in corde retineatur, ex quo percipitur, constat quod per
 cor iam captum ei deliberate consentitur. Ideo dicit Dominus: Quousque
 morabuntur in te cogitationes noxie? Quia nulla est excusatio, cum in mente
 10 retinetur scienter mala cogitatio, nec quis placere Deo poterit, qui cogitatus
 noxios in mente seruat seu nutrit. Merito igitur patet primum documentum
 Gregorii de prelato, uidelicet, ut sit cogitatione mundus.

Quod episcopus abundet pre aliis operibus bonis. c. CXXXIII.

Secundum documentum est actione precipuus, pie enim creditur ut pontificale
 pectus uirtutibus impleatur. Semper ergo aliqua eius uirtus exterius appareat et
 sic operi sacro semper intentus existat. Rutillet ergo sacra manus pontificis
 5 nunc uerbo doctrine, nunc exemplo uite, nunc humilitate profunda, nunc
 patientia lata, nunc pietate extensa, nunc prudentia magna, nunc fortitudine
 uiua, nunc iustitia sincera, nunc fide ualida, nunc spe extensa, nunc caritate
 uiuida, ut sit episcopus uas solidum ornatum omni lapide pretioso. Sequitur: O
 quanta gloria erit pontifici operibus bonis pleno, quando sibi coram angelis

13 accipiens : ex- ed.To 14 exponit : -ni ed. actionem : -ne b 17 et ante scientia add. ed.a lucentior :
 ius ed. 17-19 inter...que om. To 20 aptius : alt- ed.a 9 nulla : -li ed. To Val 10 cogitatus : -pitus ed.
 1 episcopus om. M2 in post aliis add. To2 M2 Val2 bonis P2 6 nunc post magna . et ed.To Val
 8 lapide pretioso : laude -sa Mo B T

10 Dei dicit summus Ihesus in iudicio: Euge, serue bone et fidelis, quia in pauca
 fuisti fidelis, supra multa te constituam intra in gaudium Domini tui. Amen
 dico uobis, super omnia bona sua constituet eum. Sequitur: Confusio autem
 inextimabilis preparata est omni pigro, maxime prelato, qui uocatus est ad
 15 tanta. De quo Dominus dixit [Matthei XXII]: Seruum uero inutilem proicite in
 tenebras exteriores ut, quid terram occupat?, quia non est dignus ut hic uiuat et
 dignitatem alteri debitam retineat, quia ad nullum fructum boni operis hic se
 applicat nec ad procurandum bonorum operum mercedem laborat. Et sic patet
 secundum documentum.

Quod episcopus sit discretus in silentio. c. CXXXV.

Tertium documentum eiusdem regule est quod prelatus sit discretus in silentio,
 nam, sicut Apostolus dicit, argumentum efficacissimum est prudentie hominis
 discrete silere, ubi oportet et quando oportet. Nam abundans in uerbis maxime
 5 inutilibus sepe cadit in mendacium et in aliis speciebus peccati lingue. Verbum
 autem prelati semper debet esse edificatorium, utile et discretum. Ideo dicit
 Christus: Ex uerbis oris tui iustificaberis uel condemnaberis. Vbi glosa
 Ambrosii: Efficacissimum signum est bonitatis uel malitie hominis uerbum sui
 oris. Quidam semper loquuntur iracunde quia fatui sunt, quidam iactanter quia
 10 superbi sunt, quidam lubrici quia immundi sunt, quidam detractorie quia
 rancorosi sunt. Cuique tali dici potest illud dictum Petro: Tu ex illis es, nam et
 loquela tua manifestum te facit, [Matthei XXVI]. Sic ergo prelatus semper sit
 discretus in silentio. Dicit hic dictus Laurentius sic: Silentium in prelato
 maxime debet ostendi in choro, quia in eius presentia omnes debent timere
 15 loqui, ubi de locutione Deus offenditur et prelatus et ceteri infamantur. Nam
 si loquaris tempore diuine laudis, rogo, quomodo dices diuinum officium? Et
 si dicis, quare ibi dehonoras Deum et inedificas proximum? Debent etiam
 prelati ostendere silentium temporeurbationis et ire, ne prosiliat in uerbum
 maliuolum et scandalosum. In mensa etiam debet semper teneri silentium
 20 propter lectionem diuini eloqui ibi prolatam, tum quia morale est inter
 politicos non loqui, dum cibus sumitur et in hoc quilibet morigeratus

10 euge iter Mo B V P A quia om. b C 12 autem : enim ed. Mt To 13 maxime prelato om. ed. To Val
 qui : quia ed. To Val 14 dixit : dicit Mo B T Mathei XXII om. ed. Mt To Val proicite : proice Mo B
 T 16 quia : qui ed. Mt To M 1 quod...silentio om. A2 episcopus om. C2 2 quod...sit om. ed. Mt
 To Val C silentio : silendo Mo T V P A 3 Apostolus : Plato ed. Mt To Val : populo M 7 Christus :
 Ihesus ed. To 8 efficacissimum : edificatum b C 9 et post sunt add. ed. To iactanter : -ntur ed. a 12
 Mathei XXVI om. ed. Mt To Val sic om. ed. Mt To M 16 rogo : ergo ed. diuinum om. ed. a 17
 debent : debet ed. Mt 18 ostendere : -di ed. Mt To M C 20 prolatam : -atum ed. Mt Val

comprobatur. Non est communiter uerisimile quando uerbum indisciplinatum
 prosiliat ab ore uerbis fecundo, maxime si post refectionem corporis lingua
 laxa in loqui erumpat. Sit ergo prelatus discretus in silentio, in quo semper
 25 fulget silentium, nisi quando necessarium est eius uerbum. Et patet Gregorii
 secundum documentum.

Quod episcopus sit utilis in uerbo. c. CXXXVI.

Quartum documentum Gregorii est utilis in uerbo, unde sicut dicit idem
 Laurentius ibidem: Ex ore prelati non debet procedere nisi uerbum
 examinatum et prudens, ut omnis ab eo recedens edificatus abcedat.
 5 Turpissimum, inquit, est ut episcopus dicat fabulas, trufas, scurrilia uel audiat
 uel coram se dici permittat. Magnos, inquit, fructus potest conferre lingua
 hominis Deo, ideo illos premittere et ad inutilia declinare, maxime in
 prelato, nimis est criminisum. Potest, inquit, sapiens antistes iuxta propositam
 materiam loqui approbando, detestando, suadendo, exhortando, semper
 10 conuertendo suum animum ad bonum et hoc propter Deum, iuxta illud
 Apostoli: Quaecumque facitis, ad gloriam Dei facite. Sequitur ibidem: Magni,
 inquit Pater, sunt fructus bone lingue, ad quos Apostolus exhortatur
 Timotheum dicens: Argue, obsecra, increpa, licet sint alii multi, uidelicet,
 orare, docere, informare, laudare Deum et peccata confiteri, sed sicut tangit
 15 Gregorius parte secunda Pastoralis, capitulo XV: Sunt multi miserabiles
 predicatorum et prelati, qui potius eligentes placere hominibus quam Deo nolunt
 quemquam de suis malis arguere. Hi apud Deum sunt non prelati nec patres
 nec pastores Deo suo fideles, sed sunt mercennarii, quia gratiam hominum sibi
 pro mercede constituunt. Ideo ueniente lupo, id est, diabolo uel eius uicario ut
 20 oues interficiat, ipsi non curant illi resistere, sed sub diro silentio se nituntur
 operire. Hi sunt, de quibus dicit Isaias, XLVI capitulo, quod sunt canes muti
 non ualentes latrare. Vbi Glosa: Ideo mercedem et comoda que pro custodia
 gregis suscipiunt, ad onus et augmentum sue damnationis acquirunt. Scriptum
 in Psalmo est: Dissipauit Deus ossa eorum. Qui hominibus placent, confusi
 25 sunt, id est, confundendi in Dei iudicio. Quia de eis dictum est: Qui me
 negauerit coram hominibus et ego negabo eum coram angelis Dei. De eis etiam

24 laxa : lapsa Mo B T 25 fulget : -cat ed. 1 in om. M² omnia om. A² 2 sicut : sic ed. To Val 6
 conferre : aff- ed. Mt To Val 7 hominis om. ed. Mt. 11 spatium post apostoli add. Mo V P A M C
 ad : in ed. Mt To Val gloriam : gratiam M 12 Pater om. ed. To Val 14 tangit . cauit ed. To Val
 20 illi : ei Mo B T 21 XLVI capitulo om. ed. Mt To Val M : XVI C 23 ad post . et add. ed. To Val
 26 negauerit : -int Mo B T eum : eos Mo B T P A.

dicitur in eodem Psalmo: Quia Deus spreuit eos tanquam puluerem, quem
 proiicit uentus a facie terre. Vnde Bernardus in quodam sermone: Vix inuenit
 sibi Deus seruum fidelem et qui plus ei placere appetat quam homini. Cum
 30 tamen dicat Apostolus: Si hominibus placerem, Christi seruum non essem.
 Seculi igitur amatores pro Dei zelo uerbum non habent, sed pro carnali amico
 fauorando uel pro suo hoste persequendo uerba et opera multiplicant sine fine.
 O infelices, confundendi a Deo in iudicio pro tanto crimine! Et quid proderit
 eis hominum carnalis amicitia siue fauor, quando tradentur in manus gladii et
 35 in uentre inferni, ubi perpetuo partes uulpium erunt? Item Crisostomus Super
 Mattheum: Pastor Deo fidelis cum uiderit periculum peccandi in promptu uel
 peccatorem, qui ad peccandum trahitur, omni seruili timore pro Dei gloria
 debet indilate uehementer resistere in uerbo, corde et opere, ualenter pro salute
 animarum militare, et memoret quod scriptum est Matthei V: Beati qui
 40 persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum
 celorum. Et alibi dicitur: Certare uiriliter pro iustitia et Deus pro te
 expugnabit inimicos tuos. Vbi Glosa Augustini: Nulla maior iustitia quam pro
 honore Dei et salute proximi uiriliter decertare. Et ibidem dicitur: Noli effici
 iudex, nisi uirtute ualeas irrumperere iniquitates. Vbi Fulgentius: Ideo nullus
 45 timidus remissus uel placere cupiens meretur tenere iudicium nec regimen
 animarum. Item Cesarius: Nec speres fixe tu in Deo, qui pro eo dubitas aut
 formidas ardua aggredi. Cum dicat propheta: Viriliter agite et confortetur cor
 uestrum omnes, qui speratis in Domino, qui igitur uere de Deo sperat, illi
 opera offert, quibus mereatur adiuuari, cum clamat, nam scriptum est: Spera
 50 in Domino et fac bonitatem, quia si bene feceris, confidenter sperare poteris.
 Vnde dicit Magister Sententiarum in III, in materis De spe: Quia spes sine
 meritis non spes, sed magis presumptio dici potest. Igitur preses quisque opus
 feruens continue Deo offerat et uerbum utile, ut a Deo se adiuuari et audiri
 percipiat et sic eius in omnibus faciat uoluntatem. Vnde Ambrosius: Turpe
 55 nimis est ut in lingua christiani uerbum inueniatur inutile uel nocuum, cum
 Deus Omnipotens tanta nobis ostenderit et dederit ad utiliter proloquendum. Ex
 quibus patet quartum documentum Gregorii, quod est utilis in uerbo.

27 dicitur: tanquam om. M quod ante in add. ed. Mt To Val C ponitur ante quia add. ed. Mt To Val
 quia: quod ed. To 35 in uentre: in -em ed. P: de uentre Val 36 uiderit: uidet ed. Mt To Val M
 38 postposito ante debet add. ed. in: et ed. To Val 39 militare: multarum Mo B T et: ut ed. a
 44 uirtute: ubi tu Mt: illo tunc ed. To Val 49 offert: offerat ed. Mt To Val 51 quia: quod ed. To M
 54 faciat: perficiat ed. To Vo. M

Quod episcopus sit compassius proximis suis. c. CXXXVII.

Quintum documentum Gregorii ibidem est singulis compassione proximus. Vnde Hilarius Pictanensis super illud Iohannes X: Ego sum pastor bonus, sic inquit: Bonitas pastoris hoc exigit, ut ouibus compatiatur et eas cordialiter
 5 diligit quasi pater ut dicere possint oues eius illud Apostoli: Non habemus pastorem, qui non possit nobis compati, tentatum autem per omnia. Vnde, dicit iste, prudens pastor per suas infirmitates et passiones et miseras debet cognoscere aliorum casus et tentamenta et sicut sibi compatiatur, ita et ouibus compatiatur. Vnde Dominus exemplo prelatorum permisit pastorem Petrum
 10 cadere, ut sui casus instigatus exemplo sciret aliis cadentibus ipse dulcius misereri. Sequitur ibidem: Hec compassio autem ex amore ad Deum debet sumere exordium, nam quanto quis Deum diligit, tanto suarum ouium miserie condescendet. Quod bene indicauit Dominus, dum pastori ecclesie Petro uellet suas oues committere, premisit illi ter dicens: Simon Petre, diligis me plus his?
 15 Sequitur: Pasce oues meas, quasi dicat, si oues meas uis diligenter pascere oportet te primum me diligere, ut mei amore uictus tibi commissas oues perfectius reficias et eis copiosius misericordie pastum ministros. Beda: Considerent pastores ecclesie summum pastorem Ihesum et attendant quanta condescensione se inclinauit ad omnes. Nullum unquam repulit ad se fideliter
 20 uenientem, non cananeam, non peccatricem, non tholonearium Mattheum, non publicanum Zacheum, non negantem discipulum, nec latronem in cruce, omnibus omnia factus est, qui omnes saluare uenerat, relinquens prelati exemplum, ut ex misericordia se omnibus euiscerent, omnes diligant, omnibus subueniant et nullum a sue paternitatis gremio unquam excludant,
 25 nullum desperari permittant, quia omnibus a Domino patres constituti sunt et pastores. Hec ille. Ex quibus patet quintum documentum regule Gregorii datum episcopis, quod est singulis compassione proximus.

Quod episcopus sit pre aliis contemplatiuus. c. CXXXVIII.

Sextum documentum Gregorii datum episcopis ubi supra est quod sit pre ceteris contemplatione suspensus. Causam dat dictus Laurentius ibidem, quia

1 compassius T V P A2 suis om. M2 5 ut et Mo B T spatium post apostoli Mo T V C M R cognoscere: ag-ed. M To Val M 9 et post unde add.ed. 12 miserie miserere ed. M Val: ricardin To 13 condescendet: -dit ed. a 17 eis om. Mo B T A reficias et ante pastum iter. b 23 ecclesie ante exemplum add. Mo B T P 25 quia omnis: qui o. Val: qui omnes ed. To 27 datum episcopis om. ed. M To Val

cum episcopus sit in populo Christi ut fons quidam emanans omnibus subditis
 5 suo modo salutaria et necessaria pro hac uita, ideo ne fons iste desiccetur,
 expedit ut uenas occultas habeat mari summo coniunctas, uidelicet, Deo a quo
 plenum influxum recipiat gratiarum, quod maxime habet fieri per
 contemplationis donum, quod mentem contemplatoris erigit in altum et ipsam
 dicto mari magno connectit, unde sicut dicit abbas Daniel: Nulli est tam
 10 necessaria contemplatio celestis, sicut presidenti, qui in suo regimine sic
 necessario habet informari et adiuuari quasi quotidiano pane, ne deficiat neque
 erret. Ars enim artium, secundum Gregorium, est regimen animarum, que
 necessario indiget celesti lumine ad hoc quod recte procedat et agat. O, inquit,
 quanta confusione profundetur in die iudicii preses qui ad arcem celestis
 15 contemplationis nunquam ascendit, nec specialem notitiam nec amicitiam habet
 illius, qui in presidentem ipsum elegit! Vnde dicit iste quod dicet illi summus
 iudex: Responde, si potes, stulte et insipiens. Et nonne nosti quod sine me nihil
 potes facere? Cur ergo in tanto magisterio non recurrebas ad me qui petentibus
 sapientiam ex corde do affluenter et non impropero, immo in abscondito
 20 contemplationis loco infundo eam abundanter deuotius postulanti? Cur ergo
 non petebas? Cur non me requirebas? Certe quia de mundo fuisti et mundane
 uixisti et in sapientia carnis mortifera te ipsum et populum meum stulte rexisti,
 quod totum redundabit et statim super miserabile caput tuum. Hec ille.
 Sequitur ibidem et infra: O si nosces quibus penis exponit Omnipotens
 25 presidentes ipsos quos damnat! Nonne legisti illud Sapientie VI, quod
 fortioribus fortior instat cruciatio, et potentes potenter tormenta patientur? Et
 ibi sequitur quod exiguo conceditur misericordia quia exiguus non est tantis
 implicatus malis, et maiorem sepe habet Dei notitiam et plus pro illa laborat,
 ideo illam meretur attingere et Dei misericordiam inuenire.

Qualiter sit contemplandum. c. CXXXVIII.

Ideo sanctus abbas Effrem in libello suo qui dicitur Contemplationis ponit in
 hac materia sequentes doctrinas. Prima est quod ecclesiastici, maxime prelati,
 polissime debent intendere contemplationi, quia potiori indigent lumine
 5 dirigenti et caritate seu gratia inflamanti. Secunda est quod contemplationis

5 uita : uia ed. *Mt To* 8 contemplatoris : -plantus ed. *Mt To Val* : -tionis *M* 9 dicto : ipso ed. *To*
 11 neque : ne *Mo B T* 13 indiget : eget *Mo B T* 14 profundetur : per- ed. *Mt*: perfundet *M*
 die iudicii : Dei iudicio ed. *a* 16 in presidentem ipsum : in -tiam ipsum postuit et ed. *A Mt To Val M*: in-
 ntia i. p. et *V A C* 18 potes : -teras ed. *Mt To Val* : testis *A* : -teris *M* 25 ipsos om. ed. *a*
 1 qualiter...contemplandum *M2* 5 est om. ed. *Mt To Val* quod : quia ed. *To Val* : om. *M*

donum requirit cor purum et purgatum ab omni peccato et proposito
 peccandi, quia dicitur Sapientie primo: In maliuolam animam non intrabit
 sapientia nec in corpore subdito peccatis. Ideo omnis homo disponens se ad
 contemplationem debet premittere saltem confessionem generalem cum
 10 contritione uiuaci de omni creatoris offensa. Hec enim contritio procurat
 altissimum uolatum ad alta, maxime si sit efficax, consueta et fortis. Hec etiam
 puritas summe requirit munditiam carnis, integram et bonam ordinationem
 uite specialiter in cibo et potu et silentio. Nunquam goliardi et requirentes
 15 delicata cibaria seu uina et uestes delicatas seu carnalia sunt apti ad talem
 mentis ascensum, quia abominantur a Deo. Tertia est quod ad hoc requirit
 humilitas cordis. Et de humilibus dicitur Matthei XI: Abscondisti hec a
 sapientibus et prudentibus et reuelasti ea paruulis, id est, humilibus. Ideo refert
 abbas Zacharias quod olim sancti episcopi assumpti de heremo nunquam
 propter gradum episcopalem mutabant uite austeritatem, quam consueuerant in
 20 deserto, quod specialiter legimus de Celestino Papa temporibus istis. Quarta
 doctrina est quod talis quantum potest se elonget a negotiis secularibus
 impertinentibus, eo quod talia negotia multum distrahunt animam a secretis
 celestibus. Ideo dixit Apostolus, [Ad Timotheum II] quod nemo militans
 Deo ingerit se negotiis secularibus. Licet enim oporteat aliquando intendere
 25 negotiis piis et concernentibus utilitatem conscientiarum populi sui et regimen
 ecclesie sue tamen alia sibi impertinentia debet fugere quasi mortem. Ideo dixit
 Iethro Moysi intendenti negotiis secularibus, ut habetur Exodi XVIII:
 Stulto labore consumeris; elige tibi uiros timentes Deum et cetera et hi iudicent
 30 populum. Tu autem attende in his que pertinent ad Deum. Recte sacrum istud
 documentum extenditur ad prelatos ecclesie Christi, qui debent intendere in
 his, que pertinent ad Deum, sicut quod officium et Dei cultus fiant sine omni
 defectu et omnes quantum in se est, preseruet ab omni malo exemplo, quod
 pauperibus Christi dispensentur necessaria uite, quod ipse in persona sit intra
 35 rectus et iustus, deuotus et exemplaris et extra habeat officiales suos uiros
 bone uite et bone fame, iustos et timentes Deum, in quibus non sit auaritia.
 Ideo debet eis persoluere late pro laboribus suis, qui etiam sint homines
 scientes et expediti, non molles, nec delicati, nec tardi, sed causas gentium
 expédiant, ut oportet, quam maxime debet episcopus attendere ut omnis

7 dicitur om. ed. a 9 contemplationem: -plandum ed. Mt To Val 15 a om. ed. To regula ante est add.
 ed. To Val 16 a om. ed. To Val 20 tenere post deserto add. ed. Mt To Val M 22 secularia ante
 multum add. Mo B T animam: hominem Mo B T 23 ad ...II om. ed. Mt To Val 24 ingerit: implicet ed.
 27 Iethro: Hieronymus Mo B T To. Iero C habetur: patet ed. Mt To Val; om. M C 29 in om. b
 32 preseruet: -ent Mo B T; persecuent M 34 et post iustus add. b 37 gentium: egentium ed. To Val

40 simonia et corruptio, munerum susceptio excludantur a domo sua sicut pestifer
 demon, et hinc uidere singula que fiunt et dicuntur a suis officialibus et
 iudicibus quod etiam familia sua non sit ribalda nec dissoluta, sed morigerata
 et deuota et exemplaris. Quinta doctrina illius fuit quod episcopus uolens
 contemplari, captet sibi locum secretum et tempus silentii maxime in diluculo,
 iuxta illud Iob VIII: Si consurrexeris diluculo et Omnipotentem fueris
 45 deprecatus, si rectus et mundus incesseris, statim euigilabit ad te et pacatum
 reddet habitaculum tuum et si que priora pauca fuerint, in fine duplicabuntur.
 Dicit etiam iste quod secretum summe confert ad contemplationem iuxta
 Christi doctrinam Matthei V: Tu autem cum oraueris, intra cubiculum et clauso
 hostio ora ad Patrem tuum, qui cum hec uiderit, dabit tibi quod petis. Ponit
 50 etiam iste sanctus abbas quod nedum debet sufficere episcopo quod ipse sit
 contemplatiuus, immo ad hoc debet suas oues inducere totis uiribus, tam in
 statu seculari, si quem uideat dispositum, quam et maxime in statu clericali,
 quia isti sunt ex officio suo maxime Deo propinquiore, licet Omnipotens Deus
 ad confusionem ecclesiasticorum altius leuet in contemplatione seculares
 55 aliquos quam quosdam ecclesiasticos uiros. Ex istis patet sextum documentum
 Gregorii quod episcopus pre cunctis debet esse contemplatione suspensus.

Quod episcopus sit bonis uiris ut socius. c. CXL.

Septimum documentum Gregorii est quod episcopus debet esse bene agentibus
 per humilitatem socius. Cassiodorus: Dominium propter malos inuentum est,
 quia Omnipotens Creator homines in natura fecit equales. Vbi ergo peccatum
 5 non apparet, sed nos circundantes homines uirtutis sunt, ibi non debet apparere
 dominium, sed consortium sociale et sociale in cibo et potu et uestitu et
 conuictu. Vbi autem uitium nascitur, ibi potestas correctiua indilate ostendatur
 et si mansueta sufficit, non oportet ut statim rigida adsit, nisi iam grauitas
 criminis hoc requirat. Humilitas autem presidis bonos ad eum imitandum
 10 excitat et ad illum honorandum inuitat, sicut per contrarium inter stultos
 humilitas maiorum ad eos contemnendum prouocat, quia in eis stultitia regnat,
 que non sinit eos uidere quante reuerentie sit humilitas in se et quantum a Deo
 extollitur, cum in magnis uiris inuenitur. Ideo scriptum est: Quanto maior es,

40 et dicuntur om. Mo B T 42 illius: istius ed. To Val 44 VIII: IV h C 45 pacatum: pla- ed. Mf
 To 52 uideat: -deant V: uidit To: -derit ed. Val: uiderat M etiam ante et add. ed. Mf To Val 54
 uiros post seculares add. Mo B T 1 quod om. A2 bonis Val2 C2 ut om. 72 A2: et C2 5 sed
 nos: sed non ed. Mf To: sed uos P uirtutis: -tes Mo B T 8 iam: ubi ed. Mf To Val 9 requirat: -rit
 ed. ToVal MC 13 spatium post est add. Mo T V A C

humilia teipsum et sic habes gratiam a populo et a Deo. Vbi Gregorius: Nihil
 15 sic trahit Omnipotentem Deum sicut humilitas maiorum. Inter bonos igitur
 episcopus socialiter uiuat, inter malos tamen et incorrigibiles rigorem sue
 iustitie ostendat.

Quod episcopus sit criminosis rigidus. c. CXLI

Octauum documentum eiusdem Gregorii ibidem est quod contra
 delinquentium uitia sit per zelum iustitie erectus ut nulla grauia peccata
 dissimulet, nulla defendere audeat, nulla punire timeat, nulla colore boni
 5 operiat. Sicut enim posuit Compostellanus in sua Summa: Sepe curia secularis
 contra ecclesiasticam surgit cum uidet quod prelati sceleratos protegunt et per
 hoc etiam sepius reos mortis liberant et defendunt et sic perit iustitia et
 fauoratur scelus et confunduntur status, immo et res publica hac occasione
 patitur scandala magna, non enim sine graui scandalo esse potest quod scelerati
 10 impuniti uiuant quia pacem turbant et bonos offendunt et malos fouent et mala
 dilatant. Merito igitur precipit Dominus Exodi XXII: Non patieris maleficos
 uiuere. Ita tamen quod, sicut dicit Innocentius, in punitionibus simul misceat
 iustitia misericordie et e conuerso. Peccata maxime que sunt ponderis, non
 debet preses sine iustitia dimittere nec debet ea punienda Summo Iudici
 15 reseruare, qui post hanc uitam rigorem ostendit terribilem, iuxta illud Ad
 Hebreos X: Horribile est incidere in manus Dei uiuentis. Vnde Theophilus: Si
 scirent homines quam acute et rigide punit Deus in futuro seculo mala, que sibi
 punienda seruantur, nullus refugeret hic quantamcumque penitentiam
 20 sustinere, nam quoad quantitatem et grauitatem et moram pene sunt alie
 inexplicabiles et incomparabiles penis huius uite presentis! Prudens igitur
 preses pro crimine penam inferat, ne crimen impunitum remaneat ad sui
 damnationem et rei publice, pene etiam illate misericordiam coniungat. Et sic
 cantare poterit cum psalmista: Misericordiam et iudicium cantabo tibi,
 Domine. Quod exemplo nobile samaritani cernimus esse sancitum, qui pro
 25 cura uulnerati simul oleum infudit et uinum, ut oleum designet misericordiam
 et uinum mordicans et pungens ostendat iustitie complementum. [ut habetur
 Luce X]. Vtrumque autem horum quoad quantitatem circunstantie insinuant que

16 *ei om. ed. A To Val M C* 1 *omnia om. A² 7 hoc: hec Mo B T: om. A* 9 *magna: multa Mo B T et ante non add. ed.* 10 *graua: grandia ed. M To Val* 15 *reseruare: ser. ed. To* 19 *alie: illic ed. M To Val: illis M: illic C* 21 *ue: nec Mo B T V A* 22 *penam. crimen om. P* 23 *psalmista: propheta ed. M To Val: psalmus C* 24 *sancitum: -atum V P A To C: -atum Val: -atum M* 26 *pungens: im. ed.: impingens To* 27 *ut habetur om. ed. M To Val* 28 *L. X om. ed. M To Val* 29 *que. et ed. To*

docent iudicem prudenter considerare peccatum ut uidelicet attendatur
 persona, locus et tempus, damnum, mora et modus et sic de aliis circumstantiis
 30 requisitis. Basilius: Multi infelices, uidelicet, fautores peccati non culpas
 ponderant, sed penas arguunt sicut stulti, qui iustitiam horrent et remissum,
 negligentem et effeminatum iudicem querunt, qui non secundum leges Dei nec
 peritorum iudicet, sed secundum uota eorum. Isti enim condemnandi, immo
 flagellandi sunt quasi stulti ponentes incendium in domo Dei. Tales non sunt
 35 uocandi in iudicio criminis, sed repellendi tanquam turbatores pacis et rei
 publice subuertores. Hec ille.

Quod episcopus intus et extra sit circumspectus. c. CXLII.

Nonum documentum Gregorii est ut sit rector interiorum curam in
 exteriorum occupatione non minuens et exteriorum prouidentiam interiorum
 sollicitudinem non relinquens. In huius documenti expositione concordant
 5 pariter dictus Laurentius et Climacus et Balbinus, dicentes sumarie quod
 Gregorius propter hoc intelligit, quod prudentia prelati debet esse tanta quod
 propter contemplationem non omittat exteriora facere, ad que tenetur ex
 officio, nec propter exteriora predicta omittat iugiter contemplari, iuxta illud
 Christi dictum: Oportebat illa facere et illa non pretermittere. Et sic etiam
 10 faciebat ipse Redemptor, de quo legimus quod de nocte orabat et predicabat de
 die. Angeli etiam boni et semper Dei maiestatem contemplantur et cum hoc
 incessanter nostre custodie intendunt. Gloriosi etiam pontifices dudum et
 populum optime et paternaliter gubernabant et tamen cum hoc contemplationi
 Sacre Scripture et celestis oraculi intendebant. Sicut expresse legimus de beatis
 15 Gregorio, Augustino, Ambrosio, Leone, Dionisio et multis aliis sanctis uiris,
 qui non obstante quod diligentissime regebant Dei populum, tamen cum toto
 hoc condiderunt libros multos et uolumina, que per contemplationem
 celestium habuerunt. Pontifex igitur qui ad talem uitam uult se disponere,
 oportet quod in primis recurrat ad Dei gratiam, que simul illustrat animum et
 20 fortificat hominem ad laborandum. Et hoc uoluit innuere Apostolus cum

29 et ante mora add. ed. Mt To Val adis: illis Mo B T 32 leges . -em ed. To Val M 33 et post
 immo add. ed. a 23 interiorum . -riorum ed. Mt To 2 intern- : interiorum Val curam : causam ed. Mt To
 Val M 3 in ante interiorum add. ed. To Val 13 et post optime om. ed. To 14 sacre om. ed. Mt To
 Val 15 et post Ambrosio et Leone et Dionisio add. ed. Mt To Val 19 simul : similitet ed. Mt

dicebat: Pre aliis omnibus laboraui, no ego solus, sed gratia Dei mecum. Et alibi: Omnia possum in Eo, qui me confortat. Glosa: Et hoc per gratiam suam, que hominem fortificat ad omnia ardua supportanda, maxime cum ei oratio adiungitur et contemplatio, que secundum Apostolum cibus solidus nominatur.

25 Ad eandem uitam sectandam multum iuuat prudens modus uiuendi, qui non permittit hominem perdere tempus, sed illud facit semper utiliter occupari. Interrogatus abbas Moyses qualiter prelatus debet tempus suum expendere, respondit quod ordinatio uiri ecclesiastici, si sit sui iuris, debet a completorio incipere, ut uidelicet si habet cenare, superficialiter cenet, maxime si sit

30 pransus bene, ut dispositior sit ad orationem et ad studium et ad missam de mane, si habet celebrare. Tunc etiam prelatus immo et omnis ecclesiasticus sui compos debet orare sequestratus et genuflexus aliquantulum, ut de die transacta gratias Deo referat quia a peccato siluit et a bene sibi facere licet offensus, non tamen cessauit. Debet etiam orare pro republica mortuorum et uiuorum et pro

35 se, ut nox sequens transeat absque Dei offensa. Consulebat etiam hic dictus pater ut in cena et post caueat talis prelatus a multo potu et a loquacitate, quia ista duo multum indisponunt ad orandum et etiam ad studendum. Post orationem, talis dormiat sufficienter et post dormitionem dicat matutinum, post quod oret, quia illud tempus obscurum et quietum summe est aptum ad

40 contemplandum, sicut iam superius fuit dictum. De mane dicat prima et preparet se ad missam confitendo et aliter orando, sicut iam est a Sanctis Patribus ordinatum. Si non uult celebrare, uadat ad chorum et ibi stet usque ad finem officii, tenendo silentium ad alios, sed cum Deo semper loquatur orando, nec permittat quod in sui presentia aliquis in choro loquatur nec inde

45 exeat sine licentia, que licentia detur cum difficultate, in sui etiam presentia qui tarde ad diuinum officium ueniunt, puniantur. Statim post officium uadat ad sui oratorium uel studium, nisi habeat dare audientiam requirentibus illam. Post hec uadat sua hora ad prandium, ubi semper sit lectio et ciborum et uini

50 temperantia, quia ecclesiastici peccata populi comedunt et semper habent timere de superfuitate excessiua, quia solum licentiatum sunt ad temperate sumendum. Post facto uersu tam in principio mense quam in fine, uadat prelatus ad orandum pro mortuis uel ad disputandum uel ad conferendum de aliqua spirituali materia morali uel specialiter tangente materiam festi currentis uel casum aliquem, qui habeat discuti urgente conscientia et per eos

26 *semper om. Mo B T* 32 *genuflexus: genu flexo ed. To M* 33 *a peccato: peccata ed. V P A a ante bene: ad A M To Val: om. ed.* 36 *apost et om. Mo B T*

55 qui sunt ibi. Post hec uadat prelati ad dormiendum uel quiescendum uel ad
studendum uel ad aliud honestum opus usque ad uesperas. Post hec uadat ad
uesperas uel dicat eos deuote et solitarie in domo sua, nec aliquis audeat eum
turbare nec sibi loqui nec ipse alteri loquatur tempore illo Deo dicato. Post hec
60 uadat ad cenam uel ad uisitandum hospitalia et infirmos, a quibus reuersus uel
cenet uel collationem faciat, si ieiunet. Et deinde in sua camera uel oratorio se
concludat usque ad matutinum. Potest tamen licite hora competenti habere
secum siue uocare aliquem familiarem seruitorem, qui sibi in necessariis
seruiat sine longo sermone, donec se ponat ad dormiendum. Nota quod omnia
precedentia possunt concludi in apparatu pontificali ordinato a Domino pro
65 Summo Pontifice legali, de quo Exodi XXVIII, sed quia expositio super dicto
apparatu data a doctoribus sacris est prolixa et sine ea sufficiunt prelato dicta
et dicenda, ideo dictam expositionem ad cuitandam prolixitatem dimisi. Et in
his predictis est exposita tertia regula data a beato Gregorio Papa pro
directione prelatorum ecclesie Christi. Et in hoc est perfecta secunda pars
70 principalis libri Pastoralis presentis.

INCIPIT TERTIA PARS PRINCIPALIS HUIUS PASTORALIS, que est de officio pastorali ad oues applicato. Et primo ostenditur in quo commenciatur episcopalis correctio. c. CXLIII.

Postquam igitur in precedentibus diximus qualis esse debeat in se episcopus,
 5 consequenter est uidendum qualis debeat esse quoad alios. Vnde ad episcopum
 pertinet suos corrigere subditos, sicut patet Extra De officio ordinarii:
 Irrefragabili. Ibi enim dicitur quod executionem episcoporum in clericos nulla
 consuetudo uel appellatio impedire potest, nisi formam in talibus excesserit
 obseruandam. Ad hanc etiam faciendam monent decreta Patrum ualde, ut
 10 patet distinctione XLIII: Sit rector et In mandatis et Ephesiis, distinctione
 XLV: Sed illud non, unde non corrigere malos est occidere illos, distinctione
 XLV: Sed illud, unde correctio paterna ualde medicinalis, utilis et necessaria,
 sicut Salomon sepe dicit in libris suis. Vnde paterna correctio licet sit aspera,
 quia tamen procedit ex amore et dirigitur ad sanandum correctum, ideo cum
 15 summa letitia et cum gratiarum actionibus suscipienda est, ut patet
 XXIII, questio I: Paratus, et V, questio V: Non omnis, Non osculatur. Nota
 immo non corrigere est consentire malis, maxime in prelato, distinctione
 LXXXVI: Facientis, et distinctione LXXXIII: Error, unde prelatum
 negligere, cum possit corrigere peruersos, nihil aliud est quam fauere,
 20 nec caret scrupulo societatis occulte, qui manifesto facinori desinit
 obuiare, distinctione LXXXIII: Error. Vnde Gregorius IX deposuit de
 archiepiscopatu Mediolanense Sisinnium archiepiscopum, qui clericum
 damnatum ad carcerem pro pecunia liberauit, fingens illum fugitium, cui
 contrarium est probatum. De ista igitur tam alta uirtute, que species est
 25 iustitie, dicit Ciprianus quod est multum honorabilis, quod probat primo per
 eius descriptionem, que est talis, uidelicet, correctio est zelus Dei contra
 defectum proximi et hoc propter Deum. Que descriptio includit amorem ad
 proximum ac detestationem culpe eius et honorem diuinum. Secundo probat
 excellentiam correctionis, quia ad eam faciendam statuit Deus maiores homines
 30 mundi, uidelicet, prelatos et principes. Ideo dicitur Prima Petri II sic: Subditi

1 incipit *Mo2 B2 T2* principalis huius *Mo2 B2 T2* 1-2 que est : in qua agitur *ed2 To2* que...applicatio
 ed. *To2* que...ostenditur *om. M2* 2 oues : omnes *A2* applicato : -ta *Mo2 B2 T2 Val2* ostenditur *C2*
 3 quo : qua *M2* continens XV capitula sequentia ante c. *add. C2* 4 debeat : debet *ed. To* 5 debeat : debet
 ed. *V A a* 8 excesserit : -rint *ed. M T Val* 11-2 sed ... illud *om. Mo B T M C* 12 non ante illud *add*
C 16 non ante osculatur *om. Mo B T* nota *om. ed. a* 19 fauere : fouere *Mo T Val* : (1. 18-21)
 unde...Error *om. B* 19 corrigere : perturbare *ed. a : om. P* 23 perpetuum ante pro *add. ed.* : perpetuum
add. To Val M C : -tuam *add. M.* 24 probatum : appro- *ed.* : [a] *litur. Val*

estote omni humane creature propter Deum, siue regi quasi precellenti siue
 ducibus quasi ab Eo missis ad uindictam malorum, laudem uero bonorum.
 Vnde dicit Ciprianus: Iustitia legalis principaliter est inuenta ad malos
 reprimendum, unde si nullus fuisset hic malus in uia, non fuisset necessaria
 35 talis iustitia. Secundo est inuenta ad laudem bonorum, qui in punitione
 malorum se ostendunt dignos laude, eos uiriliter et uirtuose impugnando, sicut
 econtra fauorantes peccatores et peccata sunt digni uituperio et punitione
 magna, quia in hoc directe agunt contra Deum, qui iudices posuit ad uindictam
 malorum, ut dictum est et Ciprianus ibidem ostendit. Tertio ostendit idem
 40 doctor excellentiam correctionis propter causam, quia semper defendit causam
 Dei dum propter Deum se opponit peccato. Ideo dicit rex Iosaphat iudicibus
 suis: Videte quid faciatis, non enim exercetis hominis iudicium sed Dei, ideo
 quicquid iudicaueritis, in uos redundabit. Quarto ostendit idem dignitatem
 correctionis ex effectu, quia effectus eius est liberare hominem a peccato et
 45 adducere eum Deo, ut saluetur. Ideo sancti semper habuerunt correctionem in
 magna reuerentia et dilexerunt, quare et multum honorauerunt suos
 correctores. Immo, sicut legimus in libro De hystoria tripartita, imperatores et
 principes magni semper habebant iuxta se uiros notabiles, prudentes et
 conscientiatos qui secrete eos corripiebant de suis defectibus. Prouerbiorum
 50 IX dicitur: Argue sapientem et diliget te. Et Ecclesiastici X dicitur: Vir
 prudens et disciplinatus non murmurabit correctus. Glosa: Quia scit bonum,
 quod inde proueniet sibi, si patienter illam suscipiat. De hoc etiam habemus
 late II, questio VII: Sicut inquit.

Ostendit qualis debet esse corrector et correctio. c. CXLIII.

Corrector etiam ut reuerentius et efficacius audiatur, debet esse bone uite et
 clare fame, unde Sapientie primo dicitur quod probata uirtus corripit
 insipientes. Glosa prima: Terrorem in eis generat. Vnde etiam mali iudicant
 5 hominem uirtuosum esse et reuerendum et dignum auditu, alias dicunt ei
 audientes illud Luce III: Medice, primo cura te ipsum. Ideo dixit Gregorius
 quod cuius uita despicitur, restat ut eius predicatio contemnatur. Et Salustius
 poeta dicit quod non potest uerbum esse in correctore efficax quando cor eius

32 ad ante laudem add. ed. Mt 38 eos ante posuit add. ed.: eos post pos. add. To 39 ibidem: idem Mo B
 TV 41 dicit: dixit ed. Mt Val M 45 cum: cum Mo B T 47 immo: ideo ed. 49 secrete: -to Mo B
 T 50 sic ante uir add. ed. Mt To Val 53 VII: V h C 1 ostendit Mo2 B2 T2 A2 eius post
 correctio add. ed2 To2 et correctio om. M2 3 quod om. ed. 4 prima: id est ed. V P A a 5 et ante
 reuerendum om. ed. A a: et post t. om. V P

discrepata uerbo, quia eum conscientia impedit ne uerbum efficaciter promat,
 10 ut debet. Nota tamen quod in hac materia doctores ponunt puncta sequentia:
 Primum quod correctio est in precepto, unde Redemptor noster hoc precipit,
 Matthei XVIII dicens: Si peccauerit in te frater tuus, uade et corripe eum.
 Gregorius: Tot occidimus quot uidemus ad perditionem ire et tacemus. Prelati
 15 igitur siue predicatorum palpantes peccata et peccatores timore uel adulatione
 moti, grauissime peccant coram Deo. Ideo dicit Dominus Ezechielis III: Si non
 annuntiaueris illi, scilicet, peccatum et periculum illius, ipse in peccato suo
 morietur, sed animam eius de manu tua requiram. Et distinctione XLV: Sed
 20 illud, dicitur quod non corrigere malos est illos occidere, ideo nullo modo est
 negligenda correctio potissime in prelato, qui maxime ad hoc tenetur, XXIII,
 questio III: Sicut non est. Nec excusat timor, quia prelatus pastor et pater est
 et non mercennarius, ideo debet esse paratus ad omnem tribulationem propter
 salutem populi sui seu gregis, et XXIII, questio III: Ea uindicta. Potest tamen
 prudens prelatus obseruare tempus et horam et considerare personas et
 25 conditiones et status corrigendorum, quia aliter debet corrigi magnus et aliter
 paruus, aliter ecclesiasticus et aliter secularis, aliter senex et aliter iuuenis,
 aliter mitis et aliter furibundus, aliter amicus et aliter hostis, aliter uerecundus
 et aliter imprudens, aliter benignus et aliter malitiosus, et aliter debet corrigi
 honorabilis et aliter simplex. Super omnia autem Patres Sancti concordant in
 hoc, quod honorabiles, maxime ecclesiastici, corrigantur honorabiliter,
 30 uidelicet, non publice, sed ad partem primo et premissa semper monitione
 canonica, iuxta Christi consilium datum Matthei XVIII, ubi dicit: Si peccauerit
 in te frater tuus, corripe eum inter te et ipsum solum. Si te non audierit,
 adhibe tecum unum uel duos testes, quod si te non audierit, dic ecclesie, id est,
 35 iudici ordinario. Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et
 publicanus. Ecce cum quanta caritate et maturitate iubet Dominus quod
 tractetur proximus, cum corrigitur de occulto crimine, propter quod
 consulebat Anselmus in Epistula ad Heliensem episcopum quod prelatus uitet
 multitudinem fiscalium qui, ut dicitur, faciunt inquisitiones et emprisas ex
 40 mero officio et pluries ad hoc ut uexent clericos, et sic ab eis extorqueant
 pecunias et sic datur materia hostibus clericorum ut secrete tractent cum
 fiscali, ut denuntietur clericus et sic pauper clericus habet redimere

10 debet: deest *ed. To* 11 noster *om. ed. To Val* 12 uade et *om. ed. V P A a* 17 sed *om. ed. To Val*
M C XLV: XV *Mo T*: XLVI *To M* 22 populi sui seu *om. ed. M To Val* sue post gregis *add. ed.*
M: sui *add. To Val* et *om. ed. a* XXIII: III *b C* 25 aliter eccles-...secularis *om. To* 32 si te
 audierit, iuratus es fratrem tuum *ante si add. ed.* 32-33 si... duos *om. Val* si... quod *om. Val* 33 testes
om. ed. V P A a 34 sicut *om. Mo B T* 37 prelatus *om. ed. a*

uexationem suam, qui forte uix habebit unde uiuat. Propter quod adiungit
 ibidem Anselmus secundo quod oportet iustum prelatum attendere, cuius
 conditionis sit inculpatus an, uidelicet, sit dignitatis, honoris ac bone fame, ne
 45 statim trahatur ad iudicium, ne publice confundatur, si uocetur, sed prius debet
 accusatum secreto uocare et eum paternaliter corrigere ostendendo illi
 dulcedinem et compassionem, cum benignitate ueritatem ab eo requirere et
 familiariter et paternaliter eum corrigere ut pater. Tertium quod ponit in dicta
 littera Anselmus est quod episcopus omnino obseruet quia omnes suos
 50 officiales habeat homines probate fidei, conscientie et bone fame, qui Dei
 iustitiam et populi ministrent fideliter et secundum Deum seruato honore
 correctorum. Nam multi, cum corriguntur confusibiliter, desperant et uidentes
 se diffamatos et confusos, laxant se deinceps ad peiora. Quartum quod ibidem
 ponitur est quod episcopus, si inter suos subditos et filios spirituales, maxime si
 55 inter clericos, oriantur discordie, indilate debet eos pacificare, ne communicent
 in peccato mortali et ne aliis sint in scandalum, sed potius in exemplum, iuxta
 consilium Christi dicentis: Non occidat sol super iracundiam tuam.

**Quantum sit bona et utilis correctio et contra contemptores.
c. CXLV.**

Hortatur etiam ibidem Anselmus prelatos omnes quod libenter et instanter
 intendant correctioni salutifere sui gregis pro eo, et primo quia dicit quod est
 5 eis ualde meritorium, unde allegat Augustinum dicentem quod correctio
 caritatiua prelatorum, quia correctos elongat a peccato et dat eis uiam et
 gloriam, magni est meriti apud Deum. Et allegat illud Prouerbiorum XXIII
 ubi sic: Qui arguunt, laudabuntur et super eos ueniet benedictio. Et
 Prouerbiorum XXVIII: Qui corripit hominem, magnam gratiam inueniet apud
 10 Deum, maiorem quam qui per lingue blandimenta decipit proximum. Et hic
 dicit glosa Hilarii quod adulatores tanquam uisibiles demones sunt summi
 hostes animarum et sirene diaboli, que dulcedine uocis alliciunt homines ad
 peccata, quos postea trahunt ad mortem. Istos Deus deputauit ad summas
 penas inferni, sicut dicit Remigius exponens illud Sapientie primo: Qui

45 ne : nec ed. Mt To Val 46 et ante eum add. ed. Mt To Val M 49 littera : regula b M C quia :
 quod ed. a 51 honore : honor err. Mo 52 cum corriguntur : corrigunt err. b 1 omnia om. A2 et ante
 utilis To2 Val2 et... contemp- om. M2 contra C2 2 correctionis ante c. add. To2 5 meritorium :
 -ria ed. Mt To Val M 6 peccato : -tis ed. V P A M M C 8 et ante qui add. Mo B T 9 XXVIII :
 XXIX ed. 10 lingue : lingue ed.

15 loquitur iniqua non potest latere nec preteribit illum corripiens iudicium,
 scilicet, mortis eterne. Propter hoc habent multum timere contemptores
 correctionis salutifere, quia contemnunt magnum bonum proprium et
 uiam salutis ad quam recte dirigit sancta correctio. Idcirco dicitur
 Prouerbiorum XII: Qui odit increpationes, insipiens est. Et XV dicitur: Non
 20 amat pestilens eum, qui se corripit. Et Ecclesiastici XXI: Qui odit
 correctionem, uestigium est peccatoris, scilicet, magni et obstinati in
 peccatis suis, unde magnitudo et multitudo peccatorum dispositio est maxima
 ad contemptum correctionis, iuxta illud Christi, Iohannes III dicentis: Hoc est
 iudicium, id est, condemnatio hominum, ex hoc procedit, quod lux, id est,
 25 correctio salutifera, uenit in mundum et dilexerunt magis homines tenebras
 quam lucem, erant enim opera eorum mala. Omnis autem qui male agit, odit
 lucem, id est, correctionem et non uenit ad lucem ut non arguantur opera eius.
 Vnde Iohannes, os auri: Homines reprobj argui nolunt, ne uideantur quia
 superbi sunt et humiliari nolunt ad correctionem, unde contemptus correctionis
 30 aut procedit ex magnitudine et multitudine peccatorum, ut Christus hic
 innuit, aut ex regnante in talibus crassa superbia aut ex contemptu proprie
 salutis, licet frequenter accidat ex subtractione diuine gratie, sicut innuit
 Salomon, Ecclesiastes VII dicens: Nemo potest corrigere quem Ille despexit,
 quia dicit Hilarius: A Deo derelictus iam non potest corrigi, dicente Domino:
 35 Sine me nihil potestis facere, [Iohannes XV]. Corrigi autem a uia pessima et
 ad Deum confugere, donum est magnum Dei. Sequitur ibidem: Cum ergo
 uides te incorrigibilem, doleas, quia in uia mortis es et a Deo derelictus et ad
 eternas penas deputatus, iuxta illud Ecclesiastici XXVI: A iustitia in peccatum
 Deus parauit illum ad rumpheam, ubi glosa: Talis est qui Deo oblito et eius
 40 correctione omissa in peccato firmatur. De sic pertinacibus in contemptu
 correctionis dicit Scriptura Prouerbiorum XXVIII: Viro qui corripientem se
 dura ceruice contemnit, repentinus superueniet interitus. Vbi Remigius: Hic
 attendat procax contemptus correctionis, quod repentine mortis damnatus est.
 Non sis ergo proteruus correctori tuo a Deo transmissio, quia angelus Dei te ad
 45 bonum reducens est.

15 iudicium : iudicium *ed.* 18 recte ante die- *add.* Mo B T 19 XII : XX *ed.* To : II Val increpationes : -
 tores b M C 20 XXI : XIII C : XI M 21 uestigium : uestimentum b M M C peccatoris : -rum b M C
 26 autem : enim Mo B T. nunc Val 28 auri : aurei *ed.* M To M Val 30 hic : hoc Mo B T. om. M.
 33 ille : Deus *ed.* M 35 Iohannes XV om. *ed.* M To Val XV : III M 37 doleas : dolens *expunct.* [II]
 Mo : dole B T 41 correctionis . religionis *ed.* a 43 contemptus : -tor *ed.* 44 ergo : igitur *ed.* V a

Quod correctio est species iustitie et opus caritatis. c. CXLVI.

Policratus in tractatu De iustitia ponit correctionem esse speciem iustitie quam bene correctus debet diligere et semper amplecti et uenerari. Et probat per illud Prouerbiorum VI ubi dicitur sic: Via uite increpatio discipline. Ideo
 5 Isaie XXVIII dicitur: Corripies me et uiuificabis me. Et ibi ostendit etiam tria genera elemosinarum, scilicet, dare egenti corporaliter; secunda dimittere iniurias; tertia caritatiue corrigere delinquentem, dicente Gregorio quod nullum est apud Deum maius sacrificium quam zelus animarum. Secundo ostendit quod sunt aliqui qui correctionem uix numquam recipiunt. Primi sunt
 10 magni peccatores et inueterati in magnis peccatis, in quibus fere perditur omnis humana correctio, et allegat illud Prouerbiorum primo: Peruersi difficile corriguntur, ideo stultorum infinitus est numerus, uidelicet, contemnentium correctionem. Ideo ibidem talibus contemptoribus correctionis diuina Scriptura comminatur quod eos non exaudiet Deus, cum repentinus
 15 interitus superueniet eis, sed permittet eos ire in damnationem.

Quod quilibet potest corrigere alterum suo tempore et loco. c. CXLVII

Crisostomus Super Mattheum ponit quod correctio debet extendi ad omnem gentem et statum, unde licitum est maiores corrigere si a ueritate exorbitent et
 5 a iustitia uite. Ratio est quia omnis fore faciens est subiectus iustitie, et in hoc minor iusto, et per consequens iustus potest eum corrigere uigore iustitie, iustitia correctiua, que est species iustitie sumpte in communi. Ad hoc habemus exemplum, nam Paulus corripuit Petrum facientem conuersos ad fidem iudaizare, ut patet Ad Galatas II. Idem patet de Athanasio corrigente
 10 Leonem Papam errantem et de multis aliis. Predicator etiam uerbi Dei constitutus est ad omnes auditores suos corrigendos, quia omnibus tunc dominatur, quia dicit tali Dominus illud Hieremie primo: Ecce constitui te super reges et regna, ut euellas et destruas, erradices et plantes. Et Ezechielis III: Ecce filii hominis speculatorem dedi te domui Israel. Et Isaie LVIII:
 15 Clama, ne cesses, quasi tuba exalta uocem tuam et annuntia populo meo scelera

1 est A2 et...caritatis ed2 2 Policratus : Plutarcus ed. To Val M : Polieartus C : Dutarcus M. 9 primi . qui ed. To Val 11 primo : II ed. To Val 13 omnem ante correctionem add. ed. M To Val 13-4 correctionis...Deus om. M 14 Deus : Dortunus ed.: om. To Val C 1 quod q.: ex quibus P2 et loco om. M2 7 iustitia correctiua : correctiue ed. To. 13 reges : gentes ed. 14 Israel : -lis ed. M.

eorum et domui Iacob peccata eorum. Si ergo correctio se extendit ad summos pontifices, similiter per penitentiarios et predicatorum et caros amicos usque ad imperatores et reges et multo magis se extendit ad omnes inferiores. Et hoc ostendit Christus cum in uerbo generali dixit: Si peccauerit in te frater tuus, corripue illum et cetera. Constat autem quod omnes fratres sumus in Christo, ut dicit Apostolus: Nullus enim per quamcumque dignitatem amittit hic in uia nomen proximi. In speciali autem Scriptura nominat aliquos esse corrigendos ut filios. Ecclesiastici VII dicitur sic: Si filii tibi sunt, erudi illos a pueritia sua. Et Ecclesiastici XXX: Tunde latera eius, dum infans est, ne forte induretur et non credat tibi. Vnde dicitur Ecclesiastici II quod confundi debet homo de multis, specialiter de filio indisciplinato, nam sicut gloria est patris filius sapiens, ita est confusio patri habere filium stolidum et insensatum ex culpa patris. Vnde, sicut dicit Tullius: Quidam horror est mentem sapientis ex crucians filium uidere immorigeratum, parentibus rebellem, procacem et in malis obstinatum. Sunt quidam parentes infelices et effeminati et sic carnales in amore filiorum, quod quantumcumque male agant, non possunt eos nutrire nec erudire in bonum, immo mala eorum operiunt, defendunt et excusant, et Deus punit eos in fine, quia tales mali filii sunt parentibus inobedientes, irreuerentes, incompatientes, immo sunt eos depauperantes, uituperantes et desolantes usque ad mortem, et hoc permittit Deus in penam malorum parentum. Vnde sicut dicit Tullius: Tales filii magnam habent materiam querelandi apud Deum de tam malis parentibus, qui eos nutrierunt et erudierunt non ad Deum nec ad bonos mores, sed ad omnem ribaldariam propter quam finaliter uadunt ad furcam et post ad infernum, ubi semper maledicunt parentibus suis. Scriptum est Prouerbiorum XIII: Qui parcat uirge, odit filium suum, quia uirga uita est pueri et corona. Ideo dicitur Prouerbiorum XXII: Stultitia ligata est in capite pueri, sed uirga discipline purgauit illam. Et Boetius, De scolastica disciplina: Filium non percutias in capite nec in facie, sed cum uirga in natibus et dorso et sic generabis in eo rationem, timorem et prudentiam et morum decentiam. Vnde Prouerbiorum XXII: Adolescens iuxta uiam suam etiam cum senuerit, non recedet ab ea, quia quod noua testa capit, inueterata sapit. Ideo dicit Scriptura Ecclesiastici XXV: Que in iuuentute non congregasti, in senectute quomodo reperieris?, quasi dicat quod non. Ideo corrige filium dum puer est et erit bonus in senectute

23 sic om. M si om. M C sunt : sint ed. M. 30 inquit post sunt add. ed. n 35 penam : penitentiam ed. To Val 42 capite : collo ed. P M To M C : corde A : corde corr. V 43 percutias : -es h 46 XXII : XXVI Mo B T 45-6 Prouerbiorum XXII om. To Val C

50 sibi et tibi. Item Iohannes, os auri: Tam preciosa est correctio, que proficit
 omni statui et genti, nam proficit tibi multum, si te a tuis defectibus et
 insolentiis tuis secretis et publicis corrigis. Vnde si dederis anime tue
 concupiscentias eius, faciet te gaudium inimicis tuis. Proficit enim tibi, si
 55 corrigas prudenter uxorem, familiam et omnem personam iuxta conditionem
 suam, seruato modo prudenti, specialiter in secreto, potissime cum peccatum
 est secretum. Cum autem est publicum, quia plus teneris Deo et uirtuti quam
 seni, tunc senem non dubites fortiter arguere iuxta quantitatem delicti. Cum
 autem dixit Apostolus quod senem non increpaueris, intelligendum est cum
 senex peccat occulte et correctus portat patienter. Alias dure debet increpari,
 60 quia peius edificat peccando quam iuuenis, immo Deus tales senes odit
 notabiliter, iuxta illud Ecclesiastici XXV: Tria sunt, que odit Deus, uidelicet,
 pauperem superbum, diuitem mendacem et senem fatuum et insensatum. Ideo
 Daniel nullam reuerentiam dedit malis senibus et iudicibus Israelis
 diffamantibus Susannam, immo illos publice condemnauit ad mortem. Et hoc
 65 esse fiendum suo loco ostendit Omnipotens Deus, dum per asinam correxit
 Balaam prophetam errantem contra populum Dei, sicut et modo corrigit
 multos prauos senes per compositos iuuenes et deuotos. Quomodo etiam
 corrigendus sit proximus, uide late Ecclesiastici XIX et in multis aliis locis
 Scripture.

Quomodo Sancti Patres amabant correctionem. c. CXLVIII.

Multum enim prouocat nos ad correctionem multiplex et uiuax correctio
 Patrum. Considera igitur qualiter Sancti Patres corrigabant se, unde dicit
 Bernardus quod prudens uir sui debet esse corrector, quia correctionem illam
 5 Deus multum acceptat. Exemplum: Mouit te spiritus superbie, indilate te
 humilia iuxta superbiam tuam; mouit te spiritus furie contra proximum tuum,
 statim stude humiliare te illi, etiam ultra condignum; mouit te spiritus auaritie,
 statim in contrarium te liberalem exhibeas pauperi propter Christum; mouit te
 spiritus fornicationis, immediate et indilate te disciplina, ieiunio et aliis penis te
 10 afflige, ne te summus iudex habeat plus punire, qui magnas penas in purgatorio

50 auri: aurei ed. a tam: tum Mo B T: causa To que: quod ed. Mi 52 tuis om. ed. a corrigis: -gas ed. a 53 enim: etiam ed. 57 quantitatem: qualitatem ed. To Val 58 non: ne ed. To Val: nec C 60 et post odit add. ed. Mi To Val M 62 sed ultimus plus scilicet ante senem add. ed. To C: sed ultimum s. add. Mi Val M C et ante senem om. ed. a 67 multos: aliquos ed. Mi To 1 quomodo A² C² correctionem: -nes A² 3 igitur: ergo A: om. ed. To Val 6 uuum om. ed. a 7 etiam ante spiritus add. ed. 9 immediate et: et inmunditie ed. Mi To Val M

parcit pro modicis hic uoluntarie assumptis. Vide etiam Moysen, quot milia hominum interfecit pro adoratione uituli, Exodi XXXII. Vide qualiter Aaron summum sacerdotem occulte puniuit. Et dico occulte, quia summus sacerdos fuit. Vnde Numeri XXV: Finees, qui principem Zambri cum madianita simul
 15 in uindictam Dei uno ictu interfecit. Et considera quantum Deus illam mortem ponderauit. Vide Iosue qualiter interfecit Achor, capitulo VII, et omnia sua combussit, quia contra Dei preceptum de anathemate accepit. Similiter Iehu interfecit omnes sacerdotes Baal, III Regum X. Similiter Macharias interfecit iudeum sacrificantem idolis, II Macabeorum II. Qualiter etiam zelus
 20 correctionis feruet inter paganos, uide Polieratum, immo et Augustinum De ciuitate Dei in multis locis. Christus etiam quanto zelo corripuit phariseos et pontifices legis, uide Matthei XXIII et in multis aliis locis. Et Iohannes III qualiter exclusit a templo ementes et uendentes et numulariorum effudit es. Et multa fecit alia ostendentia zelum correctionis et gloriam Patris sui et in
 25 salutem animarum illorum, qui eum uidebant. Econtra considera quomodo propter defectum correctionis quanta mala sunt secuta. Vnde Primo Regum III, quia Heli non correxit filios suos, ipse turpiter mortus est et filii et ablati sunt sibi pro perpetuo et suis pontificatus in populo Dei. Similiter quia Dauid non correxit Adoniam, a Salomone interfecit, [II Regum], et sic de multis aliis.
 30 Vnde Prouerbiorum XXIX: Puer qui dimittitur uoluntati sue confundit matrem suam. Quia dicit Martialis poeta quod hoc uidemus sepe, quod uidue, que pessime nutriunt filios suos, inueniunt eos tandem sibi contumaces et inobedientes, quod permittit Deus ad penam peccati earum, quia noluerunt eos corrigere quando stultizabant coram eis. Ideo dicit iste quod raro puer
 35 nutritus a muliere est bene morigenatus nec obediens nec reuerens matri. Patres etiam huius temporis ita infatuantur in amore filiorum quod recte ita perdunt eos plusquam mulieres, quia sicut bonitas et prudentia et zelus uirtutum recessit ab hominibus, ita dimiserunt diuinum honorem et filiorum eruditionem, quod Deus recompensat eis in malitia filiorum, qui patres non
 40 honorant nec diligunt nec memorant nec curant de eis in uita nec post mortem. Vnde dicit Beda quod grauissime peccant in Deum et in filios, cum eos non nutriunt nec erudiunt in Dei timore nec in parentum reuerentia et honore.

[4 unde : uide ed. *Mt To Val M* 16 c. VII om. ed. *To Val C* 19 et ante II *M. add. ed.* II ante *M. om. ed. Mt To* 20 correctionis: *coris (sic) ed.*: *cortis Val*: om. *b* feruet: -huit ed. *Mt.* in libro ante *De add. Mo B T* 22 et: etiam ed. 23 Dei post templo *add. ed. V P A a* 27 ablati: -tum ed. *Mt To Val M* 28 pro om. ed. *Mt To* 29 II R. om. ed. *a* (*C cum spatio*) 30 XXIX: XIX *b C*: II *Val* 32 suos om. ed. *Mt To Val* 33 ad: in ed. *Mt To Val M* 35 nec te: et re- ed. *To* sue post matri *add. ed.* 40 memorat *err. Mo.* 41 parentes ante in *add. ed. Mt To Val M* in ante filios om. *Mo B T*

Merito igitur habent eos postea sui punitores. Ecclesiastici XXII dicitur sic:
 Confusio patris est de filio indisciplinato. Et XLI dicitur: De patre impio
 45 conqueruntur filii, quia propter eum sunt in tormento. Patet de filiis Sedechie
 regis Iuda, qui propter malum patrem fuerunt decollati omnes sex in presentia
 eius, iubente Nabuchodonosor. Isaie XLI dicitur: Preparate filios eius occisioni
 in iniquitate patrum eorum. Corrigende etiam sunt uxores, nec tamen
 tractande ut famule uel captiue, sed ut dilecte sorores et primo uerbaliter et
 50 secrete et curialiter, antequam ad rigorem procedatur, ut dicit Policratus.
 Similiter familia et omne nobis commissum quod utitur ratione, et hoc
 secundum dignitatem persone et rationis usum et secundum exigentiam delicti.
 Et numquam fiat correctio in furia, sed in mansuetudine. Ideo psalmista:
 Corripiet me iustus in misericordia. Glosa: Et hoc est tolerabilius, alias
 55 celebrabilius prestandum quam adulatio, que prouocat ad casum. Ideo sequitur
 ibidem: Oleum autem peccatoris non inpinguet caput meum.

Quantum bona facit correctio. c. CXLIX.

Origenes Super Leuiticum: Pretiosa, inquit, fratres, est sancta correctio, quia
 facit hominem sapientem. Prouerbiorum XIX: Virga atque correctio tribuit
 sapientiam. Vbi Ambrosius: Correctio indisciplinato generat uerecundiam et
 5 timorem, ex quibus homo eruditur et fit sapiens. Lodobar, rex Tessalie, uidens
 filium inuerecundum et non timentem et immorigenatur dixit: Auferatis ab eo
 instructores presentes et date illi nouos et sapientes et mutabitur totus, quod et
 sic factum est, et fuit puer ille ex tunc bone indolis, et sapiens et morigeratus,
 ut refert Hystoria orientalis. Secundo dicit quod correctio producit hominem
 10 ad uitam uirtuosam, que summe est desiderabilis. Vnde, ut iste dicit, correctio
 generat uerecundiam, uerecundia autem timorem. Principium autem bone uite
 Dei timor est, ut dicit Psalmus. Gregorius Turonensis: Nonne summe expedit
 frenetico ligari et litargico excitari et furioso claudi? Sic expedit homini
 erranti corrigi, ne dissoluatur ad mala alia infinita, et sic fiat saluus. Vnde
 15 uirga Moysi, que terribilia fecit, ad ultimum in archa Dei est locata,
 significans quod correctio multum proficiens meretur correctorem post hanc
 uitam perducere in celum. Tertio elongat hominem a uitiis et dat sui ipsius

48 nec : non *ed. Mt.* 53 psalmista : psalmis *ed.*: psalmus *C* 54-55 corripiet ... prestandum *om. M.*
 alias...prestandum : portandum *ed. Mt. To Val* 54 alias : ante toler. *transp. C* : et *AP* : *om. V* 56 ibi
 ante ibidem *add. ed.* 1 quantum : quanta *M2* bona : bonum *A2* facit *Mo2 B2 A2 M2* 8 et ante
 sapiens *om. ed. a* 17 perducere : ducere *Mo B T*

notitiam ut se cognoscat et turpitudines suas abhorreat, quod est magnum
 donum Dei. Vnde Ecclesiastici XXVII dicitur: Diligenter cognosce uultum
 20 peccatoris tui. Glosa: Id est, conscientiam tuam et uitam. Nam infelix est, qui
 sui non habet notitiam, nec curat habere. Vnde narrat iste doctor quod
 Forseus, archiepiscopus Bracarenensis, erat multum odiosus quibuscumque
 circumstantibus eum et specialiter seruatoribus suis, erat enim fere semper
 25 timidus in corde et de nihilo et subito turbatus, homo multum ingratus
 seruatoribus suis et avarus. Et uenit ad eum quidam seruus Dei uocatus
 Macharius, homo magne sanctitatis et religionis et fingens se habere loqui
 secum, finaliter sic correxit eum prudenter et dulciter, quod statim facta est
 manus Domini super eum et uidit clare defectus suos et correxit se multum,
 benedicto Machario eum sepius uisitante. Dictus autem archiepiscopus dixit in
 30 fine suorum dierum circumstantibus eum: Benedictus sit a Deo Macharius et
 sancta correctio eius, quia damnatus fuisset alias, et sancta huius uiri correctio
 perduxit me cum Dei gratia ad salutem et saluus factus sum.

Que impediunt correctionem. c. CL.

Cirillus in suo Antidotario ponit que sunt illa que impediunt correctionem et
 dicit quod ista: Primum est corrigentis remissio, unde Ecclesiastici XVIII: Qui
 remissus est in operibus suis, frater est sua opera dissipantis. Debet enim fieri
 5 correctio prelati cum feruore discreto, qui ostendat potentiam et rigorem
 tamen eum cum freno prudentie et timoris Dei. Ad Titum II: Argue cum omni
 imperio. Glosa: Ne ostendas timorem, dum pro Deo corrigis, maxime si habes
 presumptuosum, resistantem et pertinacem, omnino talem subiicias. Non
 furiose, sed quieta mente cogitans quod causam ducis superne sapientie que te
 10 faciet omnibus in terrorem. Correctorem tu tunc nullum timeas nisi solum Deum
 et ipse aget quod omnes alii timebunt te, et dicas in corde tuo illud Apostoli: Si
 Deus est pro nobis, quis contra nos? Et illud psalmiste: Vniuersi qui sustinent
 te, non confundentur. Dicit hic Cassiodorus quod absurdum est asinum
 15 preferri equis et hominem sine omni uirtute ponere in regimine. Talis enim
 nullum audet corrigere semper timidus, semper bestia iumentalis et bene
 bestiam se ostendit ipse, qui officium suscipit regiminis, qui clare se percipit

19 XXVII om. ed. u 23 et om. ed. a pro ante seruatoribus add. ed. To semper: totus ed. Mt To: totus
 post s. add. Val M C 24 in om. ed. Mt To Val 27 finaliter: familiariter ed. Mt 5 feruore: furore
 ed. To Val qui: cui b M C 6 Titum: Timotheum b M C cum om. ed. a 7 habes: habeas ed. To Val
 10 correctorem om. ed. Mt To Val M 12 psalmiste: -mus V P A C: om. ed. Mt To Val uniuersi om Mo
 B T 14 preferri: rre ed. 15 audet: habet Mo B T et ante semper add. Mo B T

esse nullum, nec hominem alicuius uirtutis. Ideo dicitur Ecclesiastici VII: Noli esse iudex, nisi uirtute ualeas irrumpere iniquitates. Glosa: Et nisi ualeas corrigere, quando oportet omnes tibi subiectos, nulli deferendo ratione gradus uel status, quia Actuum V dicitur: Oportet obedire Deo magis quam hominibus. Et illud: Ita audies paruum sicut magnum, quia iustitia omnes equaliter respicit, ut dicit ibi glosa. Ecclesiastici XIII: Noli esse humilis in sapientia tua. Glosa prima: Quin sapientia iudicii omnes equaliter tangat sine personarum acceptione. Hilarius: Dignitas iustitie non uult angulos, sed in plateis clamitat: Venite ad iudicium meum omnes. Ideo dixit Laurentius Sixto Pape: Ut quid pater sub murmure loqueris? Quasi dicat quod in causa Dei seruus fidelis non debet loqui tepide, sed strenue et sine omni timore. Ideo dixit Dominus Zacharie XII: Ponam duces Iuda sicut caminum ignis. Glosa: Sternatum celesti sapientia et timore Dei. Isaie VI legimus quod Isaias mittendus ad predicandum tactus est in lingua a seraphim habente carbonem uiuidum et ignitum ad ostendendum, secundum glosam, quod qui diuina habet loqui ardentem et prudenter debet proferre sermonem, sicut ignis est ardens et lucidus. Tepidus enim in factis Dei euidenter ostendit quod non est in caritate uiuaci et quod est indignus omni honore, nec meretur dici minister Dei, quia contra illum dicit Christus angelis in fine quod non est suus, nec de sua familia et publice eum negabit. Legimus Ecclesiastici XLVIII de Elia quod apparebat in factis Dei quasi ignis. Redemptor noster talem se ostendebat phariseis et scribis legis arguendo eorum peccata, similiter et in expulsionem uendentium in templo, ut patet Matthei XII. Crisostomus: Qui feruenter et discrete corripit hominem Deo lucratur, quod est summi meriti, quia est in conspectu eius altissimum sacrificium. Prouerbiorum XXVIII: Qui corripit hominem, postea inueniet, scilicet, illum sibi adquisitum pro spirituali precio regni. Talibus correctoribus dirigebat Dominus illud Isaie LVIII: Clama ne cesses, quasi tuba exalta uocem tuam. Glosa: In feruore Spiritus Sancti nullum timendo, quia scriptum est in Psalmo: Dominus dabit uerbum euangelizantibus in uirtute multa. Item Cassianus libro secundo Institutionum sic inquit: Quid infelices et ambitiosi procurant sibi presidentias in perditionem animarum suarum, quia uolentes placere omnibus, uel timentes offendere, nullam audent iustitiam exercere? De quibus Isaias dicit quod sunt ut canes muti non habentes saturitatem, sed potius famem ulterius sine cessatione acquirendi, et propter hoc concutitur cor

23 prima : id est ed. V P A a 26 loqueris : -aris ed. Mt. dicat : diceret ed. V P A a 29 sternatum : si ornatum Mo B T : scilicet om- V P : frenatum Mt 30 a : et ed. To 37 etiam ante noster add. ed. Mt To Val 42 Dei om. Mo B T V P 43 illud om. Mo B T LXIII om. ed. Mt To Val 45 in om. ed. Mt To Val

eorum, ne crimen arguant quodque, non enim sperant in Deo, nec in eius auxilio, sed semper trepidant et timent quaecumque. De istis dicitur Ecclesiastici XI: Ve dissolutis corde, quia non credunt in Deo, ideo non protegentur ab eo. Ex quibus patet qualiter remissio et tepor correctoris in presidente impediunt correctionem.

Que sint alia impediencia correctionem. c. CLI.

Secundo dicit idem Cirillus quod impedit correctionem leuitas, dissolutio et imprudentia corrigentis. Nullus enim ponderat uerba hominis trufatoris, mendacis. Hieremie XXIII dicitur sic: Erit ergo onus unicuique sermo suus. Sermo enim indebitus et dissolutus et scurrilis notabiliter est ad magnum onus et uituperium et contemptum proferentis illum, et aufert reuerentiam a correctione et a corrigente. Damascenus autem sumarie addit aliqua impediencia correctionem, que secundum istum sunt ista, uidelicet, indiscretio in correctore et stultitia in correcto, quia dicit Salomon: Cum dormiente loquitur, qui narrat stulto sapientiam. Similiter impeditur correctio per occultum Dei iudicium, quando aliquis demeretur ne proficiat sibi quod audit. De quibus in Psalmo: Aures habent et non audient. Et Isaie VI: Exceca cor populi huius et cetera. Et hic latet grande et occultum Dei misterium diuidens predestinatos a prescitis. Similiter stultitia impedit, ut in pueris, et malitia sicut in adultis obstinatis et incorrigibilibus. Sed dicit quod oratio et cordis humilitas et prudenter aduertere ad utilitatem correctionis et ad damna que secum fert incorrigibilitas, multum disponunt mentem ad reuerenter suscipiendam correctionem.

Qualis modus debet teneri in correctione. c. CLII.

Modus corrigendi est multum attendendus in correctione, ut proficiat. De hoc Gregorius libro II Pastoralis, capitulo XXI ponit quod aliquando peccata subditorum sunt dissimulanda et cum toto hoc ipsa disimulatio est illi ostendenda ut reus cognoscat gratiam sibi factam in sic occultando. Secundo quod aliqua uitia sunt aperte cognita, que districte sunt inquirenda et mature toleranda et hoc quando non est locus correctionis, nec tempus. Tertio sunt

53 protegentur : -guntur b 54 in presidente : et presidentis ed. V P A a 1 sint : sunt V2 P2 Val2 imp- : impediencia P2 2 quodam, ed.a 8 istum : ipsum ed.a 10 spatium post sapientiam add. Mo TVM C 11 quando : quo ed. Mf To Val : quod P 16 aduertere : -tens ed. To Val 1 omnia om. A2 teneri C2 5 factam . -ta ed. 7 correctionis : corrigendi ed.a.

aliqua uitia occulta subtiliter indaganda et hoc cum aliqua signa apparent
 exterius, quibus ad profundum uitiorum intratur. Quarto sunt aliqua leuiter
 10 arguenda, et hoc cum non malitia, sed sola ignorantia uel infirmitate
 delinquitur. Cum enim omnes simus peccatores, ideo corrector ex suis
 infirmitatibus et defectibus debet aliorum defectibus condescendere, sic quod
 ex rigore correctionis non faciat reum quemlibet desperare. Vnde Apostolus
 dicit: Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spirituales estis,
 15 instruite illum in spiritu mansuetudinis considerans teipsum, ne et tu tenteris.
 Glosa: Nam qui nimis rigide peccatum corripit, meretur et ipse cadere in
 culpam similem et rigide ac fortius increpari. Quinto sunt aliqua peccata, que
 sunt uehementer increpanda, maxime quando peccator non cognoscit se reum
 et corrector qui talia fortiter negligit corrigere: tot malorum reus est quod sua
 20 negligentia committuntur. Et capitulo II eiusdem libri ostendit qualiter
 corrector debet in correctione aduertere ne uitium sub pallio uirtutis
 occultetur, quia aliquando superbia creditur esse zelus et auaritia creditur esse
 prudentia et gula necessitas corporis et dissolutio letitia pia, dicitur tarditas
 maturitas et prodigalitas pietas esse et remissio mititas extimatur.

Quod aliqui sunt modi requisiti ad correctionem et quale sit consilium. c. CLIII.

Theofilus Sermone VI: Correctio debet esse suo loco seuera maxime in
 criminibus grauibus et personis defendentibus crimine. Debet etiam clemens
 5 esse, quia uino coniunxit Samaritanus oleum et uniuerse uie Domini
 misericordia et ueritas, id est, iustitia, et sic ut iste due uirtutes nullatenus
 separentur et plus habeat correctio mansuetudinis quam rigoris, distinctione
 XLV: Licet, et distinctione LXXXVI: Odio, et XXIII, questio III: Ita plane.
 Debet etiam esse fructuosa, ut anima delinquentis queratur et ad emendationem
 10 trahatur. Debet esse discreta, considerando personam, delictum et penas,
 tempus, locum et circumstantias omnes. Ideo infert quod debet fieri cum
 consilio, quando fit in materia ponderis et persona, ne corrector habeat
 penitere post factum. Ideo corrector non sit preceps, nec nimis acutus nec
 leuis, nec animosus nec abundat in uerbis maxime passionatis et iniuriosis, sed
 15 semper habeat Deum ante se, nec faciliter credat, nec cito acceptet propositum

12 debet...defectibus om, To ad ante aliorum add. ed. defectibus; tus ed. 20 II · XX ed. To : om. Mt : II
 alias XXVal I quod om. M2 aliqui C2 sit M2 C2 1-2 et...consilium om. M2 6 id est : et b
 9 emendationem suprasc. Mo : emendam ed. VP An 11 et ante locum add. ed. Mt To Val

uerosimile, quia, secundum Aristotelem, nihil prohibet prolixum quedam falsa esse probabiliora quibusdam ueris. Ideo facilis ad credendum non est bonus iudex, nec bonus corrector, nec bonus prelatus, nec bonus princeps, quia in correctione non attendit ad uerum, sed ad uerosimile. Et maxime deficit, quando statim et immobiliter adheret primis informationibus. Et addit dictus Theophilus sic in fine: Bonus corrector in arduis correctionibus semper aget omnia cum consilio, quia scriptum est Ecclesiastici XXXII: Sine consilio nihil facias et post factum non penitebit te. Et Prouerbiorum XIX: Qui festinus est pedibus offendit. Et notat ibi quod consilium attendit quinque: 20 Primum est quod iustum. Secundum est quod expediens, unde non semper expedit sequi rigorem iustitie, sed aliquando oportet declinare ad iustitiam uel ad dissimulandum. Tertium est facile, uidelicet, quod fiat illud, quod est facilius in materia. Quartum est quod fiat id, quod est certius. Quintum est quod fiat quod est tutius et securius. Bernardus Super Cantica: O tu corrector 25 attende in correctione et in omni materia semper agere ea, que senseris uiciniora saluti. Ecclesiastici XXXVII: Ante omnia preccdat te consilium stabile.

Quod triplex est species correctionis. c. CLIII.

Abbas magnus Effrem scribens Policarpo patriarche Alexandrino sic inquit: O pater et cur non corrigis corrigendos tue administrationi subiectos? Nonne ad correctionem obligatur omnis homo, si fratrem suum uideat errantem?, dicente 5 Domino Ihesu, [Matthei XVIII]: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum. Non quod explores uitam alienam et tibi occultam, nisi esset suspicio de grandi crimine et tunc talis exploratio pertinet ad prelatum. Vnde non oportet religiosos exire claustrum ad sic corrigendum delinquentes. Et notat ibidem quod triplex correctio est: Prima est imperiosa quod fit imperio potestatis et in 10 manifesto et hoc conceditur tamen maioribus, ut prelatis respectu subditorum et patri respectu filiorum et magistro respectu discipulorum. Secunda dicitur correctio socialis et caritatiua et secundum hanc subditi possunt corrigere prelatos et inferiores ipsos superiores IX, questio III: Si autem. Tertia est temeraria, que fit causa infamandi alterum et hec nulli conceditur. Notat

16 prolixum om. ed. Mi To Val M 22 aget: agat ed. Mi To Val M 22-23 Ecclesiastici ... te et om. b 23 XIX: X Mo B T 26 ad om. ed. To Val 28 facilius: faciendum b C 1 quod om. To2 omnia om. A2 5 Matthei XVIII om. ed. Mi To Val 8 claustrum: -tra ed. To Val 10 hoc: hec ed. To Val 11 est seu ante dicitur add. b C 13 et inferiores om. Mo B T IX: XIII ed. V P A Mi To

15 ibidem doctor iste quod cum subditus corripit prelatum uel personam
reuerentem, debet facere cum mansuetudine et reuerentia. Ideo dicit Apostolus
Prima ad Timotheum III: Seniore[m] te non increpaueris, sed obsecra ut
patrem. Ideo Dionisius arguit Demofilum, quia sacerdotem corripuerat
irreuerenter eum percutiens et de ecclesia eiiciens. Notat tamen quod ubi
20 immineret periculum fidei, tunc essent prelati a subditis publice arguendi, sicut
Paulus subiectus Petro ipsum arguit publice propter imminens periculum
scandali contra fidem, ut patet Ad Galatas II. Addit etiam quod cum prelatus
excedit ignoranter in puniendo subditos non tenetur ab eis ueniam petere, sed a
Deo. Si autem excedat scienter, tunc tenetur ueniam petere, quia dicunt hic
25 iuriste quod talis prelatus tenetur ad actionem iniuriarum, Pandectae ad legem
Aquileam: Quemadmodum, paragapho: Magistratus. Hoc idem ponit
Augustinus in regula et dicit quod quintuplex est differentia prelatorum, nam
si prelatus corripit et punit aliquem sine causa, tyrannus est si habet causam et
modum non excedit, sed punitur secundum condignum, sic seuerus est si autem
30 excedit modum aut punit plus quam pena exigit, sic est crudelis aut minus
punit et hoc ex causa, sic pius et clemens est. Vnde Augustinus: Siue plectendo
siue ignoscendo hoc solum bene agitur, ut uita hominum corrigatur, XXIII,
questio V: Prodest. Sed si sine causa prelatus minus puniat, sic est negligens et
remissus.

**Quod alii tenentur corrigere ex officio, alii ex caritate, et monitio
debet precedere denuntiationem et punitionem. c. CLV.**

Durandus uero libro primo in tractatu De correctione, questio X ponit et dicit
quod aliquis tenetur corrigere alterum ex officio aut ex caritate, si autem
5 ex officio, sic est prelatus. Aut ergo prelatus scit subditum peccasse uenialiter
et sic non tenetur eum corrigere, aut mortaliter, tunc autem peccatum est
occultum et sic tantum tenetur eum corrigere secrete; si manifestum sit, quod
probari potest et non habet multitudinem sibi consentientium, tenetur eum
corrigere, quia hoc negligere, cum posset perturbare peruersos, esset eos
10 fouere, distinctione LXXXIII: Error. Sed si multitudo sibi consentiat, si non
timeatur scandalum, sic non est parcendum multitudini. Si timeatur et

17 Timotheum Titum ed. 22 cum si B T: om. Mo 23-24 sed... petere om. Mo. B T Val 26 libro post
Aquileam add. Mo B T 30 pena: culpa ed. Mi To C quam...exigit om. M 31 et post causa add. ed.
ipse ante pius add. ed. sanctus post unde add. ed. 1 debent et ante ten- add. To2 alii...caritate A2 1-2
alii...punit- V2 P2: om. M2 4 aut post aliquis om. ed. Mi. 7 sit: sic ed. Mi To Val 8 consentientium.
-tem ed. a 10 LXXXIII: LXXX ed. Mi Val: VIII To M 11 lineatur et: -etur et ed. Mi. . scienter et Val

multitudo uult peccatum defendere quasi ex autoritate, tunc non est parcendum
 multitudini, De penitentia, distinctione III, capitulo primo in fine. Si autem
 multitudo non uult peccatum illud defendere, sic parcendum est multitudini.
 15 Sic tamen quod caporales et qui fuerunt magis causa delicti, puniantur, Extra
 de clerico excommunicato: Latores. Vel illi qui uidentur spiritualiores debent
 pre ceteris ammoneri quod cessent, ut per eos alii facilius ad penitentiam
 inclinentur. Et hec punitio coactiua prelatorum non debet dimitti propter
 turbationem eius, qui corripitur, quia ordinatur ad bonum finem, et si
 20 correctus sponte nolit emendari, emendandus est per penas, ut a peccatis
 desistat. Si etiam sit incorrigibilis etiam debet sic puniri, sicut dictum est, quia
 per hoc prouidet bono communi dum seruat order iustitie et exemplo unius
 alii terrentur. Vnde iudex non dimittat facere sententiam condemnationis in
 peccantem propter timorem turbationis eius uel etiam amicorum eius. Hic nota
 25 quod monitio debet semper precedere denuntiationem et punitioem, sicut
 patet Extra de iudiciis: Nouit, et Extra de accusationibus: Si quis. Et ibi multa
 de hoc in Glosa. De ista etiam materia loquitur beatus Thomas in secunda
 secunde, questio XXXIII, articulo VII. Doctrina etiam Christi Matthei XVIII
 est quod primo frater solus corrigatur et moneatur post peccatum; secundo
 30 uocetur coram testibus; tertio reueletur iudici; et quarto habeatur ut
 incorrigibilis et malus. Vbi Rabanus sic dicit: Sunt quidam indiscreti prelati et
 penitentia magna digni, qui peccata sub secreto eis nota sine monitione
 puniunt et aliis reuelant, qui primo sunt proditores denuntiatio, dum eius
 secretum aliis produnt, secundo committunt graue peccatum, dum precepto Dei
 35 obuiant, tertio diffamant reum, quem ex caritate tenebantur occultare, quarto
 eum desperationi exponunt, dum sepe peccator, si suum reueletur peccatum,
 laxat se omni crimine desperans quod possit ad famam bonam perditam
 reduci. Ideo dicit hic Rabanus: Tales prelatos sic imprudentes non debet
 tolerare ecclesia, dum contra caritatem imprudenter agunt et aliis facere non
 40 dubitant, quod in seipsis fieri detestantur. Vnde pro statu legis nature quilibet
 tenebatur ad celandum secretum, multo magis igitur pro statu legis gratie est
 astrictus.

13 de...fine om. M III: I ed. Mt To : VI V P A C : om. Val 16 Latores : latrones b 19 finem :
 commune ed. V P A a 20 nolit : uelit Mo B T : noluit Mt. : noluerit C 23 terrentur : tenentur Mo B T
 dimittat : onittit ed. To Val : permittit Mt 24 etiam om. ed. To Val 27 ista : illa b beatus om. ed. Mt
 To Val 28 XXXIII : XXIII Mo B T : XXXIII V P A 32 qui : quod b : quia Mt. 34 Dei : Christi ed. a :
 proximi V P A 37 non ante possit add. ed. To 40 seipsis : -os Mo B T 42 astrictus : strictus ed.

**Quod prelatus debet summopere esse secretus et reseruare pacem.
c. CLVI.**

Summopere tenetur prelatus conseruare pacem in suis filiis et subditis, cum
 pax sit opus iustitie, ut dicit Isaie, et cum pastorale officium ad pacem tendat et
 5 ad iustitiam uite, sicut dicit Ambrosius Super Lucam. Cum ergo prelato
 refertur defectus alicuius, summe debet custodire secretum, ne sibi delatus
 diffametur et ne delatus moueatur ad odium contra informantem seu
 accusantem, propter talem enim reuelationem secreti multa mala possunt sequi,
 que omnia haberent exordium ex imprudentia reuelantis. Ideo dicit Hilarius
 10 quod ad perfectionem prelati immo et cuiuslibet probi uiri pertinet tenere
 secretum sibi commissum et contra caritatem facit qui tale secretum reuelat,
 quod secundum doctores debet intelligi quando ex tali secreto non timetur lesio
 fidei, uel rei publice subuersio, uel sacramenti confessionis reuelatio. Ideo non
 passim debet uir prudens recipere in sigillo confessionis quodlibet sibi dictum,
 15 sed solum illa, que predictis tribus non preiudicant, nec obstant, et talia debet
 fideliter custodire: turpissimum est in prelato quod ipse reuelet commissa sibi
 secreta. Ad principale igitur propositum reuertendo dico sicut Beda dicit Super
 Lucam, uidelicet, quod ex caritate tenetur, etiam non prelatus, proximum
 corrigere attendendo ad personam, uidelicet, si sit capax correctionis et
 20 expectando tempus et locum, et innitendo semper ad emendationem ipsius
 corrigibilis, qui defecit, et tunc fit correctio ex caritate, que secundum
 Gregorium est Deo summum sacrificium. Item Innocentius III in littera missa
 Cluniacense abbati sic inquit: Officium prelatorum in ecclesia Christi altissimum
 est, unde prelati uicarii sunt apostolorum. Prelatus igitur qui apicem expectat
 25 premii habere in patria, iuxta prudentis Iethro consilium, totaliter se debet
 conuertere in his, que sunt Dei ut cultus ecclesiasticus et ea que circumstant
 diuinam laudem ac omnes suos clericos trahere ad illam. Alia autem debet
 officialibus fidelibus suis committere, sic ut ab eis procedat iustitia libera et
 pura et exemplum uirtutis in omnibus subditis, quia in hoc honoratur Deus et
 30 prelatus, cum ipsum qui preest circumstat familia uirtuosa. Debet etiam
 prelatus attendere ut subditos, si habeat laicos, supportet dulciter et sit eis pater
 et non tyrannus, ne nimis austerus seu crudelis. Pro ouibus suis stare debet

1 summopere V2 P2 A2 secretus : discretus A2: om. M2 4 cum : etiam ed.To Val 6 secreta ante
 refertur add. ed.To 11 subdito missum ante reuelat add. ed. 13 sacramenti : sacre ed.To Val 14
 recipere om. Mo : reuelare (post dictum) B T 25 Iethro : Hieronymi Mo B T : Iero Val 28 fidelibus om.
 Mo B T At

etiam fortiter et ubi periculum imminet salutis pro ouibus usque ad mortem
 militare, ecclesiastica iura defendere et nullum post Deum timere, litigiosos et
 35 procaces seu proteruos uiriliter humiliare, amantes Deum honorare, a suis
 omnem simoniam quasi mortem excutere et baratarias inquirere et excludere
 latentia mala, ordinandos diligenter examinari facere, neque ignorantibus
 curam committere animarum, nec curatos ut stent extra suas ecclesias
 licentiare, nec pro habenda pecunia debet ecclesias uisitare, sed pro sola
 40 reuerentia Dei omni tempore laborare, in omnibus se exemplum omnium
 prebere, sine omni scandalo uiuere, secularia negotia fugere, nisi quantum
 conscientia et necessitas urgent, curias dominorum fugere, pauperibus Christi
 pascendis intendere, maxime sacerdotibus, quos nullo modo patiat
 miserabiliter mendicare, amicitiam uirorum perfectorum et deuotorum
 45 habere; quem omnis malus debet fugere et illius terrorem habere. Sit enim
 talis uir uerax, in sermone morigeratus et in cunctis disciplinatus, deuotionem
 et orationem frequentet iugiter, ut potius uideatur angelus quam homo.

**Quod status episcoporum est summus in ecclesia et habet semper
 angelum specialem ratione status. c. CLVII.**

Prelatus in ecclesia Deo, dicebat abbas Daniel, altissimum statum tenet, ideo
 merito angelo comparatur, qui aliquando interpretatur missus, sic prelati
 5 insignis a Deo uere creditur missus in salute populi et quasi destinatus ad
 terram de celo. Omnes enim recursus prelatorum antiquitus ministris angelicis
 erant mixti. Item commentator antiquus Super angelicam hierarchiam sic
 inquit: Quilibet episcopus in ecclesia Dei duos habet angelos secum semper,
 primus dicitur personalis, qui est assignatus a Deo a natiuitate, secundus dicitur
 10 angelus dignitatis, quem sibi Altissimus contulit propter dignitatem prelationis.
 Sequitur: O cum quanto timore, reuerentia et tremore debet semper uiuere
 prelati inter tales intelligentias beatas et altas uictitans! Et debet aduertere ut
 eorum consiliis obediat, ne eas tam excelsas offendat. O cum quanta
 confidentia potest ad eas recurrere in sua necessitate, maxime si eis placeat et
 15 in conspectu Domini bene uiuat! O quam sepius illi duo beati spiritus
 supplicant Domino pro suo alumno! O a quantis periculis et tentationibus malis

37 examinare seu ante examinari *add. ed.* 41 quantum: *que ed. To Val* 41-2 nisi...pauperibus *om. M* 45
 quem: *quas Mo*: *quod Val C* 1 quod *om. ed2 Val2* semper *V2 P2 A2* 2 ratione status *V2 P2 A2*
 et alium: *ratione sue persone post status add. ed2 To2* 6 ministris: *misteris b.M.C* 7-8 sic inquit *om.*
Mo B T 8 Dei: *Christi ed. M To*: *om. Val* 9 ei *post est ed. To Val* 10 sibi: *illi ed.* 13 eorum
om. Mo B T 15 spiritus: *angeli ed. V P A a* 16 a *post om. Mo B T*

cum liberant et quantum suo discipulo seruiunt in uita, maxime in morte! O
 quantum istis obligatur antistes quilibet quos post Deum habet sui patres
 pariter ac custodes! O si bene uiueret episcopus inter istos gloriosos spiritus
 20 constitutus: quot sentimenta haberet ab eis celestia, quot delectationes spiritus
 et quot signa amoris! Sed inter istos duos sacros spiritus multi infelices
 infeliciter uiuunt illos iugiter offendendo suis pessimis cogitationibus, uerbis
 immoderatis et stultis et suis operibus turpibus et damnatis. O miseri! Quid
 25 tales prelati in fine facient, quando illos sibi hostes cernent, quos summos
 amicos et patres habuisse poterant? O quantus dolor erit ibi mentium! O quanta
 confusio facierum! O irreparabilis eorum transacta uita in tanta culpa et
 amaritudine et in tanta sui confusione et dolore! A tali nequam uita prelatice
 nos custodiat ipse, qui angelos apostatas ad istos malos presidentes torquendum
 assignat. Sequitur: Recordetur igitur nobilis antistes quod angelus Domini est
 30 iuxta illud Malachie II: Labia sacerdotis custodiunt scientiam et legem
 requirent de ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Ab eo igitur non
 recedat studium diuine legis, nec doctrina de lege Dei, quando requiritur, quia
 ut angelus positus est a Domino inter populos, eos ad celestia erudiens uerbo
 pariter et exemplo. Attendat etiam ad patres precedentes, qui rexerunt Christi
 35 ecclesiam et eam fundauerunt magnis meritis et exemplis. Hec ille. Ex quibus
 patet tertia pars huius operis, in qua actum est qualiter debet episcopus suos
 corrigere subditos pro sua et eorum procuranda salute. Et hec fuit predicta in
 principio esse de officio pastoralis ad oues applicata.

INCIPIIT QUARTA PARS PRINCIPALIS ET ULTIMA HUIUS PASTORALIS, in qua agitur de premio episcoporum et prelatorum in patria. Et primo in hoc capitulo correspondens prelato in quantum est architector. c. CLVIII.

- 5 Quarta igitur pars et ultima huius libri pastoralis sequitur, in qua agitur de speciali premio supernali et gloria parata, et hoc premium seu gloriam declarat Tusculanus episcopus in sua Appolonia, capitulo XII, ostendens quod ex opere specialiter deputato episcopo potest uideri magnitudo premii eius in patria. Est, inquit, pontificalis officii opus precipuum reductio plebium subiectarum
 10 in Deum per septiformem influxum hierarchium, uidelicet, per eruditionem credibilium, per instaurationem uirtutum, per exhibitionem exemplorum, per interuentionem precum, per curationem plagarum hostilium, per prenuntiationem insidiarum et per repulsionem hostilitatum. Et hoc septiforme opus episcopale declarat Scriptura Sacra sub septiformi metaphora, uidelicet,
 15 architecti, agricolae, pastoris, fideiussoris, medici, speculatoris et ducis. Primo igitur describitur sub metaphora architecti ipsum pontificale officium propter eruditionem credibilium, secundum illud Corinthiorum III: Vt sapiens architectus fundamentum posui. Quid enim sunt lapides in fundamento edificii domus Dei? Quid nisi articuli fidei, pro qua predicanda et docenda et
 20 fundanda et roboranda maxime debet stare semper episcopus tanquam sapiens architectus et precipuus fabricator domus Dei? Huic autem operi facto circa fidem plantandam maxime correspondent in gloria facialis Dei et intuitiua uisio et contemplatio, tendens directe in Dei essentiam in qua summe quietatur et docetur de omnibus ac etiam illuminatio. De qua Augustinus primo De
 25 trinitate dixit quod uisio est tota merces, id est, fundamentum, quod presupponitur ab omni alia parte beatitudinis, sicut fundamentum presupponunt omnes partes domus. Hanc uisionem desiderabat psalmista cum dicebat: Quando ueniam et apparebo ante faciem Dei? Glosa Aymonis: Quia tunc uidebo infra illam inefabilem scientiam omne uerum, omne bonum,

I incipit *Mo2 B2 T2 M2 C2* 1 principalis ...huius *om. To2* 1-2 principalis...agitur *om. M2* 2 Pastoralis *Mo2 B2 T2* 3 continens decem capitula sequentia ante et *add. C2* et primo e priuum *C2* 3-4 in hoc...est *Mo2 B2 T2* 5 et ultima *om. ed. M. Val.* pastoralis *om. ed. M. To* 7 Appolonia : *Apologia ed. M. To Val C* : apologetica *M* opere : tempore *Mo B T* 14 septiformi : septuaginta *ed. : septinominibus To.* 16 igitur : enim *ed. V To.* : ergo *A* 19 edificii : edificiorum *ed. To Val* quid *om. ed. VPA a.* 21 fabricator : predicator *Mo B T* facto *om. ed. V To.* : sacro *TA Val* 22 correspondent : -et *ed. M* 25-26 quod ... fundamentum *om. Mo B T* 27 presupponunt : -nit *VTA* alias *post omnes add. PTA* 28 Dei : Domini *Mo B T* 29 uidebo : -bis *ed. VPA a* scientiam : sanctitatem *ed. To* 29 omne ... bonum *om. Mo B T*

30 omne altum, omne planum, omne latum, omne queque. O Domine! Et quando
 uidebo te, ut infra illam inefabilem essentiam possim rimari et uidere
 altitudinem eternarum productionum, lectionum, uisionum, rationum ac
 notionum? Ad hanc enim uisionem beatificam angelorum et sanctorum
 35 assumetur gloriosus episcopus pro eruditione populi sui in orthodoxa et
 catholica fide.

Quantus est agricola. c. CLIX.

Secundo pontificale officium describitur sub metaphora agricolae, et hoc
 propter instaurationem uirtutum, quas hic irrigare debent per documenta
 Scripturarum, secundum illud Apostoli Prima Ad Corinthiorum: Ego plantaui,
 5 Apollo rigauit, unde dicit Ambrosius quod ecclesiasticus populus est quidam
 spiritualis et pulcherrimus ortus et quasi quedam paradisos plantatus et uirens
 multiformitate uirtutum. Hinc est quod legitimus informator plebium in
 doctrina morum et uirtutum, ut est episcopus, dicitur christianus agricola, quia
 suo uerbo et exemplo multos trahit ad uirtuose uiuendum, et significatur per
 10 primum hominem, quem posuit Deus in paradiso, ut operaretur et custodiret
 illum quod, ut dicit Ambrosius ibidem, maxime pertinet ad prelatum, cui non
 sufficit operari bonum in se, sed etiam custodire uasa Domini, scilicet, animas
 sibi commissas ab hostibus, ne in eis perdat pulchritudo uirtutum, que est
 summus decor in beatis. Et huic pulchritudini uirtuali correspondet sanctis
 15 episcopis in patria Dei fruitio, id est, summe amare Deum, quod correspondet
 specialiter radici uirtutum secundum Augustinum, que est caritas. Vnde
 secundum quantitatem caritatis datur uigor fruendi Deo in patria, secundum
 quod dicit Augustinus in libro De laude caritatis, ubi dicit quod ibi non
 20 consideratur nec multitudo operum, nec diuturnitas temporum, sed
 principaliter et directe attenditur ad caritatem, que est radix et decor omnium
 uirtutum.

30-31 omne...inefabilem *om. Mo. B T* 31 *ut ante* possim *add. B T* ; *suprasc. Mo* 33 beatificam :
 -cantem *ed. V To C* angelorum et sanctorum : -los et -tos *ed. To M* 1 quantus : quatenus *B2* ; secundo
 quantum *To2* episcopus *post* agricola *add. To2* 3 debent ; -et *ed.* 4 prima *om. ed. M To C* 6
 pulcherrimus : pulcher *ed. To Val* spiritualis et pulcherrimus ortus *post* quedam *add. Mo B T V* 7
 legitimus : legimus *Mo B P A* 8 quia : qui *ed. M C* 11 quod ut ; prout *ed. C* 18 ibi . ubi *b*

Quantus est pastor. c. CLX.

Tertio describitur officium pastorale sub metaphora pastoris, et hoc propter exhibitionem exemplorum, secundum illud uerbum Christi positum Iohannes X: Qui intrat per ostium, pastor est ouium et cum proprias oues emiserit, ante
 5 eas uadit, quod quidem facit cum eas per sanctitatis exempla precedit. Ideo Petrus cui Dominus dixerat: Pasce oues meas, hortatur seniores siue presbyteros ut populos sibi commissos tanquam facti forma gregis ex animo custodiant. Hec autem est forma secundum documenta sanctorum, ut quanto pastor est precellens respectu gregis tanto uita episcopalis sit sanctior et sublimior uita
 10 plebis. Et huic exhibitioni exemplorum, que est pastus clementie roborans thronum episcopi regentis populum, correspondet in gloria ipsi episcopo securitas, que est tertia pars essentialis in patria, de qua Apostolus dicit: Credidi, et certus sum, uidelicet, quod gloria sibi data non sibi deficiet in eternum, sed durabit in secula seculorum.

Quantus est fideiussor. c. CLXI.

Quarto officium pastorale describitur sub metaphora fideiussoris propter precum interuentionem ad Deum, secundum illud Apostoli Ad Hebreos V: Omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his que
 5 sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis. Igitur pontifex, quod agit causas hominum apud Deum, etiam debet agere causam Dei apud hominem sue cure commissum, secundum illud Tertii Regum: Custodi uirum istum qui, si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius, propter quod sapiens dicit Prouerbiorum VI: Fili, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum
 10 manum tuam. Et quia huiusmodi cura et diligentia est multum laboriosa, ideo correspondet sibi in gloria uoluptas et delectatio summa, de qua psalmista dicit: De torrente uoluptatis tue potabis eos, quia apud te est fons uite. Et hec est quarta pars beatitudinis essentialis angelorum et sanctorum, que notabiliter fulget in episcopis sanctis et qui bene rexerunt populum Dei.

1 quantus : tertio quantus A2 : 1. quantum ed2 To2 episcopus post pastor add. To2 5 exempla : -um ed. To 6 ut : et b 7 custodiant ante hec ed. B, alii om. 8 quanto : -tum ed. To M C 9 tanto, tantum ed. To M C 12 securitas : saluitas ed. B To Val C 1 quantus : quarto quantus V2 P2 episcopus post fideiussor add. To2 2 pastorale : episcopale ed. Mt. Val M C describitur : distribuitur ed. BV 3 V om. ed. P A M. To Val M 4 uidelicet ante omnis add. Mo B V 5 quod om. ed. Mt. To Val M : qui C 11 uoluptas : -is Mo. 14 rexerunt : regunt ed. Mt. To

Quantus est medicus. c. CLXII.

Quinto officium pontificale describitur sub metaphora medici, et hoc propter
 curationem plagarum hostilium. Et hoc insinuat Lucas in parabola illius, qui
 incidit in latrones et Samaritanus alligauit uulnera infundens oleum et uinum,
 5 designans per dictum Samaritanum Christum et prelatos tenentes locum eius in
 expugnatione uitiorum et expurgatione eorum. Ideo dicit beatus Iacobus: Si
 infirmatur quis ex uobis, inducat presbyteros ecclesie et orent super eum,
 ungentes eum oleo et orent pro eo. Et oratio fidei saluabit infirmum et si in
 peccatis sit, dimittentur ei. Hinc est quod prelati reuerendissimis hostibus
 10 uitiorum et tenebrarum peccatorum correspondet prima gloria dotis corporis,
 que est luminositas. Nam sicut dicitur Sapientie III: Fulgebunt iusti sicut sol
 in conspectu Dei. Et Danielis XII: Qui multos ad iustitiam erudiunt, fulgebunt
 sicut sol, splendor firmamenti. Vbi Glosa Hilarii: Quia dignum est ut qui
 iniustitias peccatorum detestantur, in corporibus suis dotentur fulgore
 15 maximo, cuiusmodi est fulgor firmamenti, id est, celi empirei, qui fulgore
 proprio et igni et corporum beatorum mirabiliter illuminatur. Sic et sacri
 prelati qui propter Deum se libenter opposuerunt peccatis et peccatoribus et
 malignis ab omni parte illuminabuntur et firmabuntur et publicabuntur in
 celesti curia preclari.

Quantus est speculator. c. CLXIII.

Sexto describitur sanctus prelati sub metaphora speculatoris et hoc
 prenuntiatione imminentium periculorum, et hoc secundum illud Ezechielis
 III: Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel. Et subiungit quasi
 5 signaculum superuenientem, id est, si pericula a Deo comminata
 hominibus propter peccata neglexerit prenuntiare commissis sue
 cure, damnatio illorum requiretur a Deo a dicto prelate negligente. Vbi
 notat Zozimus quod, quia proprium officium prelati est predicatio et
 informatio populi sibi commissi, ideo huic officio ei iniungitur uacandum.

1 quantus : quatenus B2 : quinto quantum To2 M2 8 cum : illum ed. To Val 13 sol om. ed. M. To Val
 M dignum : -us Mo B T P 15 cuiusmodi : cuius ed. M 16 igni : agni ed. V A M. M 18
 firmabuntur : fama- ed. V A Val M C et publicabuntur om. To Val 19 quantus : quatenus B2 : sexto
 quantum To2 quantus...spec- : quantum est medicus aliter M2 episcopus ante c. add. To2 2 propter
 post hoc add. ed. 3 prenuntiatione : -em ed. V P A a (pro M) illud : illum Mo B T 4 quasi : quod si
 ed. V M C : quia T P To : id est gladium A 5 gladium add. in marg. Mo P signaculum : gladium ed.
 si om. ed. V To Val M comminata : communia ed. C 6 neglexerit : -rint ed. V To Val prenuntiare :
 ann-ed. B M Val M : nun- V A C 9 ei : est ed. To Val C iniungitur : iugiter ed. M. To Val

10 Vnde sicut ponitur distinctione LXXXVIII: Episcopus nullam, ubi dicitur quod
 predicationis officium est essenziale et proprium prelatorum, unde
 officium episcopi est uacare lectioni, orationi et predicationi. Ideo Cassianus
 sic inquit: Predicationis officium includit uitam et scientiam, auctoritatem
 et iurisdictionem super plebem. Soli autem prelati habent per se et
 15 essentialiter: eo ipso quo sunt prelati habent auctoritatem et officium
 predicandi; aliis autem non conuenit nisi ex commissione apostolica uel
 aliorum ecclesie prelatorum. Illis autem conuenientius committitur hoc
 officium ex ratione sui status, quorum religionis institutio et instituentis
 intentio predicationis officio plus concordatur religionis in quantum institutio
 20 quia extraneum uidetur omni statui monachorum predicare, quia nec habent
 hoc ex regula nec ex statuto, et tamen bene faciunt cum canonice missi
 predicant si eis uita et scientia suffragetur. Quod tamen non competit eis, in
 quantum sunt monachi, sed in quantum clerici, ut patet XVI, questio I:
 Monachus. Magis autem hoc competit illis, qui habent ex statuto sui ordinis per
 25 sedem apostolicam precipue confirmantis. Et adhuc conuenit plus illis, qui hoc
 habent ex regula, que est professionis religiose intimum fundamentum,
 potissime si eadem regula est per sedem apostolicam confirmata. Hinc est quod
 tales fratres religiosi habent officium predicationum, non imitatione aliorum
 quorumcumque uel occasione religiosorum, sed ex intimo et profundo sui
 30 status.

**Cur specialiter conuenit prelatis ecclesie dos agilitatis.
 c. CLXIII.**

Prelatis igitur bene speculatoribus super gregem suum, ut dicit Cromatius,
 correspondet in patria dos agilitatis que, secundum eundem, est uelocitas se
 5 transferendi de loco ad locum. Nam quia tales non impedit timor, nec amor,
 nec tentatio diaboli, quin subito subueniant cadentibus et indigentibus auxilio,
 sed ad modum aquile ad altum uolantis et cito descendens ad pastum, sic isti
 quasi pleni oculis ad omnem partem circumspecti aspiciunt et ad omnem gregis
 necessitatem, et statim illa comparata illi subueniunt indilate. Ideo dicit hic
 10 Beda quod, qui agilitatem celestem obtinere cupit indilate, prosequatur bonum,

12 et ante orationi add. ed. To 14 hec ante per add. ed. 17 autem: enim ed. To committitur: om. Mo
 BT 19 concordatur: dat ed. V T Mt. To Val M in quantum: iusta Mo B T 28 predicationum: -nis ed.
 To Val M C 1 conuenit: competit ed2. To2 Val2 M2 C2 cur: quare M2 ecclesie...agilitatis om. M2
 4 eundem: cum ed. 5 quia om. ed. To M C 7 ad ante altum: in ed. Mt. M C 8 et om. ed. B Val 9
 comparata: comparata ed. To

quod operari potest ad Dei gloriam et ad salutem suam et ad proximi
 utilitatem, que tria notabiliter competunt uirtuoso prelato, cui parata est dos
 agilitatis, ut repente se transferre possit a celo ad terram et etiam e conuerso.
 Hic arguitur tarditas prelatorum, que tale donum Dei contemnit, quod si
 15 perdidit, repentinum casum inferni inueniet, ubi ad ardores sempiternos ab
 aquis niuium eterno et in fluxu continuo possidebunt. Item de hoc Bernardus in
 Meditationibus suis, capitulo V: Et hoc est multum timendum prelatis quia
 quanto gradus altior, tanto casus et pena grauior, unde sic: Dic mihi, ubi sunt
 20 amatores huius seculi, qui ante pauca tempora nobiscum erant? Nihil ex his
 remansit nisi cineres et uermes. Sequitur: Tamen homines fuerunt sicut tu,
 comederunt, riserunt et biberunt et duxerunt in bonis dies suos et in puncto
 ad inferna descenderunt. Et capitulo VII sic inquit: Quid profuit eis inanis
 gloria, breuis letitia, grandis potentia, carnis uoluptas, false diuitie, magna
 familia, mala concupiscentia? Vbi risus, ubi iocus, ubi iactantia, ubi
 25 arrogantia? De tanta letitia, tanta tristitia, post tantam uoluptatem, tam grauis
 miseria. Sequitur: Quicquid illis accidit, tibi potest accidere et forte hodie.

Quas penas Deus parauit in inferno malis prelatis. c. CLXV.

Remigius exponens illud: Redde rationem uillicationis tue, [Luce XVI], sic
 inquit: O quantum deberet terrere principes et maxime prelatos ecclesie dictum
 uerbum, quibus gloriosus Deus commisit animas hominum et bona temporalia
 5 pauperum, commisit fidem, iustitiam et misericordiam quibus notabiliter sunt
 abusi, nam nec Deum honorant nec proximo miserentur. O quanta pena parata
 eis est!, nam cruciabit eos perpetuo uermis conscientie rodens, cogitando quid
 irrecuperabiliter amiserunt, quia Dei gratiam et gloriam ac cum uidebunt
 Deum sibi iratum implacabiliter et sanctos sibi hostes immobiliter, horribiliter
 10 desperabunt. In sui etiam doloris augmentum cogitabunt iam habere locum
 meriti et quod per modicam penam potuissent attingisse statum regni Dei. Et
 considerabunt totam suam penam esse eis inutilem et se cruciandos perpetuo
 igne terribili eos denigrante et deformante feraliter. Percipient etiam se
 15 trascenderent uexari per omnes sensus, nam oculi erunt in tenebris
 palpabilibus, auditus in Dei blasfemiis perhorrendis et in clamoribus et

11 proximi : -morum ed. To Val 13 possit : -nt ed. V Mt. To M 16 eterno : perpetuo ed. V a. 17 qua :
 et ed. To 18 dicit ante sic add. ed. a. 21 et ante inserunt add. ed. To Val 23 letitia : -lie ed. et ante
 grandis add. ed. To potentia : pompa ed. To Val M 25 tanta letitia om. b. 1 in inferno om. M² 2 Luce
 XVI om. ed. Mt To Val 3 deberet : debet ed. V Mt. To Val M : -bent A : -rent C 10 non ante habere
 add. ed. a. 11 attingisse : attraxisse Mo BT 12 in ante eis add. ed. To 14 erunt : eorum ed. To

20 planctibus demonum et hominum damnatorum, odoratus in abominandis
 fetoribus, gustus inficietur qualitate amarissima cruciante semper gustum,
 tactus torquebitur ex horribili igne predicto et ex tactu feralissimo corporum
 humanorum et sensibili presentia damnatorum et demonum uexantium eos. Et
 25 quod potissime eos cordialiter affliget, erit quando considerabunt se habere
 sine requie et sine fine tanta mala pati. Hec ille. Ad hunc terrorem facit dictum
 Gregorii dicentis quod cum augentur dona, rationes crescunt donorum, igitur
 prelati qui pre aliis a Deo magna hic suscipiunt, etiam pre aliis debent timere,
 quia pre aliis requirentur a Deo in finali iudicio et specialiter de diligentia
 25 circa salutem animarum sibi commissarum et de pietate erga pauperes, quorum
 a Deo sunt positi pre aliis patres etiam et rectores. Et hoc de sexta metaphora,
 que ostendit dignitatem prelatorum.

Que gloria debetur bono prelato. c. CLXVI.

Septimo ostenditur excellentia status episcopalis sub metaphora ducis ferentis
 uexillum ad repulsionem hostilitatum, ad instar illius nobilis Macabei, qui
 induit se lorica[m] sicut gigas et succinxit se arma bellica et protegebat castra
 5 Israel gladio suo, [I Machabeorum]. Et iste recte et spiritualiter describit
 ducatum boni prelati, qui preest ecclesie, que est terribilis ut castrorum acies
 ordinata, quia deputata est ad custodiendum lectulum Salomonis, quem
 sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios et ad
 bella doctissimi, [ut habetur in Cantica Canticorum], in quibus uerbis magna
 10 occultantur misteria ad preconium ecclesie Christi et ad exaltationem status
 prelatorum, secundum quod ponit Theophilus, Omelia VII dicens quod boni
 prelati ecclesie Christi pre ceteris merentur in gloria habere primatum et in
 corpore et in anima beatificari, ut merito de eis possit dici illud Trenorum III:
 Nazarei eius candidiores niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo,
 15 saphiro pulchriores, ut merito possit dici de quolibet secundum aliquam
 prerogatiuam meriti et glorie, secundum illud Ecclesiastici XLIII: Non est
 inuentus similis illi, qui conseruaret legem Excelsi, uidelicet, merito, uerbo et
 exemplo. De istis loquens beatus Methodius, martir in festo omnium
 sanctorum, cum de prelati[s] ageret, sic inquit: De his dictum est Danielis XII

16 planctibus : plancis ed. To 19 humanorum : damnatorum ed. V P A a. damnatorum et om. ed. n. :
 et .damnatorum om. A 20 habere : hinc ed. To 22 etiam post rationes add. ed. Mt. To Val 25
 erga : circa ed. VA a. 1 quatenus dux post prelati add. C2 2 ostenditur : -ditur ed. 5 I Machab. om. ed.
 Mt. To M 9 ut ...Canticorum om. ed. Mt. To Val 13 ut corr. supra Mo T 16 secundum om. ed.
 T V P To Val

20 quod qui docti sunt, uidelicet, ad regendum populum Dei, erunt sicut splendor
firmamenti, et quia multos ad iustitiam erudiunt multipliciter, ideo erunt sicut
stelle in perpetuas eternitates. De quibus ut luminibus mundi dicitur
Ecclesiastici XXXIII: Qui me elucidant, uitam eternam habebunt. Et eis per
25 excellentiam seruantur illa bona, de quibus dixit Isaias LXIII quod nec oculus
uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, que preparauit Deus
diligentibus se, [et Prima Ad Corinthios II]: Quibus in Petro Christus predixit:
Si diligis me pre aliis, pasce oues meas. Quia quod summe dignificat prelatum
ad prelaturam et disponit ad predicta premia prelatorum, est amor Dei.
Diligant igitur gloriosum Deum nobiles prelati, quia eos pre aliis hominibus
30 exaltauit hic in honore et post in gloria sempiterna ad quam nos perducatur
Christus. Amen.

**De fine huius libri et de iterata presentatione eidem domino
Valentino. c. CLXVII.**

Expleto libro Pastoralis presenti per misericordiam Redemptoris, non restat
nisi redire ad Patrem, cuius contemplatione est factus, uidelicet, ad uos,
5 reuerendissimum patrem et dominum, dominum Hugonem, sacre Valentine
ecclesie antistitem reuerendissimum. Ad uestram igitur paternitatem redeo et
predictum opus offero et presento, ut premissum est, corrigendum, supplicans
humiliter omnibus qui hec legent, quod orent perpetuo pro anima uestra, quia
uestro nutu et precepto factum est, etiam et pro me orare dignentur, qui in eius
10 ordinatione cordialiter laboraui. Hoc igitur opus transeat in perpetuam uestri
memoriam, quia hunc cibum preparatis et escam omnibus prelatis ecclesie
presentibus et futuris. Quibus humiliter supplico ut religiosos mendicantes,
quos adiutores habent precipuos in predicatione euangelica et in procuranda
salute animarum, habeant recommendatos specialiter fratres minores, de
15 quorum consortio ego sum, licet immeritus totus a Domino, tamen sui
magna clementia a pueritia uocatus, cui humiliter supplico ut uos, patrem
reuerendissimum, dirigat, protegat et saluet ex consueta misericordia. Que

26 et...ll om. ed. Mt. To Val 27 alis: Ins ed. Val 1-2 et...valentino om. ed. gaudium sempiternum
letari et bene facere To² 1 de...libri: finis libri Mt² Pastoralis post libri add. Val² 8 hec: hic ed. V A Val
M C 11 hunc: hic ed. V Val M C preparatis: -ratis ed. 15 ego om. ed. V P A a. 16 uocatus: uo-
ed. V P To Val M C 16-17 patrem reue-: pater reuerendissime ed. V Mt To M C

etiam nos omnes ad eius regiam maiestatem feliciter contuendam in fine perducatur. Amen.

Laus Deo. Explicit Pastoralis.

19 Finis. Hunc librum scripsi ego, Augustinus Teruisius de Aldemariis in domo episcopatus civitatis Reatine, ad instantiam Reverendissimi domini mei, domini Angeli de Capranica, prelate civitatis episcopi dignissimi, anno domini M^oCCCC^oLV^o, XV die Septembris, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et Domini, domini Calisti Pape tertii anno primo. ORATE PRO SCRIPTORE. Qui scripsit, scribat, semper cum domino uiuat, Vivat in celis Augustinus homo fidelis post amen *add. Mo* 20 Laus ... Pastoralis . finis *BT* : Viri prestantissimi in sacra pagina magistri Francisci Eximenq, ordinis minorum et catalani presens opus preclarum, Pastorale uocatum, nuper impressum Barginone per Petrum Posa, presbyterum ac catalanum finit quinta Decembris anni salutis M^oCCCC^oLXXXV. Ferdinando secundo feliciter regnante. Deo gratias *ed.* : Deo gratias explicit. Laus Deo Omnipotenti *V* : Deo gratias explicit *PA* : explicit Pastorale reuerendissime patris et domini Hugonis, episcopi valentini, anno domine MCCCCLX *Mt.* : Explicit liber pastoralis editus a magistro Francisco Eximenz, ordinis fratrum Minorum qui quidem liber est reuerendissimi in Christo Patris et domini, domini Bernardi digna dei providencia sacre sedis Tholose, dignissimi antistitis scriptus per me Herveum Conseil, studentem Tholose, diocesis Leonensis in Britannia oriundum, die decima nona mensis martii, anno a Natiuitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo, regnante illustrissimo principe et domino nostro domino Carlo dei gratia Francorum rege septimo, et predicto Reverendissimo in Christo Patre et Domino domino Bernardo, eadem gratiam tholosano archiepiscopo *To* : Explicit Liber Pastoralis editus a reuerendo magistro Francisco Eximenz, ordinis fratrum minorum *Val* : Deo gratias *M* : Deo gratias. Laus tibi Christi quem liber explicit iste *C*

TRADUCCIÓ

TAULA DE CAPÍTOLS.

I en primer lloc, el pròleg del llibre.

Sobre l'estat o la vocació clerical. c. I.

Per què els clergues porten tonsura. c. II.

Què és la tonsura i el primer ordre, que és l'hostiari. c. III.

Exposa una història en favor dels qui exerceixen tal ordre i els qui reciten bé l'ofici diví. c. IV.

Del lector. c. V.

De l'exorcista. c. VI.

De l'acòlit. c. VII.

Del subdiaconat. c. VIII.

Del diaconat. c. IX.

Del presbiterat en tant que és honorable. c. X.

Que els bisbes parin esment a no consagrar sacerdots homes dolents. c. XI.

Que el sacerdoti ha de ser molt honorat. c. XII.

Que els sacerdots han de ser il·luminats per la ciència de Déu. c. XIII.

Contra els clergues ben proveïts de llur mala ciència per a mals fins. c. XIV.

Que els eclesiàstics estiguin adornats per una bona i santa consciència. c. XV.

Fins a quin punt són infidels a Déu i al poble els mals sacerdots. c. XVI.

Que el sacerdot ha de ser més devots que els altres i reverenciar Déu. c. XVII.

Exhortació a la lloança divina. c. XVIII.

Que el clergue tracti amb reverència els objectes sagrats. c. XIX.

Que els profanadors de l'església van morir de molt vergonyosa mort. c. XX.

Que el clergue estigui sotmès al seu prelat per mitjà de l'obediència. c. XXI.

Que els clergues siguin de bons costums, modestos i exemplars. c. XXII.

Qui no són dignes de celebrar missa. c. XXIII.

De quina manera s'ha de preparar el sacerdot per a la missa. c. XXIV.

De quina manera pot un sacerdot obtenir per a si la devoció abans i després de la missa. c. XXV.

Quina oració s'ha de resar després de la missa i de quina manera s'ha de conduir el sacerdot en el doble memento. c. XXVI.

Què ha de servir un clergue en favor de la seva honestetat. c. XXVII.

De quines coses s'ha de cuidar molt un clergue. c. XXVIII.

COMENÇA LA SEGONA PART D'AQUESTA PASTORAL, ON ES TRACTA SOBRE LA DIGNITAT I L'ESTAT EPISCOPAL.

En primer lloc, sobre els noms del bisbe i per què la dignitat episcopal no és un ordre. c. XXIX.

Què afegeix la dignitat episcopal al sacerdoti i en què consisteix la dignitat episcopal. c. XXX.

On es presenta certa objecció proposada contra el dit anteriorment. c. XXXI.

De quina manera la plenitud del poder sobre tot el cos místic de Crist es troba en el Papa. c. XXXII.

Quines qualitats ha de posseir un bisbe. c. XXXIII.

Que la prelatura episcopal no ha de ser cobejada. c. XXXIV.

Contra els ambiciosos i la seva ambició. c. XXXV.

Que, segons l'exemple dels Pares, s'ha de menysprear tota prelatura i per què els reis es troben en un gran perill de salvació. c. XXXVI.

Què pensarien els inexperts en la salvació de les ànimes dels prínceps del món, dient-los que poden salvar-se. c. XXXVII.

Quines coses són les que principalment perjudiquen les ànimes dels prínceps. c. XXXVIII.

Exposa altres coses que contribueixen molt a la condemnaió dels prínceps. c. XXXIX.

Exposa altres mals pels que alguns prínceps es condemnen. c. XL.

Proposa una exclamació dirigida als governants per tal que vigilin de no condemnar-se. c. XLI.

Per quins motius cal cuidar-se de l'ambició. c. XLII.

Contra l'ambició dels eclesiàstics. c. XLIII.

Molts proposen falsament fer moltes coses si aconsegueixen honors. c. XLIV.

Quines qualitats ha de tenir el qui arriba al govern de les ànimes. c. XLV.

Si s'ha de desitjar el poder de dominar. c. XLVI.

Quin gran perill és governar per a un home no virtuós. c. XLVII.

- S**i s'ha de refusar una presidència imposada. c. XLVIII.
- Q**uè ha de fer qui ha promès no presidir, si és cridat al govern. c. XLIX.
- S**i el que és cridat al govern es troba obligat a ser millor que els altres. c. L.
- Q**ui són els qui han d'arribar a bisbes. c. LI.
- S**i els electors d'un bisbe es troben obligats a triar-ne el millor. c. LII.
- Q**uè ha de pensar qui és triat pel govern. c. LIII.
- Q**uines qualitats ha de tenir la vida d'un bisbe. c. LIV.
- Q**uines qualitats ha de tenir qui és consagrat bisbe segons la primera regla apostòlica. c. LV.
- V**uit són els oficis del bon bisbe. c. LVI.
- Q**ue convé que el bisbe sigui irrepreensible, marit d'una sola muller i sigui sobri. c. LVII.
- Q**ue el bisbe ha de ser prudent. c. LVIII.
- D**e nou es prova d'altra manera que un bisbe ha de ser prudent. c. LIX.
- T**racta especialment de quina manera un bisbe ha de ser prudent i consciencios. c. LX.
- Q**ue el bisbe sigui púdic. c. LXI.
- A**mb quina pena es castiga un prevere o un bisbe impúdics. c. LXII.
- D**e la castedat del bisbe. c. LXIII.
- A**mb quines dones es permet que convisquin els bisbes o els preveres. c. LXIV.
- Q**uin és el càstig per a un clergue que no manté la castedat en públic. c. LXV.
- P**er quins senyals es sospita un clergue incontinent. c. LXVI.
- Q**ue un bisbe ha d'estar ornat de virtuts. c. LXVII.
- Q**ue un bisbe rebí els hostes honests amb generositat. c. LXVIII.
- D**e quina manera s'ha de comportar un bisbe a taula. c. LXIX.
- D**e quin tipus ha de ser el convit episcopal. c. LXX.
- Q**uins convits es prohibeixen o es permeten a bisbes i clergues. c. LXXI.
- Q**ue un bisbe ha de ser doctor, és a dir, predicador i informador dels altres. c. LXXII.
- Q**uant es troben obligats els prelats a predicar i a informar el poble. c. LXXIII.
- Q**ue un bisbe no sigui de cap manera donat al vi. c. LXXIV.
- C**ontra l'ebrietat en l'home d'església. c. LXXV.
- Q**ue un bisbe no sigui percussor. c. LXXVI.
- Q**ue un bisbe sigui totalment modest i metòdic. c. LXXVII.
- Q**ue un bisbe no sigui litigant. c. LXXVIII.
- Q**ue un bisbe no sigui cobejós ni avar. c. LXXIX.
- Q**uatre són els signes habituals de l'avarícia dels clergues, dels quals el primer és l'exigència cruel de diners. c. LXXX.
- E**l segon signe d'avarícia dels clergues és l'acumulació de molts beneficis. c. LXXXI.
- Q**ue a cap nen no se li doni el benefici eclesiàstic. c. LXXXII.
- E**l tercer signe d'avarícia dels clergues és l'abreujament del culte diví. c. LXXXIII.
- E**l quart signe de l'avarícia dels clergues és cap compassió envers els pobres. c. LXXXIV.
- C**ontra els mals prelats molt s'encoleritza el Senyor. c. LXXXV.
- P**osa altres signes d'avarícia contra els clergues que no entren al cor ni van a l'ofici diví si no és per un profit. c. LXXXVI.
- P**osa també altres signes d'avarícia contra els clergues que volen satisfer molts amb una sola missa. c. LXXXVII.
- P**arla, igualment, contra l'avarícia dels clergues que, amb una única missa dita per a un, intenten satisfer totes les encomanades a ells per a altres. c. LXXXVIII.
- C**ontra l'avarícia dels clergues que, sense tenir propòsit de celebrar, ho fan de bon grat per cobdícia si acut a ells algú que vol la celebració. c. LXXXIX.
- C**ontra els sacerdots que no celebren mai. c. XC.
- C**ontra els sacerdots més importants que consideren com un honor per a ells el fet de no celebrar, i si ho fan és ocasionalment. c. XCI.

- Q**ue un bisbe ha de governar bé els seus súbdits i, en especial, la seva casa i la seva pròpia família. c. XCII.
- E**n aquest capítol es posa la segona regla episcopal donada per l'Apòstol. c. XCIII.
- L**a primera ensenyança d'aquesta és "que convé que el bisbe sigui irrepreensible". c. XCIV.
- Q**ue el bisbe sigui administrador de Déu. c. XCV.
- Q**ue tal administració sigui fidel, total i sincera. c. XCVI.
- P**er què tal administració no disminueix l'estat de perfecció. c. XCVII.
- D**e quines coses poden restituir els eclesiàstics aquelles que administren malament i que gasten en despeses il·lícites. c. XCVIII.
- D**e quina manera també han de restituir els qui prenen malament els béns de l'església. c. XCIX.
- Q**ue el bisbe no sigui arrogant. c. C.
- Q**ue no concorden entre si l'arrogància exterior i la humilitat interior. c. CI.
- Q**ue no es pot incórrer en l'arrogància per honor a Déu. c. CII.
- Q**ue l'exel·lència de l'estat episcopal no requereix viure amb arrogància. c. CIII.
- C**ontra les vanitats d'eclesiàstics de qualsevol categoria. c. CIV.
- Q**ue el bisbe no sigui iracund. c. CV.
- Q**uins són els remeis de la ira. c. CVI.
- E**xposa altres remeis de la ira. c. CVII.
- E**xposa altres remeis de la ira. c. CVIII.
- P**osa dos tipus d'ira, és a dir, la bona i la dolenta, i de quina manera la bona li convé al prelat. c. CIX.
- C**ontra la tirania dels prelats. c. CX.
- D**e quina manera un prelat ha de vigilar de no beure massa. c. CXI.
- Q**ue un prelat no assoti ningú per si mateix. c. CXII.
- Q**ue un prelat no s'entregui a negocis bruts. c. CXIII.
- Q**ue un prelat ha de rebre els peregrins amb devoció i alegria. c. CXIV.
- D**e quin tipus i en quina mesura ha de la bondat episcopal. c. CXV.
- P**rova mitjançant la història de quin tipus i en quina mesura ha de ser la bondat episcopal. c. CXVI.
- S**obre la prudència episcopal. c. CXVII.
- D**e quina manera es mostra la prudència episcopal en la correcció dels súbdits. c. CXVIII.
- C**om ha de ser la sobrietat episcopal. c. CXIX.
- Q**ue els prelats de l'església no poden portar una vida opulenta. c. CXX.
- Q**ue en els eclesiàstics la supèrbia pel seu estat no pot disfressar-se sota l'aspecte de l'honor a Déu. c. CXXI.
- D**e quina manera ha d'aparèixer la justícia en el prelat. c. CXXII.
- Q**uè van fer els pagans pel zel de la justícia. c. CXXIII.
- D**e quina manera Crist va contra els mals prelats que no serveixen la justícia. c. CXXIV.
- C**ontra els prelats que desitgen ser lloats i considerats pels homes. c. CXXV.
- D**e quina manera alguns mals prelats estimen la gula i l'honor. c. CXXVI.
- D**e quina manera els eclesiàstics desitgen sempre, sense afartament, tenir-ne més i més mentre viuen. c. CXXVII.
- D**e quina manera els eclesiàstics desitgen que se'ls facin reverències. c. CXXVIII.
- D**e quina manera els mals prelats ponderen les coses petites i menyspreen les que cal sopesar especialment. c. CXXIX.
- P**er què convé que un bisbe sigui continent sobre la resta. c. CXXX.
- Q**ue els prelats han de llegir de cor la Sagrada Escriptura per tal de saber informar i també refutar els herètics i els homes dolents. c. CXXXI.
- A**quí s'exposa la tercera regla per a la direcció de la vida episcopal. I en primer lloc diu que el bisbe, davant de la resta, ha de semblar un home i els altres el ramat, si se li comparen. c. CXXXII.
- Q**ue el bisbe tingui pensaments nets. c. CXXXIII.
- Q**ue el bisbe abundi, més que els altres, en bones accions. c. CXXXIV.
- Q**ue el bisbe sigui recollit en silenci. c. CXXXV.
- Q**ue el bisbe sigui útil en la paraula. c. CXXXVI.
- Q**ue el bisbe sigui compassiu amb els seus semblants. c. CXXXVII.
- Q**ue el bisbe sigui contemplatiu abans de res. c. CXXXVIII.

- D**e quina manera s'ha de fer la contemplació. c. CXXXIX.
- Q**ue el bisbe sigui pels homes de bé com un company. c. CXL.
- Q**ue el bisbe sigui sever amb els criminals. c. CXLI.
- Q**ue el bisbe estigui vigilant per dintre i per fora. c. CXLII.
- C**OMENÇA LA TERCERA PART D'AQUESTA PASTORAL, que és sobre l'ofici pastoral aplicat a les ovelles. I en primer lloc es mostra en què es recomana la correcció episcopal. c. CXLIII.
- M**ostra quina qualitat ha de tenir el corrector i com ha de ser la correcció. c. CXLIV.
- F**ins a quin punt és bona i útil la correcció i contra els detractors. c. CXLV.
- Q**ue la correcció és un tipus de justícia i una obra de caritat. c. CXLVI.
- Q**ue qualsevol pot corregir un altre en el moment i lloc oportú. c. CXLVII.
- D**e quina manera els Sants Pares estimaven la correcció. c. CXLVIII.
- C**om és de bona la correcció. c. CXLIX.
- Q**uines coses impedeixen la correcció. c. CL.
- Q**uins són altres impediments de la correcció. c. CLI.
- Q**uina forma s'ha de mantenir en la correcció. c. CLII.
- Q**ue s'han d'observar alguns requisits en la correcció i com ha de ser un consell. c. CLIII.
- Q**ue el tipus de correcció és triple. c. CLIV.
- Q**ue alguns estan obligats a corregir per ofici, altres per caritat, i que l'amonestació ha de precedir la denúncia i el càstig. c. CLV.
- Q**ue un prelat ha d'esmerçar-se en ser discret i mantenir la pau. c. CLVI.
- Q**ue l'estat episcopal és el més alt a l'església i sempre té un àngel especial en raó de la seva posició. c. CLVII.
- A** QUÍ S'EXPOSA LA QUARTA PART PRINCIPAL I ÚLTIMA D'AQUESTA PASTORAL, en la qual es tracta sobre el premi dels bisbes i dels prelats al cel.
- I**n primer lloc, en aquest capítol, que correspon al prelat en quant que és arquitecte. c. CLVIII.
- E**n quant que és agricultor. c. CLIX.
- E**n quant que és pastor. c. CLX.
- E**n quant que és intercessor. c. CLXI.
- E**n quant que és metge. c. CLXII.
- E**n quant que és sentinella. c. CLXIII.
- P**er què els conve als prelats de l'església el do de l'agilitat. c. CLXIV.
- Q**uines penes els prepara Déu a l'infern als mals prelats. c. CLXV.
- Q**uina glòria se li deu a un bon prelat. c. CLXVI.
- D**e la fi d'aquest llibre i de la renovada dedicatòria al mateix senyor de València. c. CLXVII.

DEO GRATIAS

INICI DE LA PASTORAL DEL MESTRE FRANCESC EIXIMENIS.

Al reverendíssim en Crist, Pare i Senyor, senyor Hug, bisbe de València per la divina providència.

Fra Francesc Eiximenis, de l'ordre dels frares menors, humild servidor i fill seu, tot ell també amb respecte absolut envers el vertader pontífex i Jesucrist suprem, i en la seva glòria i de tota la dignitat eclesiàstica.

Reverendíssim pare i senyor:

El fervor de la vostra benigníssima caritat amb la que desitgeu que la dignitat episcopal i del clero de Crist es mostri al món sencer per tal que, en aquest món, Crist sigui honorat més profundament, m'ha empès amb molta freqüència a redactar, malgrat la meua imperícia, un tractat que al temps descrivís, a ser possible, de manera adequada per a tots els fidels, l'estat episcopal i del clero ja esmentats, i que ho exposés amb gran respecte. També el vostre venerable servidor, el senyor Miquel de Miracle, rector de Penàguila, de part vostra m'ha demanat amb tanta insistència que dugués a terme aquesta tasca, que de cap manera no he valgut, per més que volgués, tirar-me entera, encara que estigui vell i malalt. Així doncs, allò que la magnitud de la saviesa que el Senyor us ha concedit trobi de correcte, que s'atribueixi a l'Esperit Sant, de qui procedeix tota veritat; allò que sembli, però, que s'ha de corregir, que sigui sotmès a la vostra providència i a la Santa Església Romana. El desenvolupament d'aquest llibre, Pare Reverendíssim, s'explica a la seqüència següent. Tindrà aquest tractat quatre parts principals: la primera tracta en general del clero, o més ben dit, en quanta consideració ha de ser tingut l'estat o la vocació clerical; la segona, sobre la dignitat episcopal considerada en si mateixa; la tercera, sobre l'ofici pastoral aplicat a les ovelles; la quarta, sobre el seu premi celestial i la glòria que li està preparada.

Sobre l'estat o la vocació clerical. c. I

En primer lloc, cal veure què s'ha d'entendre pel nom de clergue. A tal cosa es respon al llibre *Extra De Prebendis : Cum secundum Apostolum*, on es diu que s'anomena clergue a partir de *chleros*, que reb el nom de part o herència del Senyor, ja que segons Jeroni, a l'Epístola XXXIV: "Per això els clergues s'anomenen així, perquè són part del Senyor, i el Senyor és troç i també és part i porció d'aquests". I també al *Deuteronomi X* i a *Josué XIII* es diu que la tribu de Leví no ha tingut ni part ni herència entre els seus germans, ja que el Senyor és la seva herència. Igualment sobre ells va dir: "També aquests seran meus", és a dir, escollits precisament pel seu culte i el seu servei. Per això, encara que tota criatura racional es troba obligada a donar culte i honorar Déu Omnipotent, no gensmenys el poble de Leví, és a dir, el clerical, està especialment obligat a això i escollit per Déu, i per la institució de l'església, per tal de pregar pel poble viu i difunt i suplir els defectes i vicissituds dels laics que no poden dedicar-s'hi sense entrebancs a causa d'ocupacions i negocis mundans en els que els cal implicar-se necessàriament. I és a causa d'això que els laics van decidir d'atorgar als clergues collites abundants i una vida opulenta, exempcions i honors especials en tant que poble escollit de Déu i vinculat al servei diví, perquè amb raó els és dirigit allò de la primera *Epístola de l'Apòstol San Pere II*: "Vosaltres sou un llinatge escollit, un sacerdoci reial, una nació santa, un poble de sacerdots adquirit per anunciar al poble", evidentment, amb la paraula i l'exemple, "les meravelles d'aquell qui us ha cridat a la seva llum admirable", és a dir, a la llum de la fe i l'escriptura i de la llei, per tal que ells mateixos siguin la llum pel poble de Déu; a aquests els diu l'Apòstol allò de *Mateu V*: " Vosaltres sou la llum del món"; també allò d'*Isaïes XLIX* pot ser adreçat al clergue, és a dir: "Jo he fet de tu la llum de les nacions". Perquè els bons clergues són la llum pel poble de Déu amb la paraula i també amb el seu exemple.

Per què els clergues porten tonsura. c. II

Així, en senyal de la dignitat que acabem d'anomenar, els clergues porten tonsura, com diu Hug al llibre II de *De Sacramentis*, part III, capítol X, on diu que el primer distintiu del clergue és la tonsura, que s'anomena corona, amb la que es mostra que el clergue ha estat cridat a la grandesa del ministeri diví pel qual servir-lo és regnar. La corona, doncs, evidencia una dignitat reial perquè els clergues tenen un lloc destacat al poble de Déu i una categoria com els reis, per la qual cosa s'anomenen sacerdots reial, com s'ha dit més amunt. Per això també el cabell del cap se li afaita al propi clergue a la manera d'una corona i la part més alta del cap, descoberta per sobre, pel que es dona a entendre que amb el rostre descobert contempla la glòria del Senyor, com al mateix lloc diu Hug, i de tal manera que no hi hagi obstacle entre la seva intel·ligència i Déu. Per això, es prohibeix deixar créixer el cabell allà, a *De uita et honestate clericorum*, per tal que no es gloriegin dels cabells com homes carnals i febles. Se'ls adverteix també en el mateix lloc de tenir vestits religiosos, com es conté al distinció XXIII: *Clerici*. Tampoc no és permès de tenir ni vestit ni calçat, excepte aquells que comportin honestedat i devoció, sobre el que diu Jeroni a l'*Epístola* ja citada: "Es molt repulsiu que de la rosa provingui una mala olor i del foc, fum, i del pobre, la supèrbia, i de l'indigent, l'ostentació, i també d'un sant, la corrupció i un mal exemple, i de la corona del clergue, una corona de supèrbia, a qui el Senyor destina una maledicció eterna, com es diu a *Isaïes* XXVIII: "Aï de la corona de supèrbia!", on una certa glossa diu això: "La supèrbia és detestable en el clergue, que s'ha unit al bondadós Jesús, font d'humilitat, a través del seu misteri. Oh, amb quanta repugnància el Senyor el rebutja i quant a desgrat suporta el seu servei. Oh, com d'odioses li són també les seves pregàries!". Sobre aquests es parla també al llibre IV de les *Lamentacions*: "S'havien criat en la porpra, s'arrossegaven pels femers". Hug al llibre *De Sacramentis* ja citat diu això: "La tonsura eclesiàstica prové dels nazarens, que afaitaven el seu cap i oferien els seus cabells al foc del sacrifici", com queda palès al llibre IV dels *Nombres*, volent dir que els que han estat escollits per al misteri diví, s'han d'allunyar de qualsevol pensament mundà i oferir tots els seus pensaments a Déu. Per això, encara que suposi un gran esforç tenir sempre pensaments purs, no ho és tanmateix per a aquell que guarda l'abstinència, com ho fèien els nazarens, i que està apartat del món com aquell que es troba realment al servei de l'oració i de la comunitat pietosa.

Què és la tonsura i el primer ordre, que és ostiari. c. III

La tonsura no és un ordre, sino que és una disposició, una introducció als ordres sagrats, no d'absoluta necessitat sino de congruència, i també segons la llei de l'església. En tot trànsit d'un estat a un altre, especialment des d'un de més baix, com des del laic a un de més alt, que és el clerical, s'estableix convenientment alguna disposició que predisposa i prepara al que l'ha de rebre. En efecte, tal disposició és la tonsura o corona, que també significa que qui la pren és elevat a l'estat del culte diví, i que és anomenada pels sants categoria reial essent que és, efectivament, un senyal que distingeix els estats ja esmentats, o sigui, laic i clerical. I aquí observa que l'estat laic de l'estat dels clergues es distingeix per un doble senyal, és a dir, interior, que és el caràcter, que es dóna en tot ordre, i exterior, que es diu corona, que distingeix fins i tot exteriorment, com s'ha dit. Tot això ho explica extensament Hug a *De Sacramentis* i el Mestre de les Sentències al llibre IV: "Set són els ordres, a saber, ostiari, lector, exorcista, acòlit, subdiaque, diaque i prevere; alguns d'ells imprimixen caràcter, i altres són un cert senyal amb el que es transmet una dignitat especial a l'ordenat i una tasca pròpia. Per això el psalmista i l'episcopat no són ordres, perquè no imprimeixen caràcter. A la fi dels sis ordres hi ha el presbiterat. Per això, pel respecte a l'Eucaristia en la que es crea el veritable cos de Crist únicament per l'estat presbiteral, l'església, inspirada per l'Esperit Sant, va establir que els sis ordres ja anomenats precedissin el setè, és a dir, el presbiterat, en tant que preparacions i disposicions per a aquest. I així, en primer lloc, en la relació dels ordres, es dóna el primer ordre que s'anomena ostiari, i que té com a tasca, com diu Hug allà mateix, protegir el lloc on es duen a terme els sacraments d'aquells que han estat exclosos per impurs, és a dir, dels excomunicats. Diu Hug al mateix lloc que els d'aquest ordre són designats a l'Antic Testament com a porters del temple. A aquests els pertoca, com diu així mateix, portar les claus de l'església i tancar-la, com a temple de Déu, discretament i obrir-la en els moments adequats i també rebre els fidels i excloure els excomunicats: efectivament, aquests són obligats a procurar de tenir el temple de Déu net de tota brutícia corporal i espiritual, en tant que puguin, de tal manera que no es cometin actes vergonyosos, especialment espirituals, ni tampoc corporals, i principalment han de guardar que el temple de Crist no es taqui amb cap tipus d'immundícia. Sobre això diu l'Apòstol a la primera *Epístola als Corintis* III: "Perquè qui destrueix el temple de Déu, Déu el destruirà a ell". També com les

històries antigues expliquen, tots els prínceps que van profanar el temple de Déu, a la fi, foren vergonyosament confosos i aniquilats. Així, en especial, es parla de Pilat i de Nabucodonosor, i d'Antíoc i de Pompeu, i de Julià l'Apòstata i de molts d'altres, d'on es dedueix que profanar les coses sagrades és un gran sacrilegi, per la qual cosa, tots els clergues que veuen això, ja que tots ho són, d'ostiaris, han de tenir molt de zel amb l'honor del temple de Déu, que es diu església, on es consagra el cos de Crist, perquè allà no es cometi cap inmundícia. I tampoc no poden, sense gran càrrec de llur consciència, deixar de vigilar, quant depèn d'ells, que allà no es faci comerç, dances, desgavells i excessos de tot tipus, puix que són obligats a això des del moment que han rebut l'ordre d'ostiaris, i, especialment han d'evitar, en tant que puguin, que no es converteixi en un lloc de pas, així com mostra el Senyor a *Marc XI*, que no va permetre que traginessin res passant pel recinte del temple, ni tampoc no han de permetre que allà hi hagi animals com gossos, ni que a sentir missa es portin aus de caça ni es tinguin allà converses inútils ni qualsevol altra activitat deshonest. D'aquest ordre es va servir el Senyor i ens el mostrà quan va foragitar del temple compradors i venedors i dispersà tots els canvistes, com és palès a *Mateu XII* i *Joan XI*, afegint allò de *Lluc XIX*: Perquè "la meua casa serà anomenada casa d'oració; vosaltres, en canvi, n'heu fet una cova de lladres". On Hilari: "La seu de l'església ha estat dedicada només al culte diví i qui hagi fet allà coses vergonyoses serà greument castigat per Déu".

Exposa una història en favor dels qui exerceixen tal ordre i els qui reciten bé l'ofici diví. c. IV.

Llegim sobre Doroteu, arquebisbe Trevirensis, que al llit de mort va rebre sentència de condemnaió perquè sempre que assistia a l'ofici diví trencava el silenci al cor i no corregia els que el trencaven sino que sovint es col·locava prop d'ells per parlar d'una munió de coses i rèia i fèia broma i aconseguia que l'ofici diví es fes més depressa al cor. A aquest, quan vivia, li digué una vegada Sant Leopodi com està explicat allà mateix: "Perquè amb les teves lleugereses has profanat la teva seu i la teva esposa i has estat pels altres ocasió per profanar-la i has embrutat l'ofici diví, sense tenir present la glòria de Déu ni el pagament que reps pel servei diví, i no has recompensat pels honors ni els serveis deguts, per això especialment has ofès el teu Creador i per això aquest any rebràs al teu llit sentència de mort eterna per haver estat ingrati amb el teu Déu i neçi". Per això el seu successor, Calopodi, va corregir amb fortalesa els

defectes de Doroteu fent que l'ofici diví es recités amb devoció i purificant l'església de qualsevol acció vergonyosa i per aquesta raó va acabar els seus dies molt gloriosament, parlant així als que l'acompanyaven en la seva fi: "Com que he fet tenir cura del meu Déu amb totes les meves forces i honorar-lo principalment a través de l'ofici diví al cor i he mostrat el respecte possible per part meua a la meua seu sagrada i al temple de Déu, em fou enviat per Crist el gloriosíssim príncep Miquel amb gran multitud d'àngels que amb el més alt honor havia de conduir-me d'aquí al cel. Per això us demano a tots, fills meus, que reverencieu, tant com sigueu capaços, el meu Déu, especialment a l'ofici diví, l'honoreu al cor i respecteu el temple amb totes les forces, conscients de que aquestes coses són molt agradables a Déu i dignes de gran recompensa.

Del segon ordre eclesiàstic, que es diu lector. c. V.

La segona preparació que es fa en el sacerdot per a l'Eucaristia és a través del segon ordre, que s'anomena lector, sota el qual es troba comprès el psalmista, del que parla especialment Isidor al llibre VII de les *Etymologiae*, capítol XII, encara que segons alguns, per la primera tonsura el clergue esdevé psalmista. I així és palès que aleshores el psalmista no és un ordre, perquè ja s'ha dit més amunt que la tonsura no és un ordre ni complement necessari per a cap ordre. S'ha de saber que la tasca del lector és llegir a l'església les lectures profètiques i apostòliques, com diu més amunt allà, al capítol VI, i també la resta de coses que es llegeixen al cor, i com que, en conseqüència, aquests han de llegir les gestes del Rei Etern al temple davant del clergat i del poble, per això han de parar molt d'esment en saber llegir bé i entendre el que llegeixen, parlar clar, accentuar bé el cant i saber l'entonació dels escrits i també on hi ha una inflexió cap amunt i una cap avall i on cal fer una interrogació, una pausa i, amb el gest sempre devot i reverent, no portar els ulls fora del llibre ociosos i descuidats, sino més aviat atraient els oients a la devoció i no a riure o a dir qualsevol cosa. Cal saber també que aquests, quan són ordenats, són interrogats sobre la seva vida i la seva fe i el seu caràcter, i se'ls entrega un codicil pel bisbe que els ordena. Aquest ofici ja el va designar Crist quan enmig dels ancians obrí el llibre del profeta Isaïes, llegint allò d'*Isaïes* VI: "L'Esperit de Déu és sobre meu" i etcètera, com també queda de manifest a *Lluc* IV, i tal diu Hug allà mateix, que a través d'això Déu volia

manifestar que els que anuncien la paraula de Déu han de brillar amb una gràcia especial davant de Déu i el seu poble.

Del tercer ordre, que es diu exorcista. c. VI

La tercera preparació del sacerdot per a l'Eucaristia s'esdevé a través de l'ordre anomenat exorcista, als qui es dóna el poder espiritual de foragitar els dimonis dels cossos dels homes. Aquests, quan són ordenats, reben un llibre de la mà del bisbe, i perquè no tots tenen aquest poder, per això diu l'Apòstol a la primera *Epístola als Corintis* XII: "¿O tenen tots gràcies d'obrar guaricions?", com si digués que no. Però aquí hi ha un dubte, perquè molts, tenint aquest ordre, no són capaços de fer fora els dimonis i, de tant en tant, ho aconsegueix un de laic idiota i ximple, a la qual cosa alguns responen que de tant en tant passa així perquè tals exorcistes són grans pecadors i en ells dominen els dimonis i per aquesta raó no és digne que tals dominin sobre aquells, ja que ells mateixos volen, culpablement, sotmetre's als dimonis. També Crist se'n serví d'aquest ofici, quan va tocar l'orella i la llengua d'un sord-mut dient: "Epheta", que vol dir "obrir", *Marc VII*.

Del quart ordre, és a dir, sobre l'acòlit. c. VII.

La quarta preparació per a l'Eucaristia s'esdevé mitjançant l'ofici d'acòlit. És propi de l'acòlit sostenir el llum mentre es llegeix l'evangeli i s'ofereix el sacrifici. Són també anomenats d'una altra manera, "ciriferaris", com els que porten el ciris encesos, perquè la llum física té el significat de llum de la doctrina evangèlica amb la que s'anuncia a fi que els homes vegin amb claredat el seu camí cap al regne de Déu i defugir les tenebres dels pecats. I Crist ens va mostrar que tenia aquest ofici quan va dir: "Jo sóc la llum del món i qui em segueix no caminarà a les fosques", *Joan VIII*, tal com diu Hug al lloc citat anteriorment, capítol VIII.

Del cinquè ordre, és a dir, del subdiaconat. c. VIII.

La cinquena preparació per a l'Eucaristia s'esdevé a través de l'ordre del subdiaconat, que té per ofici el rebre les oblacions dels oferents i portar-les al diaque, o bé col·locar-les a l'altar, rentar les pàlies i corporals i tocar els vasos sagrats, i ajudar el bisbe i el sacerdot prop de l'altar. A aquests s'els diu

a *Isaïes V*: "Purifiqueu-vos, portadors dels vasos del Senyor". I aquest ordre ens el va anunciar el Senyor a *Joan XIII* quan es cenyí la tovallola i rentà els peus als deixebles. Sobre ells Hug on més amunt, al capítol XX, diu que atès que s'atansen al cos de Crist i tot el que el toca, que siguin obligats per la força d'aquest ordre a una castedat perpètua i a llegir l'epístola. Segons Alexandre d'Hales, en aquestes coses no consisteix la seva tasca principal, sino que és la conseqüència d'aquest ordre.

Del sisè ordre, que és el diaconat. c. IX.

La sisena preparació per a la sagrada Eucaristia s'esdevé mitjançant el sisè ordre, que s'anomena diaconat. Aquests poden fer tot allò que fan els ordres precedents i, a més, predicar, anunciar l'evangeli i exhortar el poble a l'oració, a la genuflexió i a l'anunciació de la pau del Senyor. Aquest ordre, Crist el va anunciar quan va dispensar el sacrament al sopar i després va invitar els apòstols a pregar a l'hort dient: "Vetlleu i pregueu", *Mateu XXVI*. Mostra l'Apòstol com han d'esser aquests en la primera *Epístola a Timoteu III*, és a dir, moderats, d'una sola paraula, no donats al vi, que no cerquin vergonyosos guanys, i posseïdors d'una consciència pura. També siguin posats a prova abans i que serveixin els altres sense tenir ells cap falta; han d'esser constants i fermes, segons l'exemple de Llorenç i Vicenç, homes de gran fe, honests i savis, com Esteve qui, amb sis més, fou escollit pels apòstols per a la custòdia de les vídues, tal com és palès als *Actes VII*. Per mostrar la fortalesa del seu zel va establir l'església que sobre la seva espatlla esquerra es col·loqués l'estola, que significa paciència i zel de Déu en qualsevol adversitat, i que en aquest fet reconeguïn que han d'estar preparats per soportar el jou de Déu en tota tribulació. D'on diu Hug que massa és de lamentar que tal grau es doni a homes dissipats, poc devots i miserables; i els pontífexs, dels quals aquests prenen el llibre dels Evangelis, molt han de fer atenció a això i impulsar els seus servidors per tal que estiguin atents en aquestes coses a la seva edat i costums, i els han de dirigir, sobretot quan serveixen a l'altar, a que procurin que es faci sense errades tot allò que s'hagi de fer i s'abstinguin de qualsevol riure llibertí i, amb la seva compostura, gest, el seu silenci i l'oració, atreguin els que hi siguin presents a honorar el sacrament de l'Eucaristia i al temor i l'amor de Déu.

Del setè ordre, és a dir, del presbiterat en tant que és honorable. c. X.

El setè ordre, que és l'últim dels precedents, es diu presbiterat i aquests són també anomenats vicaris dels deixebles de Crist, així com es diu que els bisbes són successors dels apòstols. El seu estat l'enalteix molt Hug al llibre *De Sacramentis* també per moltes raons.

En primer lloc, per un segell de glòria ja que aquest ordre imprimeix caràcter, com diu Hug allà mateix, perquè aquest caràcter és un senyal creat per Déu a l'ànima del sacerdot que no pot ser esborrat per ningú si no és únicament per Déu. Per això, el sacerdocí fonamentat en aquest signe no pot ser llevat pel Papa ni per qualsevol mortal, fins i tot ni d'un degradat, excomunicat, irregular o maleït. Per aquest signe, com diu Hug allà mateix, ha de distingir-se el sacerdot del clergue que no ho és, i també mitjançant aquest signe pot l'àngel i el dimoni saber, respecte l'home que té davant, si és un sacerdot, i és tingut entre els sacerdots benaurats per un gran honor i glòria i, entre els condemnats, per una gran torbació. Aquest signe sacerdotal no és comunicat per Déu als àngels, ni tant sols a la gloriosa Mare de Déu, sino només als sacerdots. Aquest signe és de tant gran respecte entre els àngels, com diu Fulgenci, que abans mostraria un àngel la seva reverència a un sacerdot que li surt al pas que no a un àngel com ell.

En segon lloc el sacerdocí es distingeix pel poder miraculós que li ha estat conferit per Déu d'on, tal com mostra el Mestre de les Sentències al llibre IV, al sacerdot se li dóna en la consagració el poder de consagrar el cos i la sang de Crist i portar-ho a terme amb la força de les sagrades paraules sacramentals tenint la matèria i la intenció degudes. Aquest sacrament el va instituir Crist i se serví d'ell al sopar, quan va convertir el pa en el seu cos i el vi en la seva sang, com llegim a *Mateu XXVI*.

Els pertoca als sacerdots d'escoltar les confessions, analitzar els pecats i jutjar, lligar i deslligar, i reconciliar amb Déu les ànimes que amb ell han confessat, administrar els sacraments, predicar i resar pel poble amb un ritu especial, és a dir, en el culte de la missa, perquè ha estat elegit especialment per a això i a ell li pertoca d'oferir a Crist en sacrifici al Pare en favor del poble, i fer de mitjancer entre Déu i el poble.

D'aquí resulta que l'ofici de sacerdot, essent del més gran respecte, ha de ser notablement honorat. Per això a la Llei Antiga ordenà el Senyor que els sacerdots havien de ser molt honorats, anomenat-los àngels, tal com apareix a

Malaquies II on es diu que els llavis del sacerdot guarden la ciència i és de la seva mà que s'espera la instrucció, ja que és l'àngel del Senyor dels exèrcits. Va mostrar el Senyor que aquests havien de ser molt respectats, al temps que no va voler que es dediquessin al cultiu de la terra, tal com queda de manifest al *Levític*, sino que els lliurà només al seu culte, tot dient: "En efecte, aquests seran sempre meus", és a dir, entregats exclusivament al meu servei. També amb molta freqüència es troba a la Llei Antiga del Senyor com als sacerdots se'ls entrega l'honor en totes les coses com a servidors de Déu. Fins i tot, l'emperador Constantí, com llegim a la *Història Tripartita*, molt els va honorar no permetent que fossin jutjats per un home seglar, al·legant que d'ells es podia dir allò del profeta: "Tots vosaltres sou déus i també el fills més nobles"¹. I no permetia que entre ells sorgissin baralles i fins i tot una vegada va cremar unes denúncies presentades contra aquests tot dient: "Que la baralla sigui lluny de vosaltres que sou fills de Déu i fills de la pau". D'aquí ve que, volent mostrar el Senyor Jesús amb quant d'honor desitja que els sacerdots siguin enaltits, va honorar el qui havia honorat i afavorit els sacerdots i el va exaltar en vida, com consta del propi Constantí i de Teodosi, de Justí i de Carles, els emperadors, i també de David i Salomó, d'Ezequies i Josies, reis d'Israel. Així pel contrari, va confondre i destruir de manera especial tots els qui els agreujaven, com consta de Saül i Ozies, Antíoc, Julià l'Apòstata i altres emperadors de la Llei Nova.

Que els bisbes són obligats a parar esment per no consagrar sacerdots homes dolents. c. XI.

De tot això dedueix Basili el mateix al mateix lloc, que els pontífex són obligats a parar esment qui ordenen i criden a un ofici tan elevat puix que alguna vegada, a causa de la vida vergonyosa i dissoluta d'alguns sacerdots, el poble s'escandalitza en gran manera i menysprea visiblement el seu ministeri. També els prelats, com diu Basili allà, que de vegades consenteixen un mal viure als sacerdots o bé permeten que donin al poble un mal exemple, es precipiten al final cap al gran judici de Déu per la gran manca de respecte comesa per ells contra Déu.

Llegim sobre Ricard, arquebisbe napolità, que, en ser-li portats davant seu dos preveres un dels quals li havia estat menat perquè jurava

¹ Ps 81 (82): 6.

vergonyosament sobre les parts del cos de Crist i tenia públicament una amistançada. i l'altre perquè jugava en públic als daus, els privà tots dos del benefici eclesiàstic i per sempre, fet que Innocenci, el Papa de santa memòria, en assabantar-se de tal decisió, va enaltir i aprovar totalment.

Diu també al mateix lloc que Arnulf, bisbe de Pàdua, com que perdonava als sínodes anualment tots els pecats als seus clergues segons el fur eclesiàstic per una certa quantitat de diners, i això li va ser delatat al Papa Honori, immediatament el va fer fora de l'administració de tal església com a simoniàc, venedor de la justícia eclesiàstica i afavoridor dels pecats dels seus súbdits. I això diu allà mateix.

Així, convé molt a l'església de Crist el fet de tenir sacerdots pietosos i de vida exemplar per tal que no tornin menyspreable pel poble el sacrament de Crist i amb els seus perniciosos exemples exposin també el sacerdoci de Crist a l'escarni i al rebuig per culpa seva. Per això diu Gregori al llibre segon de *Moralia*, que ningú fa més mal a l'església que aquell que, vivint amb perversió, té el nom i el grau de la santedat. A aquest, diu, ningú no gosa corregir-lo i és aleshores quan la culpa d'aquests s'extén vivament com a exemple, al temps que, pel respecte del seu grau o del seu ordre, es continua honorant un pecador. D'aquí ve que, per a confusió de tals persones, l'església va establir que la missa d'un prevere públic fornicador no l'escoltés ningú i això perquè aquest no tem d'oferir amb menyspreu als altres el sublim sacrament del cos de Crist, en tant que ell mateix, públic pecador, no s'avergonyeix d'administrar públicament el sagrat misteri amb les mans brutes.

Que el sacerdoci ha de ser molt honorat. c. XII

El Liconiense, al desè sermó sobre el cos de Crist intenta mostrar de moltes maneres que el sacerdoci de Crist ha de ser reconegudament honorat i, en conseqüència, també els seus ministres. I en primer lloc perquè sembla incrustat a l'home quasi de manera innata a la seva natura humana que el sacerdoci sigui honorat especialment, perquè des de l'inici del món el primogènit era destinat al culte diví i era honorat per davant dels altres fills amb una roba especial i amb algunes altres cerimònies. Igualment a la Llei instaurada per Déu, com apareix a l'*Èxode* i al *Levític VIII*, on es diu com Aharon i els ministres, a la tenda de l'oracle, eren distingits amb un honor superior a altres del poble. Així, en les coses espirituals, aquests mateixos eren jutges del poble, segons allò del *Deuteronomi XVII*: "Si és

diffícil i ambigu, etcètera", tota activitat dependrà de les seves paraules. També a *Mateu XXIV* això mateix aconsella Crist dient: "A la càtedra de Moisès s'han assegut els escribes i els fariseus. Tot allò que us diguin, doncs, feu-ho". També va expressar aquest honor en dir: "No toqueu els meus Cristos" i, és més, ordenà al poble d'Israel tenir especial cura del sacerdot, tot dient al *Deuteronomi XII* i *XIV*: "Mira de no abandonar el levita durant tots els anys que visquis al país".

Mostra també que els hi estan destinades primícies i altres nombrosos drets, tal com consta als llibres de la Llei, i també les víctimes, segons allò de *Levític XIII*: "Al sacerdot li concerneixen les víctimes", ja que el *Deuteronomi X* diu: "Jo sóc la seva herència". També en temps de fam a Egipte, el Faraó va ordenar que els sacerdots s'alimentessin dels graners públics del rei, com apareix al *Gènesi XLVII*. Igualment parla Valeri Màxim al llibre II, títol primer: *De cultu deorum*, perquè un emperador romà, mentre fugia, va preguntar què era dels seus sacerdots i, quan els va trobar, va ordenar que fossin col·locats a un carro seu per tal d'escapar així dels seus enemics. Aquest privilegi dels sacerdots llegim que ja existia antigament, doncs el llegim també al principi d'*Esdras VII* atès que els Nazarens i els Levites i sacerdots eren exempts dels impostos reials, fet que fou amplament extès i confirmat posteriorment pels emperadors Constantí, Teodosi, Justí, Justinià i Carlemany.

Tot això, en resum, ho confirma l'Apòstol dient a la primera *Epístola a Timoteu V* així: "Els preveres han de ser doblement honorats, sobretot els qui treballen en la predicació i en l'ensenyament". Sobre això una glossa d'Aimó diu així: "I si per la paraula i l'ensenyament han de ser honorats els preveres, molt especialment perquè a ells els són dirigides aquelles sublimes paraules de Crist, a *Mateu XVI*: 'Allò que lliguis a la terra serà lligat al cel i allò que deslliguis a la terra serà deslligat al cel'", cosa que s'ha d'entendre amb una clau que mai no s'equivoca. Això diu. Així doncs queda patent pel que s'ha dit fins ara que els sacerdots han de ser honorats notablement per motiu del seu sagrat ordre i últim, és a dir, el presbiterat.

**Que els sacerdots han de ser il·luminats per la ciència de Déu.
c. XIII.**

Innocenci III al primer sermó *De clerico novo*, enaltint el sacerdocí i l'estat del prevere, estableix sobre aquests les següents conclusions i ensenyances:

La primera és que els sacerdots han de ser il·lustrats per la ciència de Déu, d'on es diu al *Levític X*: "Tingueu la ciència de distingir entre el sant i el profà". Glossa: "Per tal que sapigueu què fer, què respondre, què dir, què témer, què estimar, què perseguir i què defugir". I a *Jeremies XV*: "Si extreus el que és preciós del que és vil, quasi bé seràs la meua boca". També als decrets, distinció XXXVIII: *Que ipsis*, s'ensenya allò que d'una manera especial ha de ser après pels clergues, on diu: "Les coses que necessàriament han d'aprendre els propis sacerdots són aquestes, és a dir: el llibre dels sacraments, el leccionari, l'antifonari, el baptisteri, el còmput, els cànons penitencials, el psalteri i les homilies, que es llegeixen en públic durant l'any els diumenges i cadascuna de les festivitats, i si hi manqués una de totes aquestes, a penes podrà mantenir-se en ell el nom de sacerdot, ja que molt perilloses són les amenaces de l'evangeli on es diu: "Si un cec serveix de guia a un cec, tots dos cauen a la fossa". Això diu allà.

Adverteix també allà el mateix Sant Pare que els clergues treballin eficaçment per aprendre bé la gramàtica, ja que aquesta els és necessària més que les altres per entendre l'Escriptura, i després la teologia, i és també de gran honor i ornament per a aquests. Però, com diu igualment allà el Sant Pare: "L'antic enemic contorba els clergues que, capacitats per a la ciència per les seves qualitats naturals, no es preocupen de la ciència sino que són ignorants, i aquells altres que atenen a la ciència però malament, perquè es converteixen en devoradors. Els primers són quasi sempre detractors dels savis, ja que la ciència no té enemic, si no és l'ignorant". Sobre aquests *Isaïes LVI*: "Els seus guaites són tots cecs", és a dir, ignorants. D'aquests són aquells qui, en comú, van vagabundejant pels pobles mirant, amb els ulls amunt, cap a les finestres per veure les dones. Sempre parlen de dones i de menjar i de beure perquè de la disbauxa de la ment parla la boca i cauen en els vicis de l'ociositat; si son interrogats sobre què fan corrent amunt i avall, responen que fan gana i obren l'apetit, ells a qui no els cal cercar la fam corrent pels poblets perquè la trobaren freqüentment a les cases dels seus pares; mai estudien la Bíblia ni cap llibre útil per a la seva salvació sino històries troianes o romanes, o potser un llibre de riure, com és un d'acudits, o el llibre que tracta del llop i la guineu o l'Isop. Però ni tan sols miren un llibre sobre defectes i virtuts o sobre l'ofici diví, com un *Rationale* o el de Joan Belethus o de semblants. Tampoc mai van a les escoles de teologia, encara que es prescriu a *Jeremies XVIII*: "No quedarà el sacerdot sense una llei" i a *Osees IV*: "Perquè rebutjares la ciència de Déu, et rebutjaré perquè no t'encarreguis del meu

sacerdoci". I amb raó, ja que, com es diu a *Saviessa XIII*: "Són vans tots els homes en qui no hi ha la ciència de Déu" i als *Proverbis XXVII*: "Un cor recte cerca la ciència". En canvi aquests atenen més a les faules i necedats que a la ciència de Déu; sobre aquests pot dir-se allò de *Jeremies LVII*: "Tot mortal es queda estúpid, sense el seu coneixement". Llegim sobre el beat Jeroni, quan era estudiant de Ciceró, que quan se li preguntà en un judici de quina professió era, va dir que cristià; "menteixes", va dir el jutge, "perquè més ets ciceronià", mentre havia fet que l'assotessin fortament, i Jeroni clamava que es tingués misericòrdia d'ell perquè mai hauria vist, llegit o tingut res a veure amb Ciceró si això pressuposava que ell negava Crist; aleshores el jutge, escoltant que amb tanta fermesa abjurava d'aquella doctrina, es compadí d'ell. Tanmateix, retornant en sí, va notar que havia estat fortament colpejat i que estava molt adolorit.

Vet aquí quant avorreix Déu en el clergue i en l'home entregat a Déu el fet d'interessar-se per les ensenyances filosòfiques i deixar de banda les religioses i les relatives a la salvació. Puix que, pel que fa al clergue, més li agradaria al Senyor que no es preocupés molt de la ciència del dret i dels canons o de la teologia especulativa, sino que, ja adquirida la gramàtica, es preocupés amb afany de la ciència de la salvació de la seva ànima i, en efecte, això li seria molt més agradable a Ell, per la qual cosa a l'*Eclesiàstic IX* es diu així: "Val més el curt d'intel·ligència, però amb temor de Déu, que el llarg de prudència que transgredeix la llei de l'Altíssim". I als *Proverbis XXVI* es diu així: "¿Has vist un home savi per a ell mateix?; doncs, en efecte, un d'ignorant tindrà més esperança en Déu que ell. Així diu el Sant abat Efreem que hi hagueren molts sants varons que van amagar la pròpia saviesa i el seu judici i es mostraven ignorants en públic per ser menys molestats pels seglars i poder dedicar-se a l'oració i a la contemplació, per tal de defugir honors i lloances dels homes i atansar-se més perfectament a Déu i al seu propi coneixement. De tota manera, no vull condemnar l'estudi i la saviesa dels doctors i dels qui estudien en profunditat el dret, la teologia o altres disciplines d'utilitat, encara que per a la gent senzilla és més efectiu interessar-se més a les necessàries per la pròpia salvació.

Contra els clergues ben proveïts de llur mala ciència per a mals fins. c. XIV.

Sens dubte els segons són aquells que posseeixen la ciència, però no la ciència teològica, perquè aquella no és per guanyar-se el pa, sino que tenen la ciència de guanyar diners, és a dir, del dret canònic i civil que, encara que sigui bona en ella mateixa, és dolenta per a ells ja que la desvien a moltes malifetes i a l'extorsió dels diners dels homes senzills i de maneres rebuscades. És per això que aquests són comparats amb les àligues, que tenen una vista molt aguda però tenen el bec molt tallant, les garres molt rapaces i el cor molt cruel; igualment ells són experts en ciència, però són de llengua molt tallant, dirigint sempre les seves paraules a mossegar els altres i a rebaixar-los, i per trobar causes contra ells i ocasions de fer-los mal, tenen també un peu molt rapaç perquè sempre tenen tendència als robatoris i a treure el que poden. A més, són cruels robant i extorsionant els diners i altres béns a les persones senzilles que no gosen oposar-se'ls i donen infinits mals exemples de la seva persona a aquells que perceben les seves malifetes, i és més, arrosseguen molts a fer dolenteries similars.

Aquests els maleí Crist a *Lluc XI* dient: "Ai també de vosaltres, els mestres de la Llei, que us heu endut la clau de la saviesa i de la ciència. Vosaltres no hi heu entrat i als que volien entrar-hi, els ho heu impedit". Per això, com diu al mateix lloc una certa glossa, Déu els va permetre d'obcecar-se mentalment a causa de l'abús de la ciència i, com a conseqüència, caure en el més profund dels pecats. Això també va voler dir Pau en la primera *Epístola als Romans* parlant, en resum, sobre aquests així: "Pretentent de ser savis, diu, es tornaren necis". Prossegueix: "Per això Déu els lliurà a sentiments inconvenients, a obrar coses indecoroses, plens de tota injustícia, dolenteria, avarícia, maldat, plens d'enveja, homicidi, baralles, engany, detractors, difamadors, avorridors de Déu, insolents, orgullosos, sense cor, sense compassió". Això diu.

De la mala ciència d'aquests o de la seva saviesa es parla a *Isaïes V*: "Són savis per a fer el mal, però no han sabut fer el bé". A la glossa d'Hilari: "Efectivament, hi ha persones instruïdes tan astutes per a fer el mal que semblen diables, i tan ignorants i inexperts pel bé que semblen ases, fet que té tota l'arrel en l'empremta i la conseqüència del seu pecat habitual. Oh, amb quanta dificultat arriben a ser bons aquests!; i no és d'extranyar, ja que ni temen Déu ni tenen por dels homes, i la seva maldat no els impedeix d'aixecar

el cap a Déu que els té per detestables i els menysprea com si fossin no-res. Sobre aquests també diu Salomó que ningú pot corregir-los perquè, menyspreant-los, Déu mai els atrau cap a si. Això diu.

Interrogat Alà sobre quina bèstia fos més feroç, va respondre que un mal savi, i això perquè dirigeix tota la seva ciència i astúcia cap al mal; a aquest li va bé aquell conegut proverbi gal que diu que tres són els animals realment fatos, a saber, la cabra, l'ase i un clergue important i malvat. En primer lloc la cabra, que sempre s'esforça per pujar amunt sense mirar l'alçada de la pujada i per això amb molta freqüència cau i es reventa tota ella. En segon lloc l'ase que, menyspreat el seu acostumat ordi, corre a menjarse els cards que li immobilitzen les dents i li punxen el paladar, fins que no pot menjar més. En tercer lloc, i sobre el que s'ha dit a més amunt, també un clergue important i dolent és mala bèstia perquè, encara que sap coses bones, fa sempre el pitjor; sobre aquests es parla a *Lluc XI* : " El servent que coneix la voluntat del seu amo, i no la fa, rebrà molts assots". En aquest lloc, una glossa de Raban: "A aquest tals els sobrevindran les plagues de la ceguesa de ment i la duresa del cor per tal que mai no es girin vers Déu sino que sempre s'inclinin a fer coses pitjors fins la mort". Per això el psalmista els desitja la condemnaió eterna amb les esmentades plagues dient: "Que s'enfosqueixin els seus ulls perquè no vegin i la seva esquena", és a dir, la seva consciència "*<estigui>* sempre doblegada", val a dir, permet que es dobleguin davant tot tipus de pecat fins que morin, de manera que veient no hi vegin, i sentint no comprenguin², és a dir, no siguin útils per a si mateixos sino que més aviat es perjudiquin a causa de tota la seva ciència i astúcia. Amb tals afirmacions queda palès el que s'havia exposat principalment, a saber, que els clergues han de ser il·lustrats mitjançant la ciència de Déu, tal com diu més amunt l'esmentat Innocenci.

Que els eclesiàstics estiguin adornats per una bona i santa consciència. c. XV.

La segona ensenyança del mateix Innocenci al mateix llibre és que els clergues han d'estar especialment adornats per una bona i santa consciència i a això molt els ha d'inclinar principalment el fet que han de tractar les coses sagrades. Per aquest motiu se'ls diu a *Isaïes LII* allò de: "Purifiqueu-vos,

² Reprèn les paraules de Mt 13:14.

portadors dels vasos del Senyor". Amb tota propietat es diu que els sacerdots porten els vasos del Senyor mentre toquen el cos de Crist, que s'anomena el vas més net de la sacra divinitat, i el calze que toquen és el vas de la preciosíssima sang de Jesucrist; també l'altar i les vestidures de les misses i les altres coses que tenen contacte amb Crist se les anomena vasos del Senyor, que ha de tocar només un ministre purificat de Déu. Per això diu el Senyor a través del psalmista: "El que va per un camí immaculat aquest és el que m'administrava", és a dir, amb justícia, i no d'altra manera. Però, com diu Beda a *De honestate clericis*: "¿En quin lloc hi ha avui tanta poca vergonya, on tantes vileses, on tanta impuresa, immundícies i horribles pecats de la carn com entre els eclesiàstics, que pensant sempre dolenteries, dient coses pèssimes i fent-ne d'horribles es gloriegen de consagrar el cos de Crist i administrar i tocar totes les coses sagrades, sense atendre allò del llibre III Reis VI, sobre el sacerdot Osa, que va tocar l'arca sense purificar i immediatament, per tal temeritat, va caure mort?". Tals homes, que es fixin també en Joan Baptista que fou tan sant que sobre ell fou dit per Crist que, entre els nascuts de les dones, no havia sorgit ningú més gran que Joan Baptista i, tot i així, es considerava indigne de tocar la corretja del calçat de Crist. I un imprudentíssim sacerdot es glorieja de consagrar, rebre i administrar el cos i la sang de Crist sense cap temor de Déu, sense preparar, mal penedit i mal confessat i que no s'ha disculpat davant qui era obligat ni s'ha reconciliat amb aquells a qui ha ofès, encara que es troba obligat pel precepte de Crist que posa a *Mateu V*. "Oh crim detestable!", diu Beda al mateix lloc, "oh terrible infàmia! oh nefanda ràbia dels perversos! oh quant es veu aquí la paciència de Déu que, tanmateix, al final els castigarà aquests horriblement!", com diu l'Apòstol en l'*Epístola als Hebreus X*: "Si qualsevol que viola la Llei de Moisès, sense misericòrdia és condemnat a mort: ¿de quin càstig molt més sever no creieu que serà judicat digne aquell qui ha trepitjat el Fill de Déu i ha tingut per profana la sang de l'aliança?". I segueix: "És espantós de caure a les mans del Déu vivent". Crisòstom: "Les pregàries d'aquests les menysprea Déu i abomina de les seves oracions, sense que a això s'oposi el fet que es trobin obligats a resar més que els altres i a oferir a Déu pregàries i sacrificis, tant per ells com per aquells de les almoines dels quals viuen, siguin vius o morts.

A aquests els dirigeix Déu Omnipotent allò d'*Isaïes I* dient: "Quan veniu a veure la meva cara, qui exigeix això de la vostra mà? No ho féssiu més, de presentar ofrenes perquè és una abominació per a mi". Segueix: "Les vostres solemnitats les odia la meva ànima, m'he cansat de soportar-les". Segueix:

"Quan haureu estès les vostres mans cap a mi i multiplicat les vostres pregàries, no us es escoltaré perquè teniu les mans plenes de sang". Segueix: "Així doncs, renteu-vos, purifiqueu-vos, treieu-me de davant dels ulls la dolenteria dels vostres pensaments. Deixeu de fer el mal, apreneu a fer el bé". Aquestes últimes paraules exposades les agafa a propòsit, és a dir, pels sacerdots. Urbà IV al *Sermo Corporis Christi*, dient així: "¿A qui més apropiadament li convé deixar de fer el mal i fer el bé que al sacerdot, que ha de ser més just i el més purificat i el més inclinat a fer el bé que els altres ja que ha d'estar molt inclinat a fer sempre i en totes les coses la voluntat de Déu i que ha estat donat als altres com a exemple i a qui, en virtut del sacrament de l'Eucaristia li convé molt especialment la paraula de l'Apòstol, quan diu en l'*Epístola als Corintis II*: 'Que cadascú, doncs, s'examini primer a si mateix, i llavors podrà menjar del pa i beure de la copa?'. Però aquesta comprovació ha de fer-se mitjançant un examen de si mateix precís i acurat, de manera que s'examini fidelment si té la consciència pura i aquest examen s'acompanyi de fervorosa oració i fidel confessió.

Tal és, en efecte, el fidel mediador entre el poble i Déu, perquè tal home té Déu com amic; als *Proverbis XXII* s'escriu que qui estima la netedat de cor ja tindrà el rei com amic, és a dir, Crist, i tal és mereixedor de ser anomenat prevere i servidor de Déu i estimador fidel del poble cristià.

Fins a quin punt són infidels a Déu i al poble els mals sacerdots. c. XVI.

Gran falsedat i il·legalitat comet contra l'estat i contra el poble, o un gran frau, aquell sacerdot que, com diu Sever, rep emoluments sacerdotals de l'església o del poble de Déu i, no obstant, viu malament i no és digne d'intercedir pel poble davant Déu ni de col·locarse al mig quan Déu es troba airat contra el poble. D'aquí diu així Gregori al *Pastorale*: "Quan aquest que no li plau és enviat a intercedir, l'ànim del que es troba airat s'inclina a coses pitjors". El sacerdot o el prevere ha estat ordenat per a això, segons l'Apòstol en la seva *Epístola als Hebreus*, per a que sigui mitjancer entre Déu i el seu poble; per això, si pels seus demèrits el poble perd tal intercessor i no té davant Déu un mitjancer, comet una gran infàmia i infidelitat contra el poble de Déu i és reu d'una gran pena i no només ell sino inclús el seu prelat que ho dissimula de qualsevol manera, ja que es demostra plenament, segons Jeroni,

que consenteix en la falta manifestament qui dissimula una falta d'un seu súbdit.

Sobre aquests prelats es parla a *Isaïes* LVI: "Són uns gossos amb morrió, que no poden bordar, que són insaciables", perquè desitgen una altra cosa per la qual venen el seu silenci. D'on la glossa d'Estrabó: "Oh balança mortífera! que aboca a l'infern amb el mateix impuls tots dos, a qui la ven i a qui és venuda". A més d'això, el sacerdot que viu malament comet pecat escandalitzant els seus súbdits, perquè llavors els súbdits menyspreen les seves prèdiques i consells i qualsevol cosa de bo que faci. Per això diu Gregori a una *Homilia* que a qui li és menyspreada la seva vida només li falta que se li menysprei la seva prèdica.

Contra aquests, a més, parla Crist a *Mateu* XV dient: "Però si algú ha fet caure un d'aquests petits que creuen en mi, més li valdria que li pengessin al coll una mola d'ase i l'enfonsessin al mig del mar". Jeroni: "Una mola d'ase és el càstig etern a l'infern en el que cau qui escandalitza el proïsme amb les seves obres malvades i amb la seva vida". I sobre aquests parla el Senyor a través de *Malaquies* II dient: "Vosaltres us heu desviat del camí i n'heu fet ensopegar molts, per això també jo faig que tot el poble perdi el respecte i l'estimació per vosaltres". Glossa: "Amb raó dona Déu al món els mals eclesiàstics per a que siguin menyspreats més que els altres, perquè ells mateixos menyspreen Déu i el tomen menyspreable davant del poble, mentre es confessen els seus servidors i no volen obeir-lo. A més, també els qui obeeixen Déu, comencen a entebionar-los amb el seu mal exemple". Segueix: "I el que és pitjor, encara que visquin així, es consideren justos, similars als fariseus, que segons la paraula del Salvador, eren com sepulcres blanquejats per fora, però per dintre eren plens de brutícia i pudor". Sobre aquests parla Salomó als *Proverbis* XXX: "És una nació que sembla neta a sí mateixa, però que no està rentada de les seves brutícies". A aquests els precedeixen els publicans, i els pecadors en el regne de Déu exemplificats, segons la paràbola, mitjançant el fariseu que es considerava just, davant del qual, tanmateix, preferí Crist un publicà, que considerant-se pecador clamava penedit davant Déu dient: "Sigues indulgent amb mi, Déu meu, que sóc pecador", i veient Déu des de dalt la seva humilitat, el justificà, perquè qui s'humilia serà exaltat, tal com Crist declara extensament allà. Amb tals coses queda exposada aquesta segona ensenyança, a saber, fins a quin punt ha de sobresortir el sacerdot per la seva bona consciència.

Que el sacerdot ha de ser més devot que els altres i reverenciar Déu. c. XVII.

La tercera ensenyança del propi senyor Innocenci III allà mateix és que el sacerdot mostri el seu fervor mitjançant una especial devoció i reverència a Déu. Cosa que mostra mitjançant això, perquè es troba especialment unit a Déu pel seu ofici. Efectivament *chleros* significa "part", com ja s'ha dit més amunt, per això es diu que el clergue és, per damunt dels altres, de la porció del Senyor, és a dir, de la seva participació i de la seva fidel família. Per això diu el Senyor sobre aquests, com es veu a *Nombres* III: "Els mateixos són part de mi". On una glossa: "També són, Senyor, coses del poble", en tant que són obligats de manera especial a resar pel poble, dient el motiu el Senyor a *Osees* IV: "Aquests mateixos es mengen els pecats del meu poble". Glossa: "És a dir, això perquè pregant pel poble mereixen tenir, per aquest motiu, una vida eterna". Diu l'Apòstol a la primera *Epístola als Corintis* IX: "Si nosaltres hem sembrat en vosaltres béns espirituals ¿serà molt si collim els vostres béns materials?", perquè qui serveix l'altar, ha de viure de l'altar. *Levític* XII: "Si algú fos impur, el sacerdot pregarà per ell, i així serà purificat". Per això convé que el sacerdot sigui net, perquè a l'*Eclesiàstic* XXXIV: "D'una cosa impura, què en pot sortir de pur?". I Gregori: "La immundícia sens límit no val a netejar-la una mà que té llot."

El Sant abat Efreem, al seu discurs VI que és sobre els sacerdots, diu així: "Res no és més detestable per Déu que el sacerdot irreverent amb Déu i mancat de devoció, qui amb prou feines aconsegueix l'ofici diví, qui no serveix Déu si no és per mercaderia, qui va obligat al cor i no celebra missa si no obligat i l'enllesteix miserablement; qui té horror a l'església, s'allunya dels devots, s'enemista amb els homes espirituals, qui té sempre el seu cor dividit i mira cap un cantó i l'altre contínuament amb els ulls; sempre sospira per un esbarjo, mancat de devoció en totes les coses, en totes elles dissolut, qui no mostra cap signe d'amor ni de temor de Déu, sino que serveix d'escàndol per a tothom que el veu. Aquest sempre va pel camí de la mort i no es troba en estat de salvació. ¿De quina manera, doncs, demana la vènia pels altres ell, a qui li consta, i també a tots, que es troba a mercè de la ira de Déu?. Això diu.

Contra l'esmentada manca de devoció dels eclesiàstics parla la Decretal, *Extra De celebratione missarum* : *Dolentes* dient així: "Amb gran dolor expliquem que no només alguns clergues menors, sino també altres prelats d'esglésies passen quasi la meitat de la nit en festes vanes i reunions il·lícites, i

d'altres que callem, deixant el que resta de la nit per a la son i a penes es desvetllen per a l'ofici diví amb el cant de les aus, passant amb defalliment tot el matí. N'hi ha d'altres que de misses sol.lemnes només en celebren quatre a l'any i, el que és pitjor, abominen d'intervenir en elles, i si estan presents quan s'estan celebrant, defugint el silenci del cor es dirigeixen a fora a parlar amb els laics; després, paren oïdes atents a escoltar converses que no deuen i no s'interessen als assumptes divins. Així doncs, aquestes coses i de semblants, sota absoluta pena de suspensió, continguem-les rígidament prevenint-les en virtut de la santa obediència, de tal manera que l'ofici diví nocturn i el diürn, i tot quant Déu els va donar, els celebrin tots dos amb el mateix entusiasme i devoció.

Exhortació a la lloança divina. c. XVIII.

Amb motiu de la Decretal esmentada, va escriure Paulí, patriarca de Jerusalem, a tots els bisbes sufraganis que s'interessessin per la lloança divina i el culte eclesiàstic, dient-los allò del psalmista: "El sacrifici de la lloança m'honorarà, perquè allà està el camí per on li mostraré la salvació de Déu". I de manera escaient ho ha tocat l'esmentada Decretal puntualment en la seva exhortació, tal com ha estat exposada i dita més amunt. I al final afegeix això: "Però l'autèntica ingratitud dels eclesiàstics i la manca de devoció ofèn molt Déu Omnipotent". Així, n'hi ha molts a l'església remunerats excessivament pel patrimoni de Crist, que mai no han dit missa ni volen tampoc ser ordenats o, si arriben a ser sacerdots, rarament celebren, sense tenir en compte que en raó de l'ofici sacerdotal i del benefici³, es troben obligats al Senyor per damunt dels altres, encara que el seu fundador no els hagi obligat a això d'una manera expressa. Així i tot, n'hi ha d'avorribles i oblidats del seu ordre, que no s'ha de prendre de manera ociosa, que ni supleixen la missa amb altres oracions especials ni a penes duen a terme el seu ofici sino que, distrets sempre en coses que no els corresponen, es comporten amb gran menyspreu de Déu i no segons el seu ofici, que aconsegueixen malament.

Sobre aquests diu el Senyor allò d'*Isaïes*: "Aquest poble m'honra de llavis però el seu cor es manté lluny de mi". I la glossa d'*Ambròs*: "I Déu sempre es manté lluny d'aquests". Segueix: "Oh, infeliços, i què li respondran a Déu a

³ El benefici eclesiàstic era la percepció de la renda eclesiàstica sense tenir obligació d'assistir al cor, ni dir missa, per estar simplement tonsurat. Tal fou el cas, per exemple, de Racine.

l'hora de mort quan es diu: "Dóna compte de la teva administració. ¿Què has fet del patrimoni de Crist, confiat a tu per tal que l'administrassis?. Certament no ho vas donar als pobres que al teu costat morien de fred i de fam. ¿Què vas fer d'ell, doncs, infeliç? ¿De quina manera el vas gastar?, perquè allà res no tenies sino només la vida". Per això dirà el jutge: "Servidor dolent i mandrós, és que no et va convenir donar en nom de Déu totes les coses que tan generosament et va confiar i que t'has gastat, fatu, en el teu profit?". Del cert que tot ho retomaràs quan dirà Crist als dimonis: "Servidor inútil que no ha obtingut cap fruit⁴ de les coses que li foren encomanats; lligueu-lo de mans i peus i llenceu-lo al moment cap a l'infern".

Igualment Jeroni sobre la persona d'aquests, breument sentència això en una certa *Epístola*: "Jo, clergue infeliç, a penes si havia begut vi a la casa dels meus pares, a penes si havia degustat les carns, jèia entre ases i cabres, amb pa i vestit rústic en sustentava. Ara, d'ençà que sóc clergue, per a mi no tenen gust si no són menges elaborades, distingeixo també els vins delicats, em cansen inclús les carns fines, faig servir vestits preciosos, i jo, que sempre parlava sobre els fems i la llard i l'arada, ara jutjo reis i menyspreo ciutats i ciutadans". I segueix: "¿Oh ximple, engreixat així a costa de ser part del Senyor!. Espera, espera, que ràpidament vindrà el dia en què es dirà de tu als emisaris de la mort: " Arrabasseu-li el lleure a aquest inútil, ximple i cec i tant com es complaia en les coses delicioses, doneu-li de perpetu plor i de càstigs". Això diu Jeroni .

També Alà en el seu *Directorius* diu: "Resulta odiós pel Senyor, com es troba testimoni a l'Escriptura, que un ric sigui mentider i un vell sigui neci, però especialment és detestat que un pobre enriquit a costa dels béns del Crucifix sigui superbiós i delicat, justament quan ha estat donat com a exemple a la resta. Aquests, molt sovint permet Déu que siguin trepitjats, menyspreats i depauperats i que siguin l'escarni i la burla de tots els pobles".

Igualment amb això els amenaça quan diu *Baruc IV*: " Els meus homes delicats hagueren d'anar per camins asprius, se'ls emportaren com un ramat robat pels enemics". Sobre el que Pere Blesensis al seu *Exhortatorius* diu: "És odiós pel Senyor i intolerable que els nobles vulguin heretar els béns de l'església i tenir ostentació i una posició arrabassada del patrimoni dels pobres", de qui són anomenats homicides en aquell fragment de *l'Eclesiàstic XXXIV*: "El pa dels indigents és la vida dels pobres; qui els en priva és un

⁴ Fa referència a la Paràbola dels talents, Mt 25: 14-30.

sanguinari", però li és més odiós al Creador quan els fills dels humils viuen ricament del mateix patrimoni i descansen luxosament, presumeixen per sobre del que poden i parlen amb grandiloquència per sobre del que poden confiats tant sols en una fortuna temporal que no han rebut dels seus pares sino, de manera molt indigna, de l'església de Crist". I segueix: "Oh quin extermini els està preparat per part del Senyor!; perquè ningú no és capaç de pensar sobre la magnitud dels càstigs i dolors". Amb això queda patent cap a quants mals porta els clergues la manca de devoció, i pel mateix motiu diu Anselm que ningú és de més consideració, ni de més respecte, ni més digne d'un premi temporal i celestial que un clergue modest, devot i honest, reverent amb Déu i exemplar pel poble. Tal clergue, diu, és una gran columna a l'església cristiana, i així apareix a la tercera ensenyança.

Que el clergue tracti amb reverència els objectes sagrats.
c. XIX.

La quarta ensenyança del mateix Sant Pare és que el clergue tracti amb reverència els objectes sagrats, com l'església, els vasos sagrats, els panys, els altars, els calzes i les relíquies i, especialment, el cos i la preciosa sang de Crist. Sobre la devoció amb el cos de Crist Senyor parla el Papa Honori al llibre *Extra De celebratione missarum* : Sane, on diu així: "Perquè a causa de la negligència dels sacerdots no s'encengui greument la còlera divina, ordenem amb precepte rigorós que l'Eucaristia sempre es guardi amb devoció i fidelitat pels sacerdots col·locada en un lloc especial, net i sempre destacat amb honor. Qualsevol sacerdot, però, que ensenyi fervorosament al seu poble que, quan l'Hòstia de salvació s'elevi en la celebració de la missa, s'inclini amb reverència. I que faci el mateix quan el prevere la porti a un malalt, i que la porti i la torni davant del pit amb tota reverència i temor a la vista de tothom i honorablement, amb una vestidura convenient, portant sobre les espatlles un pany net, precedint-la sempre un llum, puix que és la blancor de la llum eterna, per tal que, d'aquesta manera, s'augmenti la fe i la devoció entre tothom.

Els prelats, doncs, que no aplacin el fet de castigar durament els transgressors d'aquest mandat, si ells mateixos volen defugir no només la divina venjança sino també la nostra. Anselm diu així a la comunitat de Canterbury: "Encara que qualsevol dia sigui temerari el fet de celebrar per a aquells que mai han arribat a aconseguir de cap manera la més excelsa caritat

ni el cim de les virtuts, tanmateix que els sacerdots pietosos celebrin freqüentment, fet sempre abans un examen de consciència i una confessió pura a la que precedeixi un penediment sincer i la reconciliació amb el proïsme, si és necessària. Digui's sempre la missa a poc a poc, amb claredat i precisió, rebutjada tota reducció, perquè una missa reduïda no és una missa completa, sino una part de la missa. Digui's també amb devoció i que es facin els senyals pausadament, no de pressa, amb els ulls sempre baixos quan el sacerdot es giri cap al poble, i després de la missa que es faci l'acció de gràcies per haver-li estat confiat un misteri tan gran a un home que no el mereix, misteri que Ell mateix no va voler confiar a la seva mare ni als àngels del paradís. També que supliqui que tingui compassió de la seva indignitat i atorgui la gràcia i l'avenç de vida amb un final feliç i consideri digne escoltar el que celebra per tots i especialment per aquells en nom dels quals ha ofert la missa a Déu Pare". Segueix: "I ja que Crist, Rei dels cels, es digna personalment a ser-hi amb nosaltres com a home en tan alt sacrament d'una manera miraculosa, el sacerdot ha de vigilar que els corporals, les vestidures sagrades i la pàl·lia i la resta d'objectes sagrats estiguin sempre netes i, especialment l'església, que quedi neta de tota brutícia que hi hagi, en tant que pugui, i que tampoc no tingui converses allà amb els seglars ni es tractin negocis i mai no hi hagi converses amb dones, perquè està escrit: 'La meua casa serà anomenada casa d'oració', així doncs, que no sigui convertida de cap manera una cova de lladres ni plaça de mercaders ni prostíbul de meretrius justament per aquells a qui els ha estat encomenada de manera especial la cura de l'església". Segueix: "Faci esment el sacerdot a les paraules de l'Apòstol quan diu: " Qui hagi profanat l'església de Crist, Déu el destruirà ". I ho exemplifica amb Antíoc, que va profanar el temple de Déu i amb Pompeu i Julià l'Apòstata, sobre els quals ja s'ha parlat anteriorment. I en general, tots els qui van profanar els temples de Déu, tots van morir de mort horrible i, abans de la mort, van perdre també els seus béns temporals.

Que els profanadors de l'església van morir de molt vergonyosa mort. c. XX.

I allà mateix parla sobre el clergue Eufrodisi, de la seva jurisdicció, qui d'amagat abusava de les dones a l'església de Canterbury, a qui colpint-lo un raig del cel el va matar a la vista de tothom. De manera semblant sobre Conrad, canonge de Londres, qui besava una dona amb freqüència prop de

l'altar i la tocava impúdicament i per això ell i la dona, el dia de Sant Andreu, van morir plegats al mateix indret. El mateix, sobre Fulvillus, preceptor a París, qui d'amagat a hora clandestina, en l'església prop de l'altar de la Verge cometia actes impúdics amb una certa dona i de sobte va rodolar sobre tots dos una pedra de dalt que els va matar. El mateix diu sobre cert canonge que feia coses semblants al costat del sagrari a Aquisgrà. I el mateix, sobre Eustaqui sagristà⁵ d'Èvora: en trobar-se abraçat amb una dona de manera indecent en un racó amagat de l'església el dia de Santa Agnès, va morir amb un gran alarrit, quedant-ne immòbil la dona, fins el moment que pregà per ella amb intensitat el bisbe Eduard, que fou de vida santíssima. Finalment diu, després de molts casos, que els que profanen les coses sagrades i embruten l'església amb la passió carnal són castigats terriblement per Déu en aquest món i en el futur. Diu també, en conseqüència, que els clergues que no mantenen el silenci al cor, com els qui fan negocis o els qui parlen amb els laics, molt ofenen el sacrament de Crist en tant que profanen un lloc consagrat a Déu amb les seves vulgaritats, les seves paraules mentideres i lleugereses. I més encara, donen mal exemple als que veuen això ja que, abandonat de tant en tant l'ofici diví i volent satisfer-los, s'acosten a ells i amb ells es barregen en els seus crims parlant, fent, menyspreant, aplaçant l'ofici diví i ometent les cerimònies del cor i de l'església i ofenent Déu en tot amb totes les seves forces. "¿Què els farà Déu a aquests", pregunta Agustí allà, "que no dubten a cometre qualsevol cosa que a Ell li displau i profanen els seus llocs sagrats?". Certament no amb els homes, sino amb els dimonis que menyspreen Déu seran flagel·lats perpètuament". I segueix allà: "I si profanar l'església és sacríleg, perquè allà es guarden els objectes sagrats del Senyor, ¿de quin gran crim no és reu el sacerdot que profana a la vegada el seu cos i la seva sang per mitjà del crim de la carn per a escàndol del seu càrrec i en menyspreu de Déu, de qui és ministre especial i servidor, i ell mateix ha estat ordenat sacerdot per a ser temple de Déu mentre que en virtut de la consagració⁶ el rep a l'altar?". No dubtis que per a tal home ací hi ha preparat, per damunt dels altres, un gran enfonsament i, en el futur, terrible càstig etern i una horrible tortura.

⁵ Sacerdot beneficiat de la catedral amb el títol de sagristà.

⁶ Perquè l'ofici propi del sacerdot és consagrar.

Que el clergue estigui sotmès al seu prelat per mitjà de l'obediència. c. XXI.

La cinquena ensenyança d'aquest mateix Sant Pare és que el clergue ha d'estar completament sotmès al seu prelat per mitjà de l'obediència, doncs als clergues, tal com diu, es dirigeix especialment allò de la primera *Epístola de Pere V*: "Humilieu-vos, doncs, sota la mà poderosa de Déu a fi que us exalti el dia de la vinguda". Mà potent, diu, és el prelat, qui ha rebut de Déu la potestat sobre el súbdit i si a aquest el súbdit li és obedient i humil, del Senyor pot esperar confiat el premi de l'exaltació en la gràcia i en la glòria. Sobre aquests diu Gregori al primer llibre dels *Dialogi* que mai han d'arribar a ser prelats els qui abans no foren bons súbdits i diu: "No ha de presidir qui no ha après a estar per sota". Per aquesta raó, contra l'obediència dels prelats actuen els busca-raons que sempre murmuren contra els prelats perquè no volen estar sota cap reglament sino sempre viure segons la pròpia voluntat. Sobre ells diu la distinció XCII així: "No han de ser considerats de cap manera clergues els qui no estan governats per la disciplina i la providència d'un bisbe". Efectivament, aquests un antiga dita els ha anomenat acèfals, és a dir, sense cap. Això diu.

Igualment Bernat parlant d'ells, diu: "Aquests volen ser humils, però sense menyspreu; pobres, però sense necessitat; ben vestits, però sense preocupació; alimentar-se, però sense treball. Aduladors dels altres, detractors dels altres, mordaços com gossos, enganyosos com guineus, superbiosos com lleons, rapaços com llops. Volen ser jutges sense autoritat, testimonis sense haver vist, i finalment, falsos acusadors encara que es trobin mancats de tota veritat. Això diu. Si no són corregits a propòsit de tal rebel·lia, presumeixen de trepitjar qualsevol i enaltir-se cap amunt i ser elevats per tothom per damunt de tots els altres i, finalment, de ser honorats per tots a causa de les seves malifetes i obres injustes. Contra aquests parlava Crist a *Mateu XXIII* dient: "Els agrada de tenir el primer lloc als convits i els primers seients a les sinagogues, de rebre les salutacions a les places i que la gent els anomeni mestres".

Igualment Crisòstom, clamant contra els clergues rebels, diu així: "Aquests, considerant-se dignes de tot honor, no dubten a provocar els seus prelats i quan han fet tot el mal es creuen que tenen molt de mèrit quan parlen als altres i diuen: 'Oh, veieu quantes desgràcies suportem per la santa església de Déu!'. Consideren que tot els és lícit d'ençà que porten tonsura i si els

repreneu per les infàmies assenyalades, a l'instant us llençaran els impropis de que sou un gran fatu que us atreviu a posar la mà i la boca contra el Crist del Senyor, i si els ordeneu qualsevol cosa, procuraran com excuses <unes càrregues>⁷ que no suportaria ni un cavall ni un mul. I a més us formaran un procés contra vosaltres perquè sou herètics i us heu aixecat contra la santa església de Déu i perquè, com altres perseguidors, profetitzaran de vosaltres que heu de ser colpits sens dubte per una mala mort i en breu, encara que ells siguin els principals perseguidors de l'església pels seus crims i mals exemples, amb els quals inciten els laics a perseguir-la, és més, són aquests els veritables enemics de l'església, dient Gregori que ningú perjudica més a l'església que qui, vivint amb perversitat, té el nom o el grau de santedat". Això diu.

El mateix diu Cebrià: "Oh vosaltres clergues!. Penseu que tota potestat és provinent de Déu Senyor, que us aconsella que s'estima més l'obediència que el sacrifici. Per això, si voleu assolir els premis més alts, guardeu obediència als propis prelats, no us preocupeu de discutir la seva vida sino que humilment sotmeteu-vos a les seves ordres sense rebuig, mentre no sigui un ordre contra Déu ni contra la puresa de consciència. Amb aquestes coses queda exposada la cinquena ensenyança del Sant Pare Innocenci sobre l'obediència, que ha estat esmentada més amunt.

**Que els clergues siguin modestes⁸, de bons costums i exemplars.
c. XXII.**

La sisena ensenyança d'aquest Sant Pare es sobre la modèstia i els bons costums dels clergues i això especialment en quant que han estat donats al món com a exemple, segons allò de l'*Epístola als Filipencs* II: "Sigueu resplandents enmig d'una nació desviada i pervertida, on resplandiu com llumeneres en el món". I Basili: "Puix que tot el món és a les tenebres, per la gran providència de Déu els van ser donats els eclesiàstics com a exemple i forma de vida de manera que, si ells han fallat, no hi haurà ja qui pugui apaivagar Déu irat i d'aquí prové la ira de Déu sobre tothom sense discriminació". I Teodor: "L'estat eclesiàstic es designa com el primogènit de Déu en el poble cristià; d'aquí ve que, tal com entre els primogènits morts a l'Egipte immediatament fou mort el rei amb els prínceps i les persones importants del regne, així si

⁷ *Excommunicationes* en el sentit de evadir-se posant com a excusa les moltes tasques que tenen a fer.

⁸ La compostura externa ha d'indicar modèstia

manca la bondat i el cultiu dels costums en els eclesiàstics cau tot el conjunt dels cristians, i per això els prevé l'església de Déu sobre la norma de vida, que es troba exposada al tercer llibre *Extra De uita et honestate clericorum*, on se'ls aconsella de no anar als espectacles, ni presenciar dances ni jocs, ni escoltar cançonetes de seglars ni d'amors carnals; i que tinguin una llengua modesta i no siguin mentiders, ni diguin acudits de seglars ni pronuncin terribles juraments i també que siguin sobris i exemplars pel poble.

Sobre tot això Jeroni diu bellament moltes coses a l'*Epístola a Nepocià*. També Lactanci a l'*Epístola al bisbe Aliensis* diu així: "Observa, pare, a propòsit dels nostres clergues malvats, de quina manera irriteren Déu puix tenen concubines públicament i el seu pastor negligent ho dissimula, i juguen a les cartes i a daus, ells que per Déu no donarien un denari. No difereixen dels seglars sino que, com el poble, així és el sacerdot. Són tafaners, orgullosos, mancats de devoció, immodests, aduladors, sempre cercant i desitjant la lloança i l'ostentació i els qui més àmpliament escandalitzen els laics. Oh fins a quin punt es mostra aquí la paciència de Déu! que suporta que tals homes rebin beneficis eclesiàstics i l'assisteixin en els afers espirituals, quan són els més poderosos corruptors dels bons costums i l'escàndol del poble i viuen per a menyspreu de la creu de Crist no sols en la degradació de l'estat clerical sino també provocant la ruïna de la dignitat i la grandesa catòlica. En efecte, aquests no els avergonyeix de portar armes, anar a la guerra i a caçar i, més encara, fer de mercader per ells mateixos o mitjançant un intermediari. No és d'extranyar si Déu els avorreix i els entrega al menyspreu del braç dels laics i a l'odi dels seglars. Sobre aquests dimonis diu el Senyor allò d'*Ezequiel IX*: "Piqueu i no tingueu cap mirada de compassió. Comenceu pel meu santuari". I tot això arriba perquè el poble veu els clergues immodests, de mals costums, carnals, mundans, sense cap bondat, modèstia ni virtut i sense cap disposició a agafar i a prendre la Sagrada Eucaristia i a celebrar la santíssima missa.

Qui no són dignes de celebrar missa. c. XXIII

El Senyor prefigurant al Nou Testament quins es troben especialment indisposats per a rebre la Sagrada Eucaristia, ordena a Moisès, tal com llegim al *Levític XXI*, que en primer lloc, no oferís el pa al seu Déu un cec, cosa que exposa Gregori al llibre primer del seu *Pastorale* sobre aquell que ignora la llum de l'alta contemplació i res no percep en el seu cor sobre el segle que ha de venir, enredat en ocupacions mundanes que l'ofusquen al seu interior.

En segon lloc, el coix, qui poc ferm i tebi, deambula pel camí de Déu sense tota la flama de l'amor diví.

En tercer lloc, qui té atrofiat el nas, on Gregori diu: "Qui viu sense discerniment i no distingeix entre el sant i el profà, sino que tot el que li plau, ho aprova i el que no li plau, ho impugna.

En quart lloc, qui té trencat un peu o una mà i és, segons Gregori, aquell que no deambula per camí de Déu acomplint els seus manaments ni es preocupa d'això.

En cinquè lloc, el geperut, que mira només a terra, carregat de negocis mundans tot inclinat pel seu amor al món.

En sisè lloc, el lleganyós, que és home disposat al camí de Déu però l'obnubilen les delectacions i el pensament de la carn.

En setè lloc, qui tenint una taca blanca a l'ull és cegat per la seva estimació i reputació, com aquells sobre els qui diu l'Apòstol: "Dient que son savis, esdevenen necis".

En vuitè lloc, qui pateix una contínua coïssor. Ho exposa Teòfil dient: Patir tal coïssor es portar a dintre el cor una greu rancúnia contra el proïsme, que es precipita cap a fora al temps que excita i porta la llengua i la mà contra el que odia.

En novè lloc, qui té una erupció al cos, qui està clapejat per l'avarícia, erupció que aixeca la pell de tot el cos, tal com l'avarícia allunya tota les virtuts dels homes i introdueix tots els mals, dient l'Apòstol que l'arrel de tots els mals és la cobdícia.

En desè lloc, el de molt pes. Teòfil: "Amb tota raó s'anomena tebi per actuar bé el fatí, perquè agobiat pel pes de la seva càrrega no val a aixecar-se per a fer el bé.

Amb tot el que s'ha dit, ens mostra el Senyor qui són aquells que es tenen per indignes d'oferir l'Eucaristia, encara que hi hagin molts altres pecats que fan indigne i inadequat l'oferent.

De quina manera s'ha de preparar el sacerdot per a la missa.
c. XXIV.

Bonaventura a un cert tractat seu on parla sobre la preparació per la missa posa els següents exemples pels sacerdots:

Primer és que, abans de la missa, el sacerdot miri les seves forces i s'examini segons el consell de l'Apòstol i pensi en profunditat si es troba en pecat mortal o bé, si dubta, consulti a un de més expert.

En segon lloc, que es dolgui dels pecats comesos i se'n penedeixi amb totes les seves forces i tingui propòsit sincer de no reincidir i s'allunyi de totes les ocasions de fer-ho per no caure novament per culpa de l'ocasió.

El tercer és que pregui eficaçment a Déu dient així: "Fes-me, Senyor Déu meu, mitjançant aquest sagrat sacrifici, que t'honori amb un digne culte llatrèutic i recordi la preciosíssima mort del teu Fill Jesucrist i el seu amor, i ho dugui a terme dignament i ajudi tota la santa església de vius i morts". Sàpigues que el benaurat Ambròs va fer una certa oració perquè fos resada pel sacerdot abans de la missa, que comença: 'Summe sacerdot i pontífex ver Jesucrist', encara que des d'aleshores se n'hagin fet moltes altres de més breus."

En quart lloc, que vigili si s'ha de reconciliar amb algú o donar una satisfacció sobre coses concretes o sobre la reputació i que les satisfaci abans de la missa.

En cinquè lloc que, després de les coses ja esmentades, es confesi amb puresa i claredat, amb torbació i dolor i amb les circumstàncies dels pecats.

El sisè és que faci atenció a si està net de cos, és a dir, que tingui les calces netes, perquè diuen els doctors que comet pecat mortal qui celebra amb les calces brutes. Per això antigament els nostres pares tenies calces especials per celebrar les misses i no les portaven mai si no era dient missa. Però si el sacerdot és de tal estat que no portés calçotets i considerés que estava brut, que abans de la celebració es tregui la túnica amb la que se sentia brut i se'n deslliuri amb vergonya.

En setè lloc, que es prepari amb totes les seves forces per a tenir devoció i resi per a això i s'esforci, per mitjà de totes les coses, per a la reverència de tan gran misteri de manera que estigui totalment atent a aquest sacrament, sense distreure's, i pronuncii el que hagi de dir amb claredat, sense talls, a poc a poc i amb devoció; pari esment a fer els signes no de sobte, sino pausadament i, tant com pugui, mantingui els ulls mirant a terra i es preocupi de que, tant com es pugui aconseguir, no hi hagi dones prop seu i fins i tot, si pot ser, cap altra persona, i si algun seglar s'acosta massa a l'altar, que el faci retirar-se, i no permeti que un seglar pugui a l'altar ni el toqui, com tampoc el calze o les vestidures; encara més, que el seglar es mantingui, segons l'ordre de l'església, fora de les tanques i no se li permeti besar ni els corporals ni l'altar.

Tanmateix, això del petó de l'altar es permet a França i a Itàlia per un mal costum introduït per avinença i consentiment dels prelats i preveres, que no van voler oposar-s'hi en un principi.

De quina manera pot un sacerdot obtenir per a si la devoció abans i després de la missa. c. XXV.

Ens ensenya l'esmentat doctor de quina manera pot el sacerdot obtenir per a si la devoció pensant el següent: En primer lloc, que considerin que allà hi ha Crist, Déu vertader i home, el mateix que va penjar a la creu per nosaltres i ara regna al cel, i que digui parlant-li així: "Redemptor del gènere humà, tu ets aquí present. Oh, que bé ha vingut la majestat d'un Déu tan immens, de Pare tan amantíssim i Rei tan poderós!. Oh, què feliç seria si et veiés! ¿Quan et veuré? Però, perquè jo ara no puc, toca'm almeys, mou vertaderament el meu cor per estimar-te, honorar-te, tenir temor de tu i tractar-te amb reverència per tal de merèixer ser escoltat per tu en favor meu i d'aquells pels que haig de pregar i ho intento".

El segon, ho exposa Agustí a un seu opuscle i és això, és a dir, que després de l'elevació del cos de Crist faci una oració individual i breu, internament i en silenci, sense paraules o amb poques, en la que demani la remissió dels pecats, una rectitud constant en l'home carnal i espiritual i la seva salvació final.

El tercer ho posa el mateix dient que, en el moment de la comunió, parli el sacerdot en el seu cor a Crist d'aquesta manera: "Sereníssima llum, sóc indigne de rebre aquest altíssim sacrament a causa dels pecats pretèrits i presents i la meva disposició als futurs, i perquè hi ha hagut abans aquesta petita preparació, coses totes que converteixen la meva ànima de pudent brutícia en els teus formosos i excelsos pensaments, perquè també sé que ets infinita misericòrdia i vols que nosaltres rebem aquest sacrament i n'estic molt necessitat juntament amb el poble pel que prego, m'acostaré confiant particularment en mi mateix i que no t'ofendré més i que això m'ho proporcionarà aquesta sacra comunió". Llavors, que s'acosti i la rebi amb tota humilitat i reverència.

En quart lloc, que el sacerdot pregui després de la missa, si té temps i lloc, i que de cap manera es distregui en converses, especialment si són banals, sino que es mostri transformat per aquesta benaurada comunió. Sobre això hi ha molts infeliços que, després de la comunió i de la missa, ràpidament tomen

a parlar, riure, burlar-se i fer broma, com si no haguessin dit missa. ¡Oh desgraciats! i quant gran és el menyspreu de Déu i quin mal exemple és això pels que els contemplen, als qui mostren que han celebrat amb poca devoció i han tingut poc sentiment de Déu i poc estimen i valoren aquell reverendíssim sacrament! ¡Oh, Déu!, a quants càstigs, menyspreus i misèries els ha destinat Déu aquests és prou palès si has volgut parar esment a les advertències d'abans.

El cinquè és el que Beda, advertint la dignitat, el servei o la utilitat d'aquest benauradíssim sacrament, expressa així: " Oh sacerdots!, aneu amb compte de no celebrar indignament perquè són preparats dimonis i els càstigs més grans pels que celebren amb indignitat. Així doncs, prepareu el vostre cor i serviu al vostre Rei només i presenteu-li aquest preciosíssim sacrament en el que oferim el seu estimadíssim Fill al Pare, i per a Ell no pot haver res més acceptable i més preciós". Segueix: "Perquè el sacerdot, que es troba sense pecat mortal i en bona disposició i no celebra quan té una oportunitat, en tant que es troba en la seva mà, treu honor a la santíssima Trinitat, alegria als àngels, els homes d'aquest món els priva del benefici i del seu auxili, i les ànimes del purgatori d'ajut i socors. Així doncs, veieu quin gran mal hi ha en el fet d'abandonar les sagrades misses i quants té el prevere cridant contra ell davant Déu Omnipotent " .

Quina oració s'ha de resar després de la missa i de quina manera s'ha de conduir en el doble memento. c. XXVI.

Pere de Ravenna al seu *Deuotatorius* aconsella als sacerdots de resar sempre després de la missa la següent oració: "Et dono gràcies, Senyor, Sant Pare Omnipotent, que per la teva gràcia t'has dignat saciar-me a mi, indigníssim pecador, amb el preciós cos i la sang del Nostre Senyor Jesucrist, Fill teu, i et prego que aquesta comunió salvadora no sigui per mi una falta que mareixi càstig, sino una intercessió especial pel perdó; que sigui per a mi armadura de fè i escut de bona voluntat, que sigui per a mi supressió dels meus pecats, i frè de la passió i el desig, consecució de totes les virtuts de la completa santedat, defensa contra les insídies de tots els meus enemics, protecció també de totes els meus impulsos espirituals i carnals i obtenció de la més alta santedat; i et demano que a la pàtria celestial et dignis portar un miserable com jo, allà on Tu ets la llum i la benaurança consumada, pel mateix Jesucrist Senyor nostre". Diu també al mateix lloc que el sacerdot ha de fer un doble memento, és a dir, pels vius i pels morts i perquè se'n recordi, ensenya a

fer dos triangles, el primer dels quals s'ordena de manera que en el primer vèrtex hi hagi Déu, com es mostra més avall en la figura que segueix, i així que el sacerdot consagri la missa primer a la glòria de Déu Suprem de forma que, en virtut de tan gran misteri, Déu sigui reconegut per qui està de pas en aquest món, temut, estimat, lloat i obeït sempre. I immediatament després de Déu, al costat dret, que es col·loqui el Papa, pel qual es pregui especialment, i immediatament després del Papa, que es posin els cardenals i tots els prelats de l'església i, en conseqüència, els religiosos i tota la part eclesiàstica. A la part esquerra, que es col·loqui l'emperador i, després, els reis i, a continuació, tots els magnats, i especialment tals o quals, segons t'aconsellin l'obligació o un afecte vertader i, tot seguit, el pare i la mare, els familiars i els benefactors i, al final, tot el poble de l'església de Déu, especialment tal o qual, com abans. Aquest mateix ordre, que es guardi en el triangle per designar el memorial pels morts:

Déu	
Emperador.	Papa.
Reis.	Cardenals.
Magnats.	Tots els prelats
Pares.	de l'església.
Familiars.	Totes les ordres religioses.
Poble cristià.	Tota la part
Tots els herètics. Tots els infidels.	eclesiàstica.

Observa aquí que antigament, quan els Sants Pares dèien missa davant del poble, per no cansar-lo fins el tedí, feien el doble memento, bé a la cel·la o bé a la cambra, abans o després de la missa, i això ho feien també per a exemple nostre.

Què ha de servar un clergue en favor de la seva honestetat.
c. XXVII.

Jeroni a l'*Epístola XXXIV a Nepocià* instrueix profundament els clergues sobre la manera en què han de viure i comportar-se amb els altres. I en resum diu el següent: En primer lloc, que el clergue ha de ser molt sobri en el menjar i el beure; també això mateix ho aconsella l'Apòstol en l'*Epístola a Titus I* i igualment tendeix a això la Llei Antiga tal com apareix al *Levític X*.

En segon lloc, que es dedueix a partir del primer, hi ha que els homes d'església molt han d'evitar els convits, ja que, com diu Gregori al llibre primer de *Moralia*: "A penes se celebren convits sense falta". En efecte, allà es destrueix la sobrietat tant per l'abundància de menjars com per la companyia que hi provoca, i també per l'augment dels gaudis carnals que hi concorren per tot arreu, els quals relaxen notablement l'home i l'inciten a la passió i a molts pecats. ¡Què hi ha de més incitant al pecat que l'augment de vins preciosos i la presència de dones arreglades i homes dissoluts! I aquesta va ser la causa per la que l'església ha prohibit que els clergues dedicats a les coses sagrades assisteixin als convits, distinció XXIX dels decrets: *Presbyter*. I sobre el que s'ha d'evitar per qualssevol als convits ho trobaràs a la distinció XLIV: *Conuiuia cum sequentibus*, i sobre les conseqüències, a la distinció última: *Nullus presbyterorum*. I sobre l'excés que cal evitar als convits dels prelats, veure la causa III, qüestió III, capítol últim. A propòsit de la manca d'honestedat i de l'excés de despeses que es fan als convits, va dir Cató: "Convits, poques vegades". Però especialment ha d'evitar dur-ho a terme aquell que exposa els béns dels pobres als convits i a la gula dels apetits carnals en perjudici de la seva ànima. Per això l'Apòstol en l'*Epístola als Romans XIII* diu: "Comportem-nos decorosament, no pas en orgies ni en disbauxes". Perquè els convits sovint porten disbauxes i moltes deshonestedats en les paraules i en els fets, és per això que Sant Ambròs al seu arquebisbat va establir, segons es diu, que cap prevere, sota pena de privació del seu benefici, fos present a cap convit si no era per especial llicència seva, que rarament volia concedir, i en cas d'homes reconeguts i per una causa pietosa, i a altres de cap manera.

En tercer lloc aconsella allà, i també en l'*Epístola IV a Oceà*, que de cap manera els clergues, especialment si són joves, visitin dones religioses ni de cap altre tipus, sobretot si són joves. I això és, com diu, perquè no ets més fort que Samsó ni més savi que Salomó ni més virtuós que David. Així, diu, les freqüents visites a les dones són temptacions pels clergues i ni amb excusa de la devoció han de donar-se, tal com diu, aquestes visites, i això perquè qualsevol sà de ment, especialment si és jove, ho ha de témer, que es trobi temptat per tal tipus de visita o sorgeixi la temptació de totes dues parts o d'una sola, i no menys està obligat a evitar qualsevol mal exemple que es dona als altres amb aquest tipus de visita freqüent. En efecte, el que visita amb freqüència les dones ho fa contra el precepte posat per Déu al *Deuteronomi VI*: "No posaràs a prova Déu, el teu Senyor". "I jo asseguro", diu Jeroni, "que en tal tipus de visites freqüents no ha de mancar el parany del diable". Efectivament,

no es pot col·locar el foc a la sina i que el vestit no cremi ni pot viure amb el Senyor amb pur i sencer cor aquell que és lligat per les visites de les dones. Per això els Sants Pares defugien totalment la companyia de qualsevolles dones, com diu Gregori al novè llibre del *Registrum*, també les germanes i les mares. I sobre August i Sever diu el mateix, i de molts altres i del benaurat Benet i la seva germana, Santa Escolàstica; per això, el benaurat Arseni deia: "Només em considero segur al desert, perquè allà no es veu ni se sent la dona". També es diu que deia que una gran temeritat, presumpció i art evident del dimoni hi havia per part de qualssevol preveres eclesiàstics, religiosos i joves que, sota el pretexte de santedat i de predicació religiosa o d'informació, de bon grat visiten dones i amb freqüència es troben amb elles i gratament accepten els serveis d'ells i els atorguen, per part seva, amistats particulars de bon grat. Aquests també aprecien la gula, puix volen menjars delicats i demanen vins cars i vestir bé i dormir suficient i distreure's. I perquè s'allunyen dels escàndols públics, intenten que se'ls anomeni sants, malgrat no tenir humilitat ni paciència, i no estimen la pobresa sino l'opulència i cerquen i demanen riqueses si les poden aconseguir, i sota tal tipus de vida hipòcrita, sovint celebren misses per a gran menyspreu de Déu, que tria homes rectes i sincers i no hipòcrites ni decebedors dels homes. Aquests són grans murmuradors dels altres, jutges de tots, amants dels plaers més que de Déu, els que estimen un Déu benigne, i no el proïsme ni les seves ànimes⁹, i encara volen predicar als altres i parlar sobre les coses importants, perquè, de Déu, no roman en ells si no és la llengua i també aquesta l'exalten, i amplifiquen mitjançant ella les seves filactèries i sota la seva ombra viuen carnalment i falaç". Segueix: "Oh, infeliços!, i quant li són detestables i odiosos a Déu aquells a qui Crist, amb la seva santa paraula, va maleir tot dient: " Ah, vosaltres, hipòcrites i fariseus, que sou com sepulcres blanquejats per fora, i per dintre plens de putrefacció i brutícia; us dic a vosaltres que els publicans i les meretrius us precedeixen en el regne del Déu". Tals coses diu Arseni, abat benedictí.

També Gregori amb el mateix propòsit diu així: "Homes perfectes, de manera que sempre plaguin a Déu, que no evitin el que és il·lícit sino també les coses lícites que estan properes a les il·lícites o que poden donar mal exemple als altres". D'això, l'Apòstol diu: "Encara que pugui menjar carn de manera lícita, tanmateix no vull, perquè escandalitzaré el proïsme per

⁹ Les ànimes a ells encomanades.

menjar-me-la". D'això, el Sant Zòsim: "Si els Sants Pares extenuats pels dejuns, concentrats sempre a les oracions defugien d'aquesta manera la companyia de les dones, quant més el clergue o el jove eclesiàstic, qui tot sencer bull amb el foc de la passió i per la seva edat juvenil i les múltiples temptacions ha de fugir de tota conversa amb dones". Per aquest motiu a la distinció XXXI es prohibeix que els clergues convisquin amb dones, al capítol: *Interdixit*. També a la distinció LXI: *Clericus solus* es prohibeix que els clergues freqüentin o visitin donzelles o altres dones, tant pel seu propi perill com pel mal exemple envers els altres.

De quines coses s'ha de cuidar molt un clergue. c. XXVIII.

Aconsella també als clergues el benaurat Jeroni que es cuidin absolutament de tota avarícia i, en conseqüència, dels jocs de daus i dels juraments comuns als seglars d'on, a partir del que ja s'ha esmentat, mostra que se segueixen grans pecats i els màxims escàndols pels pobles. I a l'*Epístola XXXIV* exposa moltes coses sobre aquesta matèria, afegint que el clergue no ha de ser molt mundà, sino ser totalment un home d'església per les obres i les paraules. "Es horrend", diu, "i detestable per Déu i entre els homes que un home d'església sigui un estafador o que visqui com un alcavot i es mostri com un bufó i menyspreable pels seus costums puix que això es transforma en un gran menyspreu de Déu. Jugar-se les coses que s'han de donar als pobres i són patrimoni d'ells és un gran sacrilegi i un crim claríssim que supera la crueltat de tots els lladres". I per això diu la distinció XLVI que el clergue ha d'estar totalment net de tota cobejança, especialment d'aquella que roba els béns dels pobres. Va preguntar l'abat Simeó a cert home expert, en quines coses s'havien de gastar els béns de l'església i va respondre que en les necessitats dels ministres de l'església amb moderació i honestedat però la resta, en mantenir els pobres i casar les noies humils, en redimir els captius i reparar les esglésies, les necessitats dels quals d'improvís a través del clericat tots clamen a Déu al mateix temps contra aquell igual que contra el seu homicida, perquè està escrit que, com ja fou dit anteriorment, qui els en pren, és un home sanginari, és a dir, un homicida. Allà mateix aconsella Jeroni als clergues que no s'ocupin en els negocis del món perquè aleshores els hi convé ser seglars i mundans i no entendre res de Déu. També convé que no estiguin preparats per celebrar la missa, ja que tal tipus d'home és un que exerceix qualsevol negoci. I sobre això l'església ha establert moltes coses, tal com apareix als decrets,

distinció LXXXVIII i al tercer llibre de les *Decretals: Extra De uita et honestate clericorum*.. Així també Plató al primer llibre de *Timeu* diu que també entre els atenesos, aleshores pagans, els sacerdots dels ídols romanien separats del poble per tal de no embrutar-se amb cap contagi per part del poble. I Sèneca, al llibre primer de les *Declamacions* diu que, entre els gentils, eren allunyats dels sacerdots els homicides, els alcavots i els tacats per grans vicis i aquells qui visitaven els lupanars; i hi tenien tracte(?) els qui vivint sòbriament no els visitaven els seus pares, ni prenién ous, carns, llet o vi, tenien un llit de sarments i capçal de fusta, fèien dejú habitualment i es vestien amb roba aspra i de manera honesta. Vet aquí quins servidors i sacerdots ha trobat per ell Satanàs, i Crist a penes un de sol, Ell qui tanmateix és Déu, liberalíssim remunerador dels seus servidors. Els clergues del nostre temps, però, a aquestes coses no paren esment, perquè ni estimen Déu ni el seu poble ni les seves ànimes. Per això diu Bernat al Papa Eugeni: "Perquè els vostres clergues volen semblar soldats però no lluiten, desitgen també ser considerats sants, però no viuen santament; de quin ordre són, jo ho desconec. Això desitgen especialment, és a dir, ser lloats i considerats i tal cosa és hilarant, mentres que cap virtut no apareix en ells, quan, segons els filòsofs, la lloança i l'honor són els premis de les virtuts. Però, ¿qui amb un sà judici lloarà un boig i públic pecador que viu sense l'ordre i la bondat que s'adiuen al grau del presbiterat i ocupa el cim de la predicació? Que s'allunyi de tal home la lloança, ja que aquest home és veritablement l'horror de la desolació que s'estableix en un lloc sant per a menyspreu de Déu i de la seva santa església". Això diu.

Anselm en les seves *Sinodales* també diu així: "El sacerdot, quan es considera concixedor i savi, ha d'estar molt atent a la seva salvació, de manera que aquell que ha estat col·locat per guarir els altres pari esment primer a la seva pròpia cura, per tal que no se li digui, quan prediqui als altres: "Cura't primer a tu mateix". En segon lloc ha d'atendre a la salvació de les seves ovelles, a les que ha estat donat com a pastor i pare per tal que les pasturi amb la paraula i amb l'exemple. Que tingui de tant en tant ajudants, si ve al cas, als qui és obligat a pagar, ja que segons la doctrina de Crist l'operari és digne de la seva recompensa. I amb els esmentats ajudants, que saldi el dèbit a Déu, que deu a les esmentades ovelles, és a dir, la predicació i la resta de coses a les que es troba obligat. En efecte, tal tipus de rector diligent és digne de benefici i d'honor, segons la paraula de l'Apòstol quan diu: "Els preveres són dignes

d'un doble honor, especialment els qui treballen en la paraula i l'ensenyament". Això diu.

Hilari: "I si als mals clergues i eclesiàstics malament els condemnarà l'Altíssim, els bons, tanmateix, ha disposat que siguin elevats". Dels qui digué: "No toqueu els meus Cristos i no feu el mal als meus elegits". Per això el Senyor diu d'ells: "Aquell que els honorarà, Jo l'honoraré a ell, i qui exaltarà a aquests mateixos, Jo l'exaltaré en la glòria". I en aquest punt que conclogui el primer tractat sencer, que és sobre el clergat en general i sobre l'estat clerical.

Finalitzada per la misericòrdia de Déu la primera part d'aquest llibre en la que s'ha parlat de l'estat clerical, ara es tractarà de la segona part d'aquest llibre, és a dir, de l'estat episcopal sobre el qual amb l'ajuda del Salvador es començarà pels capítols que segueixen.

COMENÇA LA SEGONA PART PRINCIPAL D'AQUESTA PASTORAL, ON ES TRACTA SOBRE LA DIGNITAT I L'ESTAT EPISCOPAL.

En primer lloc, sobre els noms del bisbe i que la dignitat episcopal no és un ordre. c. XXIX.

Així doncs, entrant a la segona part d'aquest llibre, segons l'ordre del que s'ha parlat més amunt, cal veure en primer lloc què s'ha d'entendre pel nom de bisbe, cosa a la que dona solució Basili, *Super Lucam* dient que tres són els noms que se li han imposat a aquell qui, en la dignitat de succeir els apòstols, presideix el poble de Déu. I són aquests, és a dir, bisbe, *antistes* i pontífex. Diu bisbe, perquè s'anomena a partir de *epi*, que és "sobre", i *scopos*, que és "vigilància", perquè el bisbe va per davant en les vigilàncies dels altres en tant que està col·locat per regir allò que els homes pensen i es proposen a fi que no s'equivoquin adreçant-se a les males accions i, després, perseguint-les de paraula i obra, i això ho fa el bisbe resant, predicant i actuant.

En segon lloc, es diu *antistes*, és a dir, *antestatus* perquè precedeix l'estat de tots els seus súbdits, així com un general les formacions dels seus soldats i un pastor el seu ramat, aquell que, quan precedeix les ovelles, segueixen aquestes com a guia seu i el millor pare, amic i pastor.

En tercer lloc, es diu pontífex, és a dir, "pont fet", a través del qual pugui passar el seu ramat als pastos alimenticis i al terme final de la seva vida, o sigui, a Déu. Així doncs, ell mateix quasi és un pont, una mena de mitjà entre el poble i Déu a través del qual un poble ben edificat passa des d'aquest a la vida de la virtut, que en ell llueix com en un mirall clar, i després passa, en conseqüència, a la glòria després del final d'aquesta vida. A més d'aquests noms, se li atribueixen al bisbe molts altres noms de gran excel·lència, que indiquen tots que el bisbe ha de ser un santíssim varó i home perfecte per a si mateix, i entregat al poble de Déu com a exemple i com a gran ajut davant Déu. Així, se li diu pare, príncep de l'església, pastor del ramat del Senyor i guia del poble de Déu. Observa que aquesta dignitat fou instituïda per Crist després de la seva resurrecció, quan va encomanar als apòstols la plena potestat de perdonar i retenir els pecats dient-los: "Als qui perdonareu els pecats, els queden perdonats; als qui els retindreu, els seran retinguts", *Joan XX*. Llavors consagrà bisbes aquells que en el dia del sopar havia fet sacerdots, encomanant-los en aquell moment la potestat de transformar i consagrar el seu

cos i la seva sang, tal com predica l'església de Crist i expliquen els sagrats evangelis. I adona't aquí que la dignitat episcopal no és un ordre, ja que llavors no serien tant sols set els ordres, sino vuit. I tampoc l'episcopat imprimeix caràcter, ja que llavors no podria el bisbe renunciar a l'episcopat així com no pot el sacerdot renunciar al sacerdoci. I tots aquests punts els toca la Decretal a l'apartat *Extra De translatione prelatorum: Inter corporalia*, que diu que sobre una persona ja escollida i confirmada, la dignitat episcopal no afegeix res. L'elecció, tanmateix, i la confirmació no afegeixen res d'espiritual a la dignitat episcopal d'on, si quelcom d'espiritual li ha de ser afegit, se li afegiria en la consagració, tal com s'esdevé en el sacerdoci i com, en efecte, no se li afegeix res en la consagració, tal com s'ha demostrat, se segueix que tal dignitat no és un ordre, ni imprimeix res d'espiritual, com ja s'ha dit.

Què afegeix la dignitat episcopal al sacerdoci i en què consisteix la dignitat episcopal. c. XXX.

Així dons, la dignitat episcopal no afegeix de fet res al grau sacerdotal si no és l'autoritat de poder ordenar molts sacerdots de dret ja que, segons els doctors, el simple sacerdot, per la força del caràcter sacerdotal imprès en ell per Déu i infós el dia de la seva consagració, podria també consagrar altres sacerdots, ja que qualsevol pot participar a un altre allò que ha rebut en la seva ordenació. Tanmateix això no ho pot fer de dret, perquè el dret estableix que l'extensió de la consagració de sacerdots és reservada a un de sol, i que aquest s'anomena bisbe perquè pren l'origen del seu nom de Crist, qui és Sum sacerdot i Sum pontífex, segons l'ordre de Melquisedec, com diu a molts llocs la Sagrada Escripura, tal com s'ha dit abans.

On es presenta certa objecció proposada contra el dit anteriorment. c. XXXI.

Segons l'esmentat, apareix també com a frívola aquella distinció que es dóna per alguns, és a dir, que en el bisbe, pel grau del seu bisbat, es perfecciona el caràcter sacerdotal, perfecció per la qual pot consagrar els altres al sacerdoci. Però això és fals, perquè el caràcter està ja acabat en el sacerdot, en haver-li estat imprès per Déu; d'altra manera, si en aquell moment no ha estat acabat, se segueix que el sacerdot no pot perfectament consagrar el cos de Crist, ni podria fer perfectament allò que pertoca al sacerdoci, perquè

cap virtut imperfecta no pot ser el principi de qualsevol obra perfecta en la seva espècie¹⁰. Així, en segon lloc, perquè em pregunto sobre tal perfecció afegida de més al caràcter sacerdotal, o es parla d'una nova potestat, o no; si no, en va s'estableix, talment; si és sí, si existeix una completa potestat d'ordenar un sacerdot, ha d'haver potestat d'imprimir aquest caràcter. Se segueix que el bisbat estableixi un nou caràcter i, per consegüent, se segueix allò d'abans, és a dir, que el bisbe no pot renunciar a l'episcopat, cosa que és falsa. Es dedueix també que la primera consagració sacerdotal de qui havia de ser bisbe fou imperfecta i insuficient, moment a partir del qual després es perfecciona per una altra que no té relació amb ell. Respecte a això s'hi poden aduir moltes raons filosòfiques sobre la forma del caràcter, que deixo de banda per raons de brevetat. Per tant, basti saber que la potestat episcopal res no afegeix sobre la simple potestat del simple prevere, si no és una especial jurisdicció per la qual el bisbe pot ordenar de dret altres preveres i, a més també, fer moltes altres coses que tenen relació amb el cos místic de Crist i el govern de les ànimes en les que el simple sacerdot no té potestat, com ara el confessor, que pot absoldre de qualsevol pecat, té jurisdicció espiritual sobre molts sobre els que no té potestat un simple sacerdot, ja que en virtut de tal jurisdicció, se li dóna la matèria en la qual pot per dret estendre el seu poder sobre molts, en la qual un simple sacerdot no pot fer-ho.

De tals coses se segueix que una es la jurisdicció espiritual i una altra la temporal, que es dóna sobre béns temporals de l'església jutjant, condemnant o excomunicant els altres, coses que pertanyen directament a un fur extern i temporal, encara que indirectament redundin en el mateix.

De quina manera la plenitud del poder sobre tot el cos místic de Crist es troba en el Papa. c. XXXII.

Davant l'evidència de la dignitat episcopal, observa algunes de les coses que segueixen. El primer és que a l'església cristiana hi ha únicament un de sol i primer Sum Pontífex, que té de dret la plenitud del poder i el principat general i l'administració sobre tota l'esfera terrestre. I aquest és anomenat Vicari general de Déu i de Crist, el seu Fill, i, de vegades, de Pere. Això apareix a *Mateu XVI*, quan Crist li ho va prometre en dir-li: "Tu ets Pere i sobre aquesta pedra edificaré la meva Església i les portes de la mort no la

¹⁰ Perquè si ja no és perfecta en essència, mai no pot arribar a ser perfecta en espècie.

dominaran. I et donaré les claus del Regne del cel, i allò que lliguis a la terra serà lligat al cel, i allò que deslliguis a la terra serà deslligat al cel".

En segon lloc cal remarcar que aquesta potestat ha de ser entesa de manera general; es mostra a la distinció XXI: *In nouo* i a la distinció XXII: *Sacrosancta*. En el mateix sentit està Crisòstom, *Super Iohannem* i el mateix diuen els innombrables decrets dels Sants. Igualment Bernat, en el llibre III al Papa Eugeni, capítol XIII, desenvolupa a fons aquesta matèria i la potestat ja tractada del Sum Pontífex, és a dir, que tot cristià és obligat a obeir al Sum Pontífex, com els clergues en les coses espirituals i temporals. Això apareix també a *De consecratione*, distinció I: *Corporalia*. I els laics en les coses espirituals, com apareix a *Extra De maiortate*, capítol: *Si quis* i *De iudiciis*, capítol: *Nouit*.

I observa en aquest punt i en tercer lloc que, segons el que diu Ricard en el seu llibre IV de *Sententiae*, encara que tots els apòstols haguessin rebut sense mediació la potestat de les claus de part de Crist, tanmateix la potestat de la jurisdicció la van rebre mitjançant Pere i, puix que la jurisdicció és la que proporciona la matèria, és a dir, els súbdits, matèria que es requereix per a això, perquè la potestat de les claus pugui exercitar-se, és per aquest motiu que l'ús d'aquella potestat depenia indirectament de Pere, i el mateix cal dir sobre la potestat dels bisbes en comparació amb el Papa. Amb el ja esmentat, doncs, queda exposat que sobre el preverat hi ha en l'església alguna potestat eminent i suprema pels que són en aquest món, és a dir, la del Sum Pontífex, Vicari de Jesucrist.

Quines qualitats ha de posseir un bisbe. c. XXXIII.

Per altra banda, quin tipus de persona hagi de menester aquesta mateixa dignitat episcopal, es mostra a la causa VII, qüestió I: *Nouatianus*, on diu que el bisbe ha de ser d'edat madura, íntegre en la fe, provat en la tribulació i que s'estimi més la confiscació dels seus béns que abandonar l'església. També al mateix lloc: "Perquè diu que, sobre qualsevol altra cosa, l'església ha de rebre al seu bisbe com a ambaixador de Déu i pregoner de la veritat". Igualment Màxim en un sermó sobre allò de: "Un bon pastor dóna la seva vida per les seves ovelles¹¹", diu així: "El bisbe, que s'ha convertit en pare i custodi de les ànimes contra els llops a les pletes de Crist, ha de ser exemple pels altres de

¹¹ Jo 10:15.

tota virtut i estar net de totes les culpes, ser aquell a qui guarneïxen la saviesa i la ciència de Déu i qui sobresurt molt per una recta consciència i especial gràcia de Déu". Aquests han estat acceptats per Déu especialment en el zel de la custòdia de les ànimes, ja que, com diu Gregori al *Pastorale* : "No hi ha, a la vista de Déu Omnipotent, cap sacrifici més gran que el zel per les ànimes". Així, en efecte, convé que aquests treballin per a la salvació de les ànimes. Per això diu Agustí a *De ciuitate Dei* II que bisbe és el nom d'una càrrega, no d'un càrrec honorífic. D'una càrrega, sens dubte, de gran responsabilitat, perquè els bisbes han de saber que a l'hora de la seva mort han de donar compte de les ànimes a ells encomanades. D'on, en la consagració del bisbe, segons un antic ritual, el que consagra ha tingut per costum preguntar a aquell que és consagrat així : "¿Estàs tu preparat per donar compte a Déu, en el dia del judici, de les ànimes a tu encomanades?". Respon el que és consagrat: "Sí, ho estic". D'aquí ve que els Sants Pares, tement aquest perill, defugien qualsevol tipus d'honors, especialment l'episcopat, per tal que no els fos obligatori de donar compte a Déu de les ànimes a ells encomanades. Per això llegim que el beat Marc, primer bisbe alexandrí, es va fer tallar el polze de la mà per allunyar-se de la dignitat episcopal. Gregori el Gran va fer que se li treïés de Roma en un barril per no arribar a ser Sum Pontífex. A aquests, l'exemple els hi havia ofert Crist, com es troba a *Joan VI*, que, en voler-lo fer rei, va fugir d'aquells. Per això diu l'Apòstol en l'*Epístola als Hebreus V* que "ningú no es pren aquest honor, sino qui és cridat per Déu com Aharon". Per això diu Hug a *De Sacramentis* que cal que ningú no sigui escollit per l'episcopat a no ser aquell que abans hagués estat destinat a tots els graus i els sagrats ordres de l'església.

Que la prelatura episcopal no ha de ser cobejada. c. XXXIV.

Així doncs, ensenyen els Sants Pares que la prelatura eclesiàstica no ha de ser cobejada ni desitjada, en ser molt perillosa, i que aquest delit procedeix d'un origen amagat de supèrbia, i també de la ignorància de la pròpia misèria i de la pròpia falta. Per això Bernat diu: "És per això mateix que qui es procura l'episcopat, a l'instant ha de ser considerat indigne per ell i també presumptuós ja que, qui no es basta a sí mateix, opta per mostrar-se com a guarda dels altres, i aquest no hauria de ser considerat un vertader prelat, ni pare, sino enemic del poble i de si mateix, temerari i superbiós, tal com mostra Agustí al llibre IX *De ciuitate Dei*, capítol XIX. També a l'*Eclesiàstic VII* es

diu: "No cerquis d'esdevenir jutge, si no ets prou fort per a abatre la injustícia". En efecte, un cert monjo cistercenc va confiar a un altre germà que a ell, després de la mort, li fou revelat en l'essència divina que, si hagués estat fet bisbe, hagués estat condemnat i que res no indica més si en un home hi ha bondat o malícia, simulació o zel de Déu que la prelatura o el govern dels homes. Sobre això diu Aristòtil en el primer de *Política*: "El principat prova l'home", on el comentarista afegeix: "Ja que allà es coneix la prudència de l'home, l'honestedat, la fortalesa, la justícia, la veritat i la clemència". "¿Per què", pregunta, "els homes sempre ambicionen imprudentment els poders, quan el fet de cercar-los mostra l'home com a fatu, presumptuós, temerari i enemic cruel de la seva ànima o de si mateix?" És per això que els honors de qualsevol tipus inquieten l'home, mostren obertament els seus defectes i el tenen en perill de condemna, i fins i tot, per la inquietud i trasbals del seu cor, freqüentment abreujen la vida de l'home. En efecte, està escrit: "Breu és la vida de tot potentat".

Hilari: "Com que l'honor, segons els filòsofs, és el premi de la virtut i la virtut no apareix mai en l'ambició, d'aquí ve que els homes comunment no només amb treballs sino també amb despeses, mirin d'obtenir honors, poders, prelatures i ascensos, i molt especialment, aquells que són més ineptes, indignes i incapaços pels honors. Tals, així, estan en tan gran manera obcecats per amor propi que no distingeixen els seus defectes, i així l'afany de l'ambició els infla tan poderosament que perden l'enteniment, la vergonya i la consciència, al temps que cometerien qualsevol atrocitat per això, per poder aconseguir l'honor que desitgen". Prossegueix: "Oh, infeliços i perduts, homes carents de consciència, saviesa, vergonya i tot temor de Déu, que no saben governar-se, tacats per innumbrables pecats! Per això, a penes poden ajudar els altres i, tanmateix, sempre desitgen dirigir, ells que mai no van saber obeir, i no deixen d'ambicionar ascensos amb paraules, dons, amics i regals i de cercar-los sense mesura, i quasi dementats i insensats es lloen amb les pròpies paraules i procuren de ser lloats per a ser tinguts en consideració, ells que són indignes de tot honor i benefici a la Santa Església de Déu".

Igualment Ciril: "Qui procura poder ser exaltat i promogut en tot, és el més indigne de tot honor i grau, i contra ell no té pitjor testimoni que el seu ambició desig pel qual és digne de tot vituperi i menyspreu, puix està demostrat totalment que tal home és un insensat en aquest aspecte, i fins i tot irreverent, superbiós i cec i menyspreable en excés".

Així mateix, Ricard, sobre Sant Víctor: "Res no hi ha més abominable per a Déu que estigui present a un lloc sant l'horror de la desolació. Tal és qui s'asseu al lloc més alt amb la seva habilitat i el seu afany, qui més aviat hauria d'estar envoltat de bèsties a jutjar pel seu enteniment, la seva paraula i la seva vida; per a aquests està preparada la companyia dels dimonis superbiosos i el terrible indret de l'infern".

Igualment Víctor: "Certament ells, miserables, volent pujar d'amagat contra la pròpia virtut, s'esforcen per difamar-se a si mateixos, ja que, com diu el filòsof, el principat mostra l'home. Per això, a tots mostren, llavors, la seva imprudència, supèrbia, impaciència, manca d'honestedat, ignorància i una gran incapacitat, i es procuren el ser menyspreats i vilipendiats per tots, ells qui, sense tal ascens, haurien estat venerats per tothom. Els succeeix com a la mona, que sempre s'esforça per pujar a les altures i així, pujant, ha de demostrar la seva torpor als que l'observen. Queda't així content, junt amb el profeta, amb no deambular per les grandeses sino a asseure't a l'últim lloc, per poc que puguis, i Déu et donarà en el futur l'honor i la glòria en públic davant dels comensals, i també en el present.

Contra els ambiciosos i la seva ambició. c. XXXV.

Contra l'esmentada ambició i el nociu apetit d'honors, parla Gregori al llibre *Moralia* mostrant que tal apetit procedeix d'una supèrbia arrelada per aquest motiu, perquè l'home no ha nescut per estar per sobre dels homes, sino de les bèsties, les aus i els peixos, com assenyala el Senyor dient al *Gènesi* II: "Fem l'home a la nostra imatge, i que sotmeti els peixos" etcètera. D'on el domini va aparèixer després del pecat i Lucifer, perquè desitjava el domini, va caure del cel i esdevingué diable. *Eclesiàstic* VII: "No demanis poder a l'home ni un seient gloriós al rei". I on una certa glossa: "Perquè tals coses han de ser donades només per Déu i per als qui han estat preparades per Ell. Per això, ni han de ser desitjades per un home, ni per un home rei.

En segon lloc, Bernat: "Tan gran és el pes del govern que fins i tot els àngels, si poguessin pecar, sentirien temor d'estar per sobre dels homes". Per aquest motiu Gregori, a l'inici del *Pastorale*, capítol II: "Amb quina temeritat és assumida la dignitat pastoral pels inexperts, tot i que l'art de les arts és el govern de les ànimes". Per això diu Jeroni: "Cuida't dels honors que no pots tenir sense culpa". I Gregori, exposant allò del llibre *Moralia* : "Els gegants gemegen sota les aigües; de tan gran perill i càrrega és el pes del règim, que

fins i tot els sants i grans varons gemeguen i temen per ells, si a ells els és donat el règim. Igualment Aimó, sobre aquest mateix vocable: "Oh neci ambiciós!, i ¿què et mou a estar per sobre dels altres, quan estàs carregat dels pecats més grans i estàs quasi sempre sense la gràcia de Déu? ¿En què confies?. I també, ¿per què presumeixes tant de tu, que desconeixes governar-te tu mateix i no pots dominar una sola passió o un vici, ni resistir un feble menyspreu i presumeixes de governar els altres, quan el govern de les ànimes té tot el seu art en passar per sobre de la dificultat i superar-la?. Oh, miserable!, i amb quanta potència t'ha fet caure el diable i també la teva pròpia presumptió, puix que ets un nen en els costums i un inútil total, i has cregut poder acceptar també allò que els sants varons defugiren i rebutjaren, fins i tot per poc temps. El cim dels honors, germà meu, sàpigues que és el més gran dels crims d'on, si finalment vas a l'infern, en veuràs d'innombrables que ambicionaren els honors com tu, i durant els honors i després d'aquests a la fi foren condemnats. Rarament has vist salvar-se els amants dels honors, perquè mentres el fum dels honors els obceca i delecta, creix el pes de les culpes fent-los caure fins el profund de les penes eternes". I això diu Aimó allà.

Igualment Ciril diu: "Ha estat dit pels antics que un governant ambiciós i amant d'honors no ha de ser anomenat rei ni prelat, sino ase coronat, i quan porta el pes del règim i la càrrega de les ànimes, no sent, perquè està mort per a Déu i, més encara, per ell mateix i pel seu poble, al temps que no plau a ningú ni és útil pels seus súbdits ni per a ell mateix". Prossegueix: "No hi ha plaga més gran entre el poble ni en res Déu mostra una ira més gran davant d'aquest estat que el fet d'entregar-lo a un infeliç pastor, que no es preocupa de la salvació de les ovelles, perquè no és un pastor ni pare, sino un mercenari que no cerca la salvació del poble, sino el guany i la recompensa d'aquest món, en el que està tota la seva retribució".

Igualment Damascè diu: ¿Qui és capaç de pensar quant perjudica un que governa malament el poble cristià?, dient l'Escriptura als *Proverbis* XXVIII: "Quan s'aixequen els impius, cada u s'esmuny", perquè no cerquen per les ovelles el seu aliment de salvació, i no els donen, com estan obligats, ajuts espirituals ni temporals, sino en totes les coses exemples tan dolents que més semblen lladres o pirates que vertaders pares. Així, ¿què ha de fer Déu d'aquests? Pensa que, com que no són enmig de les fatigues dels homes, per això no seran flagel·lats amb els homes, sino perpètuament amb els dimonis a l'infern". Això diu.

Porverbis XXVIII: "Un lleó que rugeix i un ós en dejú, impiu que domina sobre un poble pobre". I als *Proverbis XXIX* es diu: "Un príncep mancat de prudència és un gran opressor per mitjà de la calúmnia".

Bernat: "En res no sento a Déu tan irat com en això, ja que essent indigne de ser col·locat al rem¹², he estat posat al carro o al timó en el govern del meu propi estat". Que ens guardi Déu d'aquesta epidèmia, o d'altra manera estem perduts.

Que, segons l'exemple dels Pares, s'ha de menysprear tota prelatura i per què els prínceps es troben en un gran perill de salvació. c. XXXVI.

Els exemples dels sants molt ens han de menar a menysprear l'honor i a sentir horror de maleïda ambició dels homes. D'on Crist, el nostre Cap, quan el volien fer rei, va fugir i es va amagar, *Joan VI*. Raban, per això, mostra que és perillosa la prelatura dels homes, i això en tant que és incomparablement millor per a ells morir corporalment que ser promoguts temporalment. El gloriós Gregori va fugir perquè no se l'anomenés Sum Pontífex, com ha estat dit més amunt. De manera semblant, el gran Agustí defugia tota ciutat que no tingués bisbe per a no ser elegit. Sobre Ambròs, molts altres exemples s'han d'afegir a continuació respecte això.

El beat Ludovic, frare menor, fou requerit sobre el perquè havia renunciat al regne de Sicília i havia entrat a l'ordre dels frares menors. Va respondre: "Ho vaig fer així perquè pocs reis se salven". Preguntat en què comunment són els reis més culpables davant Déu, va respondre: "Perquè no serveixen els juraments que fan, ni els pactes promesos al poble, ni fan justícia, més encara, la venen sense vergonya, converteixen tot el domini en tirania i rapinya de riqueses, no aprecien ni el poble ni l'estat ni s'interessen en això mai, quan, per altra banda, reben per aquest motiu rèdits i emoluments més enllà del que es deu, i no fan cap servei al poble, si no és mercenari i lucratiu, mai diuen ni serveixen la veritat, ni tan sols la jurada, gaudeixen amb les lluites i els processos i els litigis del poble, i odien la pau, i a més, amb astúcia, alimenten les lluites entre ells, cosa per la qual de tots els mals que es cometen amb motiu de revoltes o divisions del poble, en especial dels homicidis i les seves vexacions, de tots en són ells mateixos la causa, i culpables davant Déu.

¹² Perquè l'església es compara a una nau.

No tenen al seu costat homes temorosos de Déu, sino lladres semblants a ells, raptors sense consciència ni temor de Déu, mai no confessen de veritat ni s'uneixen amb els altres sino en grans crims, mai no fan prou, sempre desitgen obtenir béns de l'església i l'ofenen contínuament i la injurien sense temor de Déu, sempre són excomunicats i no són absolts, sempre tendeixen als plaers, les venjances, els furts i les rapinyes, de manera que semblen pitjors que els dimonis; no es compadeixen de ningú perquè són els enemics més cruels de la república. ¿De quina manera, llavors, se salvaran aquests, si el just a penes si se salvarà?" Com diu el benaurat Pere: "Aleshores, els impius ¿on apareixeran al dia del judici? I ¿quin desgraciat, considerant això, no defuig els governs i els regnes i tot tipus de promoció, quan veu clarament que li està preparat l'infern i la mort? Això deia l'esmentat Sant, per això no va voler ser fet rei.

Què pensaren els experts sobre la salvació de les ànimes dels prínceps del món, dient que poden salvar-se. c. XXXVII.

Segons l'esmentat sobre la salvació dels reis, he llegit que Robert de Sicília germà del mencionat Sant Ludovic, sentint la ja citada opinió del recordat Sant, va preguntar a un cert mestre en teologia, important i famós, què pensava sobre la salvació dels reis i si estaven en el camí de la salvació. Com a resposta a l'esmentat príncep, va dir aquest mestre els següents punts:

Primer, que un cristià vivint en una situació règia, comportant-se segons les lleis de Déu, es trobava en el camí de la salvació. I ho va provar, perquè Déu va instituir aquest estat, com apareix al primer dels *Reis* XV sobre Saül, i després sobre David, al segon llibre dels *Reis*. I va estimar molts reis de Judà i fora de Judea, com apareix sobre Job i Agabaron, a qui li va enviar Tomàs després de la seva ascensió i sobre els tres Reis que vingueren de l'orient per adorar-lo, i sobre molts altres que van viure segons la llei natural.

En segon lloc, perquè l'església ha canonitzat molts. Apareix sobre el rei Sant Ludovic de França i Etimund d'Anglaterra i Ildefons de Castella, i sobre molts altres.

En tercer lloc, perquè als reis i als prínceps els ha estat encomanada la cura de les ànimes i són ungits en la coronació amb un senyal, perquè són especials servidors de Déu, no només triats per Ell sinó també destinats a grans coses i perquè vegin el que és possible. No hi ha, per consegüent, dubte de que els que fan el seu servei segons la norma que els hi prefixà Déu, visquin molt meritòriament i que se'ls hi atorguin grans premis, després de la mort, al cel.

Es confirma, també, per aquelles paraules de Gregori al *Pastorale*: "Res no és sacrifici més gran davant de Déu Omnipotent que el zel de les ànimes". Així doncs, mentre que el deure reial hagi estat totalment dedicat a la salvació de les ànimes servant les lleis de la justícia i destruint i perseguint els pecadors, sostenint i administrant la justícia, la pau i la veritat entre el poble, cert és, naturalment, que són en el camí de la salvació, i encara més per això, perquè per damunt dels altres han estat ordenats per a fer més grans béns que qualssevol altres inferiors a ells.

Quines coses són les que principalment perjudiquen les ànimes dels prínceps. c. XXXVIII.

El segon punt que aquest mateix mestre va posar fou aquest, a saber, que molts reis es desvien del camí de la salvació pels seus costums condemnables i la seva vida i obres, dignes de mort. Puix que ells mateixos, en primer lloc, sempre especialment ofenen Déu, de qui són vicaris, però perquè s'oposen a la seva sagrada llei i als seus preceptes, com és palès si fas un recorregut pels preceptes divins d'un en un, arribant als particulars, en els que ensopeguen molt.

En segon lloc, perquè molts prínceps es regeixen pel consell de les seves esposes, per a gran confusió i infàmia seva, i també per a la destrucció de la justícia, i son considerats febles i, en conseqüència, insensats. I a més també, perquè tenen al seu costat consellers sense cap temor de Déu, ja que cerquen sempre complaure'ls en tot, amb el menyspreu de Déu i, a més, oblidats de la veritat, la justícia i de tots els pactes que han jurat.

En tercer lloc, perquè s'aixequen contra els servidors de Déu, és a dir, contra el braç de l'església arrossegant eclesiàstics al seu fur¹³, i per això diu el Decret que han de ser deposats, com és palès al causa II, qüestió I: *Saluator*. Igualment, amb gran menyspreu de Déu i de la seva reverència, permeten que els prelats de l'església els facin la genuflexió i els besin les mans, i no s'incorporen quan ells venen, és més, permeten que restin de genolls a terra durant molt de temps, cosa que va contra els sants costums dels sants emperadors i reis. També són condemnats a la distinció X: *Certum est* i a la distinció LXIII: *Valentinianus* i a *Extra De iudiciis: Nouit* i sobre això a Autèntic, *De sanctissimis episcopis*. Igualment alguns porten prelats i clergues

¹³ Al fur seglar.

a la guerra, i pels seus, i amb indigníssimes pregàries, procuren del Sum Pontífex dignitats, beneficis i bisbats amb paraules que sonen a amenaces que encobreixen la pressió i l'extorsió, i reben dels prelats un obsequi o similar, i s'atribueixen que són jutges dels exempts, al·legant que decideixen en tal tipus d'injúries, quan contra la llibertat eclesiàstica no hi ha cap possible decisió, com apareix a *Extra De immunitate ecclesiarum* i en molts altres llocs. Sobre aquests també es pot llegir i està escrit a *Extra De simonia et diligenti* i *De regulis iuris*, al seu capítol últim. A més, s'apropien de béns eclesiàstics i a aquells que no roben, aspiren sempre i suspiren i, per consegüent, cometen sacrilegi, causa XII, qüestió II: *Indigne* i causa II, qüestió IV: *Sacrilegium*. També ataquen l'església, en les coses que poden, i afavoreixen els qui vexen esglésies i monestirs, que, per altra banda, estan obligats a defensar, tal com prometen a la seva coronació, causa XII, qüestió II: *Qui abstulit*, a la XCVII distinció: *Ecclesie* i a la causa XXIII, qüestió V: *Principes* i a la causa XII, qüestió I: *Futuram* i també a la XVII distinció: *Hinc*. És més, si no defensen l'església, han de ser deposats, XCVII distinció: *Ecclesie* i a la causa XV, qüestió VI: *Alius*. Igualment quan són coronats, juren servir fidelitat a l'església romana i al senyor Papa, LXIII distinció: *Ego* i *Extra De re iudicata*: *Ad apostolice*. Per això també són culpables, perquè no només viuen com a perjurs pel ja esmentat, sino que tampoc mantenen els privilegis dels seus súbdits, ni els juraments pactats amb ells pels seus predecessors, maldats per les quals perden molt l'estimació del poble i la gràcia de Déu i els sobrevenen al final moltes desgràcies.

Exposa altres coses que contribueixen molt a la condemnaió dels prínceps. c. XXXIX.

També el Cantuariensis al llibret que va fer *De laborantibus pro penis inferni* afegeix el següent mals, mostrant de quina manera molts prínceps es condemnen a causa de les maldats que a continuació exposa:

El primer que diu és la manca de respecte envers els homes d'església, als qui volen dominar, tenir els seus béns, i sempre els envejen, i recolzen i afavoreixen que els barons, nobles i militars robin els seus béns, i dissimulen si algunes comunitats els perjudiquen en qualsevulla cosa. Contra ells hi ha molts decrets, especialment la causa XXIII, qüestió VIII: *Quo ausu* i la distinció XXXVI: *Si quis*. I també perquè obtenen dels clergues per la força compensacions i pagaments contra el dret, causa XXV, qüestió II, on es veu de

quina manera són obligats a la compensació de deu lliures d'or, a la causa XXV, qüestió II: *Quicumque*. A més, molts també s'ocupen, en contra del primer precepte diví, d'arts prohibides, com la geomància i la nigromància, que tenen pactes ocults amb els dimonis, i tenen ajudants malèfics¹⁴, es recolzen també en els alquimistes a fi de poder falsificar l'or, i mostrant-lo asseguren que és la més fina de les seves riqueses, i és totalment alquímic i fals. També intercanvien les riqueses quan volen, per ruïna del poble i pel seu profit temporal, i quan haurien de ser pares i protectors de l'estat, són els seus principals enemics, especialment exercint contínuament una tirania manifesta contra els pobles.

El segon és que mai no hi és en ells la veritat i tenen en no-res el desfer els juraments i els pactes fets amb qualsevol, fins i tot privilegis i lleis, que no fan els prínceps pagans ni tampoc els infidels.

El tercer és que roben el que poden dels seus súbdits, de vegades fins i tot sense dissimular gens, i per ells trien els lladres més grans fins i tot com a servidors, que són més cruels que els llops i els lleons, amb els que divideixen les adquisicions pels mitjans ja esmentats i també imposen al poble tributs, impostos que no poden ja que són contra els privilegis i els antics costums. Sobre totes les coses desitgen els diners i pels diners cometrien qualsevol frau i malifeta, mai no aspiren a cap altre cosa, ni altra tenen en consideració, ni mai hi ha entre ells una conversa sobre un altre assumpte.

En quart lloc, no fan cap justícia, sino que la venen en públic, són indulgents amb els homicides i els reus de qualsevol crim, si hi ha diners pel mig, quan tanmateix la llei divina diu: "No deixis viure la fetillera" sobre la terra, *Èxode XXII*, i al III llibre dels *Reis XX* li fou dit al propi Acab, rei d'Israel, perquè havia deixat marxar Ben-Hadad, rei de Síria: "Com que t'has deixat escapar de les mans l'home que jo tenia destinat, la teva vida respondrà per la seva, i el teu poble pel seu".

En cinquè lloc, perquè són públics homicides, que emprenen guerres contra els altres sense causa justa, donant llicència als seus súbdits per fer entre ells bandolerias, baralles i morts, especialment, cosa que és pitjor, quan tenen l'obligació de conservar la pau entre els seus, i ells personalment alimenten les baralles i les divisions, esperant què arriben a fer potser els seus súbdits per tal de poder treure'n diners d'aquí i reivindicar per a ells els béns dels seus súbdits, sense tenir en compte que han estat posats i col·locats en el principat

¹⁴ Entenem que aquí no té el sentit de malvat, sino de qui fa servir encanteris per a fer el mal.

per Déu per a conservar la pau i administrar la justícia, i per això admesos pel poble. A més, per aquest motiu els dóna el poble honors excessius i pagues molt grans i els serveixen com als seus amos naturals, i ells mateixos reben tots els emoluments esmentats sense cap servei fet al poble. Gaudeixen extremament de tot tipus d'escàndol i divisió del poble i els fomenten de bon grat entre ells per tenir l'ocasió de treure diners d'ells. Igualment li fan innumerables injúries i injustícies al poble, que tenen no com quasi un germà, sino com un captiu i un esclau en contra de la voluntat de Déu i la caritat. Per això veiem moltes cases de reis desaparèixer i a ells perdre els regnes per sempre, *Eclesiàstic XX*: "La reialesa passa d'un poble a un altre per les injustícies, violències i confiscacions". A més, imposen al poble rendes, impostos, càrregues insuportables i tributs contra els costums i les lleis de la pàtria, i depauperen els pobles fins la desesperació, de ningú no es compadeixen sino que són com dimonis perquè mai no han d'aconseguir la misericòrdia de Déu, són enemics públics de l'estat ja que no tenen qui s'atreveixi a oposar-se a ells. Consenteixen als pirates de robar fins i tot els béns dels seus i de poder robar els béns de qualssevol altres dels quals no obtenen mai cap satisfacció, però amb aquesta complicitat baixen a l'infern. Troben contínuament noves maneres de extreure diners i de rebaixar els seus súbdits, i tenen uns confessors tal qual són ells mateixos, homes sense temor de Déu ni consciència qui, per poder ser pujats de categoria i promoguts per ells, els absolen completament de tot crim així com el cec guia un cec al més profund de l'infern.

**Exposa altres mals pels que alguns prínceps es condemnen.
c. XL.**

També Cesari al seu llibre *De luctu ecclesie terre sancte* exposa a més els següents mals a causa dels quals molts prínceps es condemnen.

Primer, perquè sembla que molts falten a la fe quan semblen dubtar de la resurrecció dels morts, ço que el diable els procura mostrant-los la infinitud dels seus crims i dels càstigs futurs, i és per això que consolant-los els indueix a creure que cap càstig els està preparat i ells mateixos no dubten a fer seva tal heretgia, i de cor.

En segon lloc, perquè pel seu lucre temporal canvien les monedes en perjudici del seu poble i les falsifiquen contra Déu ja que estan obligats a la

màxima restitució si han jurat mantenir la primera, *Extra De iure iurando: Quanto*.

El tercer és perquè ocupen les terres i les possessions alienes no contents amb les pròpies, causa XXIV, qüestió III: *Transferant*, i no poden salvar-se per molt que siguin bons administradors si no restitueixen, causa XIV, qüestió V: *Neque* i també a la LXI distinció: *Miramur*.

En quart lloc, perquè emprenen conflictes i guerres injustes, ja que un conflicte o guerra justa és en defensa de la fe o per aprovació de l'església o per exigir la reparació de certs assumptes o defensar-los, causa XXIII, qüestió II: *Dominus*.

En cinquè lloc, perquè promulguen lleis injustes i en contra de la caritat, fet que s'argumenta a la causa XXIII, qüestió IV: *Si ecclesia*, i al final de la distinció IV: *Si est nec autem*.

En sisè lloc, perquè no castiguen els blasfems i els que fan vergonyosos juraments en públic en menyspreu de Crist i de la Benaurada Verge i de Déu Omnipotent, causa XXIII, qüestió IV: *Non inuenitur*. I a més, no actuen contra altres malfactors, causa XXIII, qüestió V: *Non frustra*.

En setè lloc, tenen pèssims consellers, LXXV distinció: *Tanta*, i també a la primera causa, qüestió I: *Estote* i a *Extra De iure iurando: Quanto in principio*. Es complauen especialment en els aduldors, els calumniadors i també en els cruels i mentiders, i no trien els temorosos de Déu ni els que es deleixen amb la veritat.

En vuitè lloc, no resisteixen cap correcció de ningú. Són de molta supèrbia i venjatius per res, retenen sempre l'odi i el propòsit de venjança, tenen gestos ferotges i odiosos, mai no perdonen de cor una injúria que se'ls hagi fet.

En novè lloc, gasten en vanitats fàtuament i excessiva. Per amor de Déu donen a contracor: tal donatiu consideren que l'han perdut. Posen la felicitat entre les lloances dels homes, l'ostentació i la vanaglòria en la gula i els plaers. Envegen els seus iguals de manera que ni tant sols poden sentir parlar bé d'ells. Són els més grans pecadors i molt allunyats de Déu i de tota bondat i virtut. Cap d'ells no guarda fidelitat ni en cap moment mantenen la veritat, i no s'avergonyeixen de mentir ni d'actuar malament en públic. I a la fi, aquest doctor conclou contra tots els prínceps, tant eclesiàstics com seglars, dient així:

Proposa una exclamació dirigida als governants per tal que vigilin de no condemnar-se. c. XLI.

"Feu atenció, doncs, oh vosaltres prínceps, tant eclesiàstics com seglars, feu atenció perquè si no viviu rectament i serviu fidelment a Déu en els vostres oficis, sapiguen que abans que ningú sereu turmentats perpètuament, i no dissimuleu exteriorment amb hipocresia de guineu, perquè el Creador del cor veu el cor i a ell s'atansa principalment i el jutja. També per allò que podríeu merèixer la glòria del paradís, us heu procurat els càstigs més profunds de l'infern, i no sols la brevetat de la vida present sino també molta desgràcia en ella, ja que els crits del poble de Déu confiat a vosaltres, al que regiu i governeu de manera pèssima, arriben a Déu i Déu, que és pura pietat, a aquest el sent parlar contra la vostra crueltat i malícia. Feu atenció, aleshores, a què us diu l'Altíssim a la *Saviessa VI*: 'Escolteu, doncs, reis i compreneu-ho, apreneu-ho, governants d'arreu de la terra, pareu les orelles vosaltres que domineu multituds i esteu orgullosos del nombre dels vostres pobles: és el Senyor qui us ha donat el domini i la sobirania prové de l'Altíssim; ell examinarà les vertaderes obres i deceberà els vostres pensaments. Perquè vosaltres, essent ministres del seu reialme no heu decidit amb rectitud ni heu guardat la llei de la justícia, ni us heu comportat segons el disseny de Déu. Esfereïdor i ràpid apareixerà sobre vosaltres perquè hi haurà un judici duríssim per als que estan sobre els altres. Al petit, en canvi, se li concedeix misericòrdia; els poderosos, però, suportaran poderosos turments". Segueix: "Als més forts, però, els persegueix un càstig més fort". Això diu.

Per això aconsella als governants d'aquest món el rei David al *Salm II* dient: "I ara reis, tingueu seny, apreneu, governants de la terra. Respecteu el Senyor amb temor, enaltiu-lo tremolant, agafeu bé la seva doctrina, no fos que s'enfurismés el Senyor i moríssiu lluny del camí just", és a dir, a fi que pogueu, fer el bé quan voldreu, perquè llavors s'acabarà per a vosaltres el temps de merèixer i la potestat de fer el bé i de penedir-vos.

Pel dit fins ara es veu com és de perillós pels prínceps viure malament i malament governar i quants mals els són preparats per Déu Senyor seu. Amb l'esmentat fins ara queda exposat també el principal objectiu, és a dir, com és de dolenta i perillosa l'ambició i el desig d'honors en qualssevol que es donin i especialment en l'home d'església dedicat només al culte diví.

Per quins motius cal cuidar-se de l'ambició. c. XLII.

El benaurat Metodi en el seu *Dietarius*, capítol XII ha atacat extraordinàriament l'ambició i per molts motius.

En primer lloc, perquè ha dit que l'ambiciós és molt nociu, i primerament perquè sempre està angoixat i trist i temorós de dir o fer quelcom pel que pogués perdre allò que desitja. Per això fingeix honestedat, simula humilitat i adula de bon grat a tots, davant de tots s'inclina, de tots és servidor, de tots és tributari. Una greu lluita sosté sempre amb si mateix mentre la maldat mou i impulsa el seu ànim i l'ambició reté la seva mà i el temor amaga el seu rostre, doncs els honors amb ells arrossequen els perills; per això, quant més alt s'està, tant més freqüentment s'és colpejat pel raig i pels molts embats de l'aire, ja que els grans perden la llibertat quan no gosen d'anar si no és acompanyats de molts homes i armats.

En segon lloc, perquè els ambiciosos, si governen, són en gran manera nocius pels pobles, *Proverbis XXVIII*: "Quan s'aixequen els impius, cada u s'esmuny". Per això: "Un lleó que rugeix i un ós en dejú, príncep impiu sobre un poble pobre", i també: "Un príncep que va curt és un gran opressor", *Proverbis XXIX*.

En tercer lloc, perquè els càrrecs de governant són molt sovint l'ocasió de cometre molts i grans pecats, tal com mostra Jeremies al capítol V quan diu: "Aniré a trobar els grans i parlaré amb ells", és a dir, acusant-los de part de Déu. Segueix: "Ja que ells tots han trencat el jou, han romput els eixanguers", és a dir, la Llei i els preceptes. Continua: "Aquests han estat trobats quan posaven paranys per atrapar els homes". Segueix: "Per això s'han fet grans i rics, perquè han passat per alt, de manera vergonyosa, les meves paraules". Per aquest motiu diu Gregori que encara que en alguna ocasió Déu hagi cridat pel govern de les ànimes alguns homes de gran perfecció, com Pere i semblants, altres també, que ha estimat afectuosament, els ha allunyat d'aquestes tasques i perills tal com el pare de la casa envia els seus esclaus al treball del camp i els fills, en canvi, els eximeix de tal patiment i per això els fills romanen a l'interior de la casa dignament mentre els esclaus defalleixen en la polseguera i les acalorades.

De manera similar, la capa pluvial no es col·loca per això sobre els altres vestits, per ser considerada la més bonica, sino per tal que els vestits inferiors es preservin de la pluja i només ella sola es moui, i així, per servir a la resta de vestits, es col·loca sobre les altres vestimentes. Vet ací perquè el que està

per sobre no ha de creure ser millor que els seus súbdits, sino que ha de pensar que ha estat col·locat per Déu al primer lloc per a ser útil als seus súbdits i no pel seu propi mèrit, especialment quan, de vegades, aparegui la seva mesquindat, per la qual potser hagi de ser condemnat. Així doncs convé que un de sol mori pel poble, és a dir, que un de sol s'exposi al gran esforç i als perills, i no que molts es perdin en un treball similar; així, que un de sol es col·loqui dalt al patíbul, a fi que els altres es corregeixin i no siguin executats. Però, com diu Gregori, "els necis ambiciosos, amb exemple dels fills necis d'Israel, rebutgen el manà i troben a faltar els alls i cebes¹⁵ que no es poden menjar sense llàgrimes, puix que honors i presidències sempre han de portar a les llàgrimes l'home prudent, en tant que veu que suporta un pes tan gran sobre la seva espatlla sota el qual merescudament i raonable s'ha de doldre i tenir por de ser condemnar". Això diu.

Igualment, Cassià: "Gran màcula recau sobre la dignitat quan se li entrega a un home malvat i indigne, no obstant, els qui són pitjors cerquen dignitats més importants, perquè el valor de la dignitat no el comprenen, ni s'adonen del càstig que els està reservat per la seva ambició. Està escrit a la *Saviessa* VI: "Els poderosos suportaran poderosos torments". I l'*Apocalipsi* XVIII: "Tant com ella¹⁶ s'ha donat a l'esplendor i al luxe, doneu-li torment i dol", mals que experimenten en morir, quan no poden ni remediarels seus. Llegim de molts i grans prínceps que, plorant en la mort, deien amb cridòria: "Tant de bò hagués estat un home del camp o un sabater i mai un rei o un príncep! Oh, desgraciat! i què serà de mi? I què em dirà i em farà Déu?". Això diu. Igualment, Cebrià: "Els honors, les riqueses i les dones tenen la potestat de fer fàtuus els homes, i especialment també de llençar-los contra Déu", cosa que es perfila a *Mateu* XXVII quan diu que els soldats, prenent la canya de la mà de Crist, li pegaven al cap. Glossa: "Una canya que està buida significa la potestat terrenal que no se sosté amb cap virtut mentre és posseïda per un pecador ja que, amb ella, un mal governant pega Crist al cap, mentre adreça el seu govern al menyspreu de Déu i al perjudici del seu poble". Així, el vent sol encendre flames i igualment el poder terrenal sol augmentar la malícia dels homes, mentre l'aigua de la gràcia divina farà l'home menysprear honors d'aquesta mena.

¹⁵ Fa referència a l'episodi en què, atravesant el desert, farts del manà, s'enyoraven de les olles d'Egipte.

¹⁶ Parla de Babilònia.

Contra l'ambició dels eclesiàstics. c. XLIII.

També el gloriós Bernat, al llibre III adreçat al Papa Eugeni ataca molt l'ambició, especialment en els eclesiàstics, tot dient: "Oh, ambició, creu dels que ambicionen, i com turmentes a tots i a tots plaus també, i tanmateix res no tortura de manera més dolorosa, res no inquieta més molestament, res, no obstant, entre els miserables mortals és més freqüent d'entre els seus afanys! ¿És que els llandars dels apòstols no els desgasta més l'ambició que la devoció? ¿És que amb les seves veus no resona el vostre palau tot el dia? ¿És que amb els seus processos no sua el conjunt de les lleis i cànons? ¿És que tota la terra no obre la boca davant les seves preses amb voracitat insaciable, com una fera rapaç?". Això diu. Igualment Cromaci al llibre *De mundi contemptu* diu així: "Entre els meus clergues, per sobre dels altres vicis, apareix l'ambició i, a més, també una gran necedat ja que, els qui estan més mancats d'intel·ligència i de virtut i d'esforç per governar, aquests en tal maremàgnum de pecat s'esforcen per governar les naus més grans, sense sopesar els forts vents de les temptacions, ni les onades dels sofriments, ni la carència de llurs virtuts, on hi ha abundància de falsedat, furt i homicidi i adulteri i altres mals en excés. Oh necis sense mesura i irresoluts de cor¹⁷ a creure en les Sagrades Escripures i en els exemples dels sants i les experiències dels temps! Totes aquestes coses són testimonis de què és governar, com de perillós, especialment per a aquell que no sent res provinent de Déu ni experimenta en ell res del bé de la virtut, sino que essent profundament ignorant i brutal en totes les coses, s'interessa per les coses espirituals. Oh ambiciós, bestial i neci, doncs! Per a la teva confusió fixa't en els pagans que, encara que savis, famosos i experts, fugien en considerar-se indignes per al govern quan eren cridats pel govern del poble. I allà posa l'exemple de Marc Escipió, noble romà, qui, elegit *imperator*, va fugir amb pressa de Roma dient: "Millor és per a Roma perdre a Marc, que si Marc, amb la seva ignorància, destruïa Roma". De manera semblant posa l'exemple de Fabi Màxim qui de cap manera va voler donar el consentiment a l'elecció que s'havia fet d'ell. I diu allà que, per la mateixa raó que algú es procura l'honor d'una dignitat, per aquest mateix motiu ha de ser allunyat de tal honor com a indigne i com a irrespectuós, temerari i boig. Això diu.

Igualment, Epifani: "Gran és l'art dels homes d'aquest món per a procurar-se honors, bé pels precés dels grans o per la magnitud dels seus

¹⁷ Repeteix aquí les paraules de Lc 24:25: *O stulti et tardi corde...*

obsequis, o bé per la noblesa dels pares o la hipòcrita simulació, o bé quan al·leguen amb fingida humilitat que en són indignes per a ser tinguts com a dignes. I veient totes aquestes coses, el Jutge Suprem a qualsevol d'aquests els dóna el premi que es mereix, és a dir, aquí, la confusió i el menyspreu dels pobles, i després l'avenc dels inferns". I per a això posa molts exemples, i el primer és sobre Ambròs, quan diu quantes coses va fer per no esdevenir bisbe; de manera similar, Gregori també sobre Sant Amóni, que es va tallar l'orella i fins i tot al final va voler tallar-se la llengua, si no és perquè se'l va deixar marxar, i també allò del tercer llibre de la *Historia Tripartita* sobre Vilamó, monjo elegit bisbe a Hieràpolis, que tan eficaçment es va entregar a l'oració que va aconseguir de Déu morir adequadament a l'instant. Per això conclou així: "Així doncs, si homes tan preclars i destacats per tant grans dons de Déu van defugir de manera eficaç les dignitats eclesiàstiques pel perill de les seves ànimes i les del poble, el qual consideraven que havia de ser mal governat per ells, amb quina temeritat i imprudència, els qui estan mancats de virtuts, vida i exemple i els esmentats dons de Déu volen a dret i a tort procurar-se tals dignitats públicament, sense cap vergonya i escandalosament?".

Per això va dir Gregori a la primera part del *Pastorale*, capítol IX, que l'home que sobresurt per les seves virtuts, quan és cridat al govern, si és obligat, que hi vagi, però els que és buit de virtuts, fins i tot si és obligat, que se n'allunyi. També a la fi del capítol VII diu així: "D'aquí que, per consegüent, amb quanta culpa l'agafen els qui precipitadament no temen, pel seu propi desig, ser preferits als altres, mentre que homes sants van témer d'agafar la guia del poble, fins i tot ordenant-ho Déu", perquè Moisès, malgrat que el Senyor li ho aconsellava, tremola, i precisament el més feble suspira per rebre el càrrec d'un honor, i qui és precipita en gran manera a la caiguda per les pròpies espatlles, de bon grat cedeix a ser oprimat per càrregues alienes: No pot aguantar el que porta i tanmateix ho augmenta". Això diu. També al final del capítol VIII del mateix *Pastorale* afegeix: "En efecte, qui desitja un bisbat, ell mateix és el seu propi testimoni, perquè a través d'aquest no cerca la tasca de la bona obra, sino la glòria de l'honor. Certament, no només la aprecia el sagrat ofici del bisbat, sino que el desconeix completament perquè qui té desig pel cim del govern en l'oculta meditació del pensament, s'alimenta amb la sumissió de la resta, es complau en la pròpia lloança, eleva el seu cor a l'honor, està exultant per l'abundància de les coses que li van arribant, cerca, en efecte, la riquesa del món sota la forma del seu honor, amb el que es van haver de destruir els guanys d'aquest món, i quan la seva ment pensa

d'aconseguir el cim d'humilitat per a la seva pròpia grandesa, certament aquest el desitja per fora, internament el rebutja i no el vol.

Molts proposen falsament fer grans coses si aconseguixen els honors. c XLIV.

Al capítol IX del mateix *Pastorale*, Gregori tracta, encara que amb extenses paraules, el que per raons de brevetat ometo. Tanmateix, en resum, diu que molts prometen, suspirant per honors o episcopats, abans de tenir-ne tals, que, si els aconseguixen, llavors amb l'ocasió de l'esmentada situació, han de dur a terme obres admirables, i que també llavors seran amics del culte diví i dels servidors de Déu, s'oblidaran del món, perdonaran les ofenses passades i futures, donaran llargues almoines, i es dedicaran a la utilitat del proïsme i seran exemplars en excés i així sobre moltes altres coses. Tanmateix, la maldat s'enganya a si mateixa, perquè mai compliran aquelles promeses en arribar a la prosperitat, i això perquè el seu desig no fou bo al desitjar la prosperitat, sino que sota tal desig s'amagava l'ambició de poder ascendir sota la falsa aparença de la pietat i la bondat, perquè la disposició a fer el bé no està en l'ascens a un grau d'honor, sino més aviat en el descens a la fondària de la humilitat. La humilitat i el menyspreu del món és el fonament sòlid de les virtuts i la porta i l'inici per viure amb justícia, fet que, tanmateix, es confon totalment quan la supèrbia es dissimula amb l'aparença d'un propòsit fals i fingit. Per això diu allà Gregori: "¿Què és el poder del més alt si no una tempesta de l'ànima, en la que la nau del cor és sempre arrossegada pels vendavals dels pensaments i incessantment es veu impel·lida d'ací cap allà i pels sobtats excessos de paraula i obra és destrossada com si es tractés d'esculls amb els que ensopega? Així, entre aquestes coses, ¿què cal perseguir i què s'ha fer si no és que el qui sobresurt en virtuts arribi al govern obligat, però el mancat de virtuts no hi accedeixi ni obligat?". Segueix: "Cal considerar també que quan un, elegit com a guia, pren la defensa del poble, s'hi atansa quasi com un metge al malat. Si llavors encara perduren les passions en el seu treball, ¿amb quina presumpció, el desgraciat, es dirigeix a guarir qui ha estat colpejat, ell que porta la ferida a la cara?". Això diu. De les quals coses conclou que ningú amb el propòsit de fer el bé ha de cercar promocions, perquè com l'esmentat Gregori diu al mateix llibre, capítol VI: "El propi Isaïes s'ofereix al Senyor que cerca qui enviar, dient: 'Aquí em teniu, envieu-m'hi a mi'". Però considera què segueix al mateix llibre immediatament: "Perquè aquell Isaïes

que va voler ser enviat, abans d'això va veure que ell havia estat purificat per una brasa de l'altar, atès que -afegeix- en cas contrari no s'hagués ofert per l'ofici de predicar al poble". Segueix: "Tanmateix, perquè també és molt difícil saber-se purificat, per això és més segur per a qualsevol home mortal rebutjar l'ofici de la predicació o del govern que acceptar-lo".

Quines qualitats ha de tenir aquell que arriba al govern de les ànimes. c.XLV.

També quines qualitats ha de tenir qui arriba al govern de les ànimes, ho mostra Gregori a la primera part de l'esmentat *Pastorale*, capítol XVIII dient així: "Aquell, en efecte, en totes les seves maneres ha de veure's empès cap a un exemple de vida i cap a la predicació dels pobles, qui mort per a totes les passions de la carn, viu ja espiritualment; qui ha posposat els èxits del món, qui no tem adversitats de cap mena, qui només desitja les coses interiors, ben coherent amb la seva voluntat; el seu cos en absolut fastigueja per la feblesa, ni gens tampoc per la injúria el seu esperit; qui no és menat pel desig de les coses alienes sino que dona generosament les pròpies; qui pel seu interior de pietat ràpidament es plega a tolerar pero, mai tolerant més del que convingui, s'inclina des de la fortalesa de la seva rectitut; qui mai du a terme res d'il·lícit, sino que deplora les males maneres dels altres com seves; qui, per l'afecte del seu cor, pateix amb la feblesa aliena i tant es complau en els béns del veí com en els seus progressos, ja que tant es manifesta com a imitable en les resta de coses que fa, de manera que, entre ells, no hi hagi res en absolut del ja fet del que es pugui avergonyir; qui s'afanya a viure de manera que sigui capaç de regar amb un torrent els cors del proïsme assedegats de doctrina; qui amb l'útil experiència de l'oració ja ha après que és possible obtenir del Senyor les coses que hagi demanat, per a ell a qui, pels efectes de la veu, ja el Senyor li diu especialment: "Encara ara si em parles tu, diré: Sóc aquí". Si potser ve algú per intercedir per ell, nosaltres davant d'un home poderós d'alguna manera, que parli indignat contra ells però tolerant amb nosaltres, ràpidament li responem que no podem anar a intercedir perquè no tenim coneixement de la seva confiança".

Així doncs, si un home d'aquest tipus de cap manera concep d'esdevenir intercessor i s'hi avergonyeix, amb quin cap pren el lloc d'intercessor pel poble davant Déu qui desconeix que la confiança de la seva gràcia és pel

mereixement de la vida o de quina manera demana d'Ell perdó pels altres qui ignora si <Déu> està aplacat amb ell ?

En aquest asumptu hi ha encara un altra cosa que cal témer molt inquietantment, que qui creu que pot apaivagar la ira, aquesta ell mateix se la mereix per la pròpia falta. Així, tots ho hem sabut, perquè quan aquell que displau és enviat a intercedir, l'ànim de l'irat se'l provoca a coses pitjors. Per consegüent, qui és encadenat per desitjos terrenals, que vigili no s'encengui més greument la ira del Sever Jutge i mentre es delecta en un indret de glòria, esdevingui actor de la ruïna pels seus súbdits. Així, hàbilment, cadascú que es valori i no gosi d'assumir el lloc del govern, si encara regna en ell vergonyosament el vici, per tal que aquell, a qui perjudica el propi crim, no desitgi esdevenir intercessor per les culpes dels altres". Això diu.

Si s'ha de desitjar el poder de dominar. c. XLVI.

Astensis, al llibre VI, títol XXXVIII *De dignitatibus ecclesiasticis*, qüestió III, es pregunta si el poder de dominar ha de ser desitjat, al que respon així, és a dir, que el poder de dominar és triple. El primer és temporal, el que es té per successió hereditària. El segon és també temporal, el que s'adquireix per elecció o substitució d'un príncep. El tercer és espiritual, el que té cura de les ànimes i l'administració de les coses temporals.

El primer pot ser desitjat de manera lícita com també lícita és la pròpia herència que es desitja lícitament puix que, desitjant-la en aquestes circumstàncies, no s'ofèn ningú quan es desitja.

El segon pot també ser desitjat de manera lícita per tres tipus d'aspirants, sobre els quals al llibre cinquè de *Política* capítol VI se'n parla amb aquest raonament: "En primer lloc, quan el que governa estima la república. En segon lloc, si és valerós i just i garant de la pau. En tercer lloc, si és sincer, honrat i cast, aquest pot desitjar el principat, no per a ell, sino per a la utilitat de la república. Tanmateix, no ha de demanar-lo, tal com diu el filòsof al II de *Política*, capítol VI, perquè demanar-lo converteix al que el demana en indigne, ja que el mostra quan el demana com un imprudent, un temerari i un irrespectuós, i a un home tal el principat no li ha de ser entregat de cap de les maneres.

Però el tercer poder, és a dir, l'espiritual, no pot ser lícitament ni demanat ni desitjat, per això Agustí al llibre *De ciuitate Dei* IX i XIX diu: "El lloc més alt, sense el qual el poble no pot ser governat, es desitja de manera

indecorosa", etcètera. També sobre aquest poder diu Astensis on més amunt: "Para esment a tres coses, és a dir, a l'alçada de l'honor, a l'abundància i a l'administració de les coses temporals mitjançant l'exercici d'un treball espiritual".

Pel primer motiu, desitjar la prelatura espiritual és presumptuós i reprovat per Déu, *Mateu XX*: "Els agrada tenir el primer lloc als convits, els primers seients a les sinagogues, de rebre les salutacions a la plaça i que els homes els anomenin mestre".

I tampoc pot ser desitjada de manera lícita pel segon motiu, perquè el desig és un senyal pel qual, qui així ho desitja, no posa gaire per endavant la bona finalitat del que és millor; en efecte, la prelatura espiritual és millor que una cosa temporal. Per això diu Crist a *Mateu VI*: "Busqueu primer el seu Regne i tot això us serà donat de més a més". També això ho desaprova Crist a l'últim capítol de Joan, quan diu a Pere: "Pastura les meves ovelles". No va dir tu, sino les meves ovelles, perquè el primer és propi de la caritat i el segon pertany a la propietat.

Tampoc pel tercer motiu és lícit desitjar-la, perquè és neci i superbiós voler tenir amb perill allò que pot obtenir-se sense perill, ja que sense l'ofici de la prelatura un home pot treballar bé; per tant, és lícit desitjar la feina, perquè és bona, tanmateix no és necessari per a tal tipus de tasca tenir una prelatura ni un estat d'un honor, tal com diu Crisòstom *Super Mattheum*, qui argumenta així: "Qui desitja una prelatura o un honor pel bé que hi comporta, o es creu digne d'ell, i llavors és un presumptuós i, consegüentment, indigne, o es creu indigne, i llavors és un neci i un pervers cercant allò pel que se sent indigne i, per consegüent, perillós per a si mateix. Però podràs dir-me que està escrit als *Proverbis XI*: "Qui pren les ànimes, és savi", però a partir d'aquí, perquè no ha dit qui pren o qui desitja la cura de les ànimes, sino el qui la reb, perquè així s'entén que qui reb per a si la cura de les ànimes que se li ha imposat per obediència, atenent a la salvació d'aquestes, la pren amb reverència per a càrrega i no com a honor, i és savi perquè es mereix el més alt, dient Gregori que res davant Déu Omnipotent és de més mèrit que el zel per les ànimes, encara que, segons una glossa al mateix indret, la prelatura pugui ser acceptada meritòriament quan s'imposa per obediència i es proposa el fruit de les ànimes i no la vanitat, així com la compassió per les persones, a les que els prelats estan obligats a socórrer quan poden.

Diu també Gregori al *Pastorale* comentant allò de la primera *Epístola a Titus III*: "Si algú aspira a exercir l'episcopat, desitja una noble funció", que

això va ser dit en aquell temps en què el bisbe era el primer en ser conduït al martiri, ja que llavors només l'amor menava un bisbe a acceptar l'esmentat grau, i no l'avarícia ni l'amor a la vanitat, com ara, quan tots s'hi interessaven per avarícia. Igualment diu Isaïes: "Per això, tal com el poble, així el sacerdot", perquè totes les coses s'inclinen a la riquesa i qualsevol aspira a ella.

Com de perillós és governar per a un home no virtuós.
c. XLVII.

D'altra banda, quants perills hi han per a l'home no virtuós en el fet de governar, ho mostra Remigi en un cert sermó dient així: "L'ofici de la prelatura sense el cim de la virtut i del mèrit no és una veritable elevació sino una horrible davallada, no glorioses excel·lències, sino perillosa ruïna", per això, perquè, com diu l'Escriptura els poderosos patiran poderosos turments i hi haurà un duríssim judici per aquells que són al capdamunt. Ai, quant se'n penedeixen d'haver estat al govern quan són a punt de morir i se'ls exposa: "Dóna'm comptes de la teva administració, perquè ja no podràs administrar més els meus béns"¹⁸

Igualment Raban, *Super Lucam* : "El prelat, pel propi ofici de la prelatura es troba obligat no només a aquelles coses que són de la pròpia salvació sinó també del poble que li ha estat confiat", puix a ell, per qualsevol dels seus súbdits, se li diu per part del Senyor: "Custodia aquest home, i si aquest arribés a caure, seria la teva vida en lloc de la seva".

I així també Dionís a *Ecclesiastica Hierarchia* diu: "Així com el qui diu que la jerarquia és l'ornat suprem de tots els béns sagrats, així parlant anomena el bisbe varó jerarca que roman en Déu, i també home diví, en el qual tota jerarquia es perfecciona, així com amb l'enteniment el cos sencer ho fa en el cap".

En aquest punt, un comentarista d'aquest mateix llibre afegeix així: "Ara però, atès que tot cap és feble, és per això que en tot el recorregut de l'església cristiana, de la planta del peu fins el coronell, no hi ha en ell salut, ni cap vestigi d'una virtut completa".

Igualment, Jeroni en l'*Epístola a Fabiola*: "Tan gran ha de ser la prudència i l'erudició del bisbe i del pontífex de Déu, que el seu pas i el seu moviment, la seva paraula i els seus actes, tots siguin exemples de les virtuts i

¹⁸ Lc 16:2

els bons costums i sigui quasi com un altre apòstol. En tots els afers que sigui mesurat, amable, madur, sense ira ni torbació mental, sino que sobre tot en ell resplandeixi la saviesa, l'amor, la veritat i l'honestedat".

Així igualment diu Jeroni en l'*Epístola a Oceà*: "Que el pastor de l'església es triï de tal manera que, en comparació amb ell, el poble al seu càrrec es pugui anomenar ramat amb raó".

De manera similar, Gregori al seu *Pastorale*: "Tant ha de sobresortir la vida del guia per damunt de la vida del poble quant dista del ramat la vida del pastor"; per això mostra que a l'estat de la prelatura no convé arribar-hi si no s'és un home perfecte, i diu amb veritat: "El qui sobresurt per les seves virtuts, que arribi al govern fins i tot obligat, però el que està buit de virtuts, que no hi accedeixi ni obligat".

Igualment Beda: "L'honor que va amb la presidència precipita molts cap a una supèrbia gran i una glòria vana i, consegüentment, cap a molts vicis", ja que, com diu Agustí, *Super Psalmos* : "Quant més som honorats, tant més ens exposem a un perill".

D'altra banda, una circumstància d'aquesta mena mostra Gregori quan parlant d'allò *Super Job* que anomena apòstata al rei, diu així: "Tot governant tantes vegades com és enalitzat perquè governa els altres, tantes vegades per la relliscada de la supèrbia es separa del suprem ofici de governant".

Igualment Gregori al *Registrum*: "Jo, seguint el camí del meu guia amb gran compte havia decidit de ser l'oprobri dels homes i el rebuig del poble, de manera que tant ascendís per dintre i fos útil verdaderament, com més baix queïés per fora".

Igualment Orígenes, *Super Leviticum* : "La prelatura no és tant perillosa per causa de l'honor com per motiu del seu pes i la seva gran preocupació". Perquè, tal com posa Gregori al VII llibre de *Moralia* : "Tothom qui presideix dispensant les coses terrenals, apareix més exposat als dards de l'enemic amagat, ja que quan la ment que ha d'administrar el de fora, s'esforça eficaçment per arribar-hi, s'allunya del seu coneixement interior".

Igualment Aimó, *Super Genesis* : "L'estat de la prelatura és al mateix temps excels i perillós; per aquest motiu, cobejar-lo és al mateix temps presumptuós i neci".

Igualment Agustí, al llibre XIX *De ciuitate Dei* diu: "És el lloc més alt, sense el qual el poble no pot ser regit, i si bé es pot administrar tal com convé, tanmateix es cobeja de manera indecent, perquè tal lloc és seductor i també un lloc que prepara grans i múltiples llaços per caure".

Igualment Gregori, al llibre XVII de *Moralia* diu: "Els sants varons mai desitgen preocupacions externes, sino que deploren d'amagat les que els han estat imposades pel seu ordre, i encara que tractin d'eludir-les per una intenció millor, tanmateix suporten pel seu esperit obedienciat les que, sens cap dubte, s'apressen a evitar en gran manera si els és permès. Però tement les disposicions amagades de Déu, suporten el que defugen i exerceixen el que eviten". Això diu.

Del ja esmentat es conclou clarament que el lloc de la prelatua, per l'alçada del grau, no ha de ser desitjat i molts temen el <seu> perill a la vista d'homes homes de virtut ja provada. Tanmateix pot ser acceptat amb coacció i temor; pels pecadors, però, i pels febles, ha de ser evitat amb total atenció i per ningú en absolut ha de ser desitjat i per tots honorat.

Si s'ha de refusar una presidència imposada. c. XLVIII.

Un cop demostrat per la gràcia de Déu que la dignitat de la prelatua no ha de ser cobejada ni ha de ser ambicionada, consegüentment es pregunta si s'ha de refusar totalment quan és imposada. I el mateix diu Astensis, qui diu en primer lloc que no, i ho exposa al llibre VI, capítol XLIV on diu així: "En l'acceptació de l'episcopat cal considerar un parell de coses, és a dir, què convé que l'home desitgi segons la seva pròpia voluntat i què convé que faci per mandat d'un superior.

Així doncs, quant a la pròpia voluntat, li convé a l'home principalment dedicar-se a la seva pròpia salvació, però que s'hi dediqui a la salvació dels altres li està bé per disposició del seu superior". Per això, com és suficient per a l'orientació de la voluntat que algú, per pròpia iniciativa, sigui menat a governar els altres, així també té a veure amb el desordre de la voluntat que algú ho rebutgi totalment contra el precepte del seu superior. En efecte, això últim està contra la humilitat i l'amor del proïsme, a la utilitat dels quals qualsevol ha d'inclinar-se segons el lloc i la circumstància. D'això Agustí, al llibre XIX *De ciuitate Dei* diu que l'obligació de la caritat pren sobre si mateixa una ocupació justa. I el mateix, Agustí a l'*Epístola a Eudosi*: "Si la mare església desitges una cooperació vertadera, ni ho preneu amb àvida arrogància, ni la menyspreu de mala gana, ni de cap manera col.loqueu la tranquil·litat per davant de les utilitats de l'església".

En segon lloc, perquè el fet de rebutjar una dignitat repugna a la humilitat per la que qualsevol és obligat a sotmetre's a les ordres d'un superior. D' això

Gregori al *Pastorale* diu així: "Llavors, davant dels ulls de Déu, hi ha verdadera humilitat quan, en rebutjar el que s'ordena d'acceptar per aptitud, no es refusa de manera pertinaç". Addueix en aquest punt Sant Tomàs, a la segona qüestió de la segona, capítol CLXXXV, article II, que pot esdevenir que aquell a qui se li encarrega l'ofici de la prelatura, senti en si mateix alguna cosa per la qual no li sigui permès de rebre la prelatura. Aquest impediment, però, de vegades pot ser retirat pel mateix a qui se li encarrega la cura pastoral. Per exemple: si té propòsit de predicar, que pot abandonar, per això precisament no és disculpat d'haver d'obeir el seu prelat que li ordena això. Però quan el mateix a qui se li encarrega la prelatura no pot treure l'impediment, però el prelat que li entrega pot, com ara si fos irregular¹⁹ o excomunicat, llavors ha de revelar tal falta al prelat i si tal prelat volgués llevar-li l'impediment, llavors l'ha d'obeir humilment. Sobre això es parla a l'Èxode IV, havent dit Moisès: "Perdoneu, Senyor, jo sóc home de poques paraules, des d'ahir i abans d'ahir". El Senyor li respongué així: "Jo estaré a la teva boca i t'ensenyaré allò que has de dir". Però quan no pot ser llevat l'impediment per qui encarrega la prelatura ni per aquell a qui se li atorga, com quan el bisbe no pot donar la dispensa sobre una irregularitat, llavors tampoc el súbdit està obligat a obeir-lo per rebre l'episcopat o bé els sagrats ordres, si és irregular. Amb tals coses queda exposada la solució al dubte.

**Què ha de fer qui ha promès no presidir si és cridat al govern.
c. XLIX.**

Per una evidència més clara del ja explicat, para atenció al que l'esmentat doctor Sant Tomàs afegeix allà mateix en solució del tercer argument, on diu així: "Adona't que rebre l'episcopat no és en si mateix necessari per a la salvació, sino que esdevé necessari a partir de l'ordre d'un superior". A aquestes coses que són necessàries per a la salvació, pot qualsevol oposar un impediment lícit abans que arribi l'ordre, -si no fos així, no li seria lícit a ningú d'anar a unes segones núpcies-, a fi que mai aquest impossibilités l'acceptació d'un episcopat o un ordre sagrat. En canvi això no seria lícit

¹⁹ Tenir un impediment diriment que impossibilita de rebre el sacrament del sacerdoci o un càrrec eclesial.

sobre aquelles coses que, per la seva essència²⁰, són necessàries per a la salvació, per això el benaurat Marc no va anar contra l'ordenat amputant-se un dit, encara que el considerem pietosament, perquè això ho va fer per una especial inspiració de l'Esperit Sant, sense el qual no li és permès a ningú de posar les mans sobre si mateix, tal com diu Jeroni al pròleg *Super Marcum*. Adona't també que igualment allà Tomàs exposa que, qui fa vot de no acceptar l'episcopat, si a través d'aquest tipus de vot intentés obligar-se així per l'obediència al seu superior a acceptar l'episcopat, ha promès de manera il·lícita; si pel contrari intenta així obligar-se, en quant està a la seva mà, a no cercar l'episcopat ni que li sigui encarregat si no és per necessitat imminent, lícit és el seu vot i respectable, perquè ha promès allò que li convé fer a un home de bé.

Si el que és cridat al govern es troba obligat a ser millor que els altres. c. L.

Dubten alguns sobre si aquell que esdevé bisbe es troba obligat a ser millor que els altres sotmesos a ell, i això per la necessitat de salvació. I diuen aquí els doctors i d'acord defineixen que no, sino que és suficient que sigui bo en si mateix i bo pel ramat; per això és suficient triar-ne un de bo i no cal triar-ne el millor. El mateix diu Astensis al llibre VI, capítol XLIII, i fa notar que en l'arribada d'algú a l'episcopat, una cosa s'ha de tenir en compte en qui el tria, i una altra en qui és triat, perquè qui el tria ha d'administrar fidelment les coses divines i dispensar els ministeris divins per utilitat de l'església, segons allò de la segona *Epístola als Corintis IV*: "Cerqueu de tenir-ne en abundància per a edificació de l'església". Per això aquell que ha d'ascendir algú a bisbe bé triant-lo o bé proporcionant-lo, no està obligat a triar simplement el millor, és a dir, qui és pròpiament de major santedat, sinó el millor pel govern de l'església, és a dir, qui pugui instruir l'església, defensar-la i governar-la pacíficament. Qui és elegit, tampoc no se li requereix que es consideri millor que els altres, especialment perquè això seria massa arrogant i presumptuós, sino que és suficient que en ell no es trobi res pel que li sigui il·lícit d'acceptar l'ofici de la prelatua. Per això Pere, preguntat per Crist sobre si estimava el Senyor sobre les altres coses, en respondre no va

²⁰ D'entre les coses necessàries per a la salvació, n'hi ha que ho són per essència, com ara el presentar-se davant Déu en estat de gràcia. És necessària, però no per essència, la confessió, que pot ser suplida per un acte de contrició.

preferir-lo als altres, sino només va manifestar que estimava Crist; li va preguntar, tanmateix, el Senyor sobre un amor més ample per mostrar que en relació al govern de l'església aquest es necessita d'una manera especial, i és idoni precisament aquell que sobresurt en l'amor de Déu. Amb això, no obstant, si algú té altres bones condicions pel govern estimant menys Déu i és millor que els altres que estimen més Déu, ha de ser aquell elegit com a bisbe amb més raó. Amb tot això, qui, tanmateix, ho tingué tot, és a dir, una saviesa pel govern i un amor per Crist més gran que els altres, aquell seria un bisbe més apte per davant dels altres i hauria de ser triat amb més raó.

D'altra banda, que els sants diguin en comú que el prelat ha de sobrepassar els altres en ciència i santedat, ha de ser entès sobre qui ja ha estat assentat en la dignitat, el qual ha d'esforçar-se per sobrepassar els altres en la ciència de Déu i en santedat, i mai no es parla de qui s'ha d'elegir ni del que encara no està assentat en el càrrec. I això mateix diu Tomàs on més amunt: "Però quin greu crim és triar-ne un d'indigne conscientment i quin greu pecat comet, i de quin càstig n'és reu aquell qui només mira les influències, els regals, l'amistat o altres corrupcions!". No pot aquesta maldat ser explicada suficientment, ni tampoc el càstig que li està reservat, tal com exposa Basili a l'*Epístola a Torcuat* que es prova per això, ja que tal home és traïdor a Déu i a l'estat, que es precipita totalment a la desgràcia de la subversió i del perjudici més gran i el poble desgraciat, a través d'ell, s'exposa als llops i es veu privat d'ajuts paterns i de gloriosos exemples, coses totes que són donades als pobles pels bons prelats. D'on diu a la fi que no hi ha contra el poble major ira de Déu que quan el poble és sotmès a un mal regent, qui és la causa de quasi tots els mals que afecten al poble de Déu. I argumenta en favor d'ell allò de Boeci, al primer *De consolatione*, metre VI: "Ai trist destí! Quantes vegades s'afegeix l'espasa d'un home cruel a un mortífer verí!", cosa que addueix a propòsit de Neró, que va subvertir tota la república per la seva fatuitat. I afegeix que mai l'elector d'un regent criminal mor sense un gran i notable senyal de la ira de Déu i per aquest motiu, com que aquest ha pecat contra Déu i contra la seva ànima i contra l'estat de manera transcendent, en conseqüència és reu de tots els mals que se'n deriven amb l'ocasió, ja esmentada, d'aquest mal escollit.

Qui són els qui han d'arribar a bisbes. c. LI.

Va plaure als Pares d'establir que ningú fos consagrat com a bisbe si no havia estat triat canònicament. D'on a la distinció LXII: *Nullus* es diu així: "Que ningú sigui consagrat com a bisbe sino és escollit canònicament. I si això es sospités, que tant el que consagra com el consagrat siguin deposats sense esperança de recuperació". Segueix: "Els laics, però, de cap manera s'han d'immiscir a l'elecció". Igualment, a la distinció XXIII: *Qui episcopus*, es diu extensament de quines coses cal examinar el bisbe abans de la consagració, -veure allà-.

D'igual manera, el Papa Lleó al *Sermo De bono pastore* : "Que l'elecció d'un bisbe es faci no pel benefici temporal dels que trien o per l'esperança de guanys, ni per les influències dels homes, ni per promeses o pressions, ni per parentiu o amistat carnal o mundana, sino només per la glòria de Déu Omnipotent i la utilitat dels súbdits, especialment per la salvació de les ànimes i, en particular, per la perfecció i la bondat del que s'ha d'elegir o bé per la utilitat de la seva vida virtuosa". I diu allà Lleó: "Cal parar especial atenció en l'elecció d'un prelat al fet que abans hagi viscut religiosament i sigui un home prudent i de bona consciència i fama i que no sigui dissolut, llicencios ni molt companyó, sino devot i sever en els costums i temorós de Déu, i cercant la salvació de l'estat i tenint per ell un zel constant, que no sols hagi estat provat, sino també fort en les temptacions, no jove sinó d'edat, no decrepít, sino que sigui triat de menys de quaranta-sis anys, i això ho confirma l'esmentat Papa Lleó per allò del *Levític* i els *Nombres VIII* on el Senyor va prescriure que els sacerdots per la custòdia dels vasos del temple es prenguessin de menys de cinquanta anys i no exercissin el ministeri després. Comentant això, Gregori al llibre XXIII de *Moralia* diu que a través dels vasos es designa els fidels, i que de la seva cura no s'encarreguin els joves ni els inexperts en actes de virtuts, sino els qui hagin endurat les fortes batalles de les temptacions i els qui hagin experimentat la bondat de Déu en el seu cor per la gràcia de la devoció, i també els qui s'hagin comportat de manera exemplar.

Si els electors d'un bisbe es troben obligats a triar-ne el millor. c. LII.

Encara que els electors dels bisbes no es trobin obligats per necessitat de salvació a triar-ne simplement el millor, com s'ha dit més amunt, tanmateix

molt plauria a Déu que sempre fos l'elegit el millor, sobre el que es diu al *Levític VIII* que va dir el Senyor a Moisés: "Aplega a tota la comunitat davant de l'entrada de la tenda <de l'oracle>" per l'elecció d'Aharon i dels seus fills, perquè tots sàpiguen qui és més excel·lent d'entre tot el poble i més savi i més sant i més sobresortint per les seves virtuts i sigui aquell triat pel sacerdoti, tal com també addueix al mateix punt Orígenes, que afegeix així en una glossa: "Que es cuidin els electors d'un pontífex per tal que no es vegin portats a triar-ne un d'indigne per mecanismes que res tenen a veure amb el govern, i per tal que no hi hagi contra ells un clamor dels súbdits defraudats en presència de Déu per això, perquè a les estables del Senyor han portat no un pastor sinó un lladre i un enemic de les ànimes molt cruel i molt inepte". Conta Gregori, al III llibre de *Dialogi* sobre Pascasi, que per cap altra causa no fou exposat a tantes penes sino perquè es va inclinar de part de Llorenç en contra de Símmac, home perfecte, preferint-lo aquell com a bisbe. I al primer llibre de *Registrum* diu igualment Gregori que totes les culpes i les negligències se les ha d'imputar qui encarrega el ministeri de la virtut i del vicariat de Crist a un home feble i caduc, cosa que especialment conté veritat quan algú es posa de part d'un altre que tracta d'introduir-se, ja que tal home ha de ser immediatament foragitat de tot ofici de govern com a indigne i, fins i tot, irrespectuós i dolent i notablement ambiciós també, atès que en ell domina el desig de presidir i una presumptuosa temeritat, la ignorància de la falta que comet i del càstig al que està abocat per part de Déu. Sobre això, exposa moltes coses Agustí al llibre IX *De ciuitate Dei*, capítol XIX, quan diu que l'episcopat és el nom d'una tasca onerosa i no honorífica.

Què ha de pensar qui és triat pel govern. c. LIII.

Així doncs, el qui ha estat cridat al govern, que pensi per a quina tasca ha estat triat, perquè com diu Agustí a l'*Epístola LXXVII*: "Res és de més felicitat pels fidels que servir fidelment el Creador en el govern fidel de les seves ovelles, ni més útil pel pastor, ni més acceptat per les ovelles i, pel contrari, res és més perillós i més trist i més perjudicial que abusar de tal govern, i altra cosa no li ha de proporcionar tristor més gran al prelat que veure's odiosament assegut, per a la seva ruïna, en un lloc sant, ell qui ocupa tot el seu temps en vanitats, oblidant-se del culte diví i del servei i de les misèries dels pobres i de les seves ovelles, de vida infeliç i trist, el cor del qual està sempre ple de ximpleries i la seva llengua sense fre s'ocupa en paraules insensates i

ignominioses i les mans sempre estan en vergonyoses ocupacions". ¿Per què, Senyor Jesús, habita la terra un home tal que pastura en les almoines dels pobres tan desmesuradament i se serveix tan mandrosament del talent rebut, i amb tants mals exemples fereix el teu poble i viu en l'escàndol dels homes i sempre treballa nèciament?. Així doncs, que caigui sobre un home així la teva justícia que vetlla dient: "Servidor inútil! Lligueu-lo de mans i peus i llenceu-lo a les tenebres exteriors²¹", perquè Tu vas dir que tot arbre que no dóna un bon fruit es talli i es llenci al foc. En efecte, els homes perfectes triats pel govern sempre frisen per què serà d'ells, tement contínuament d'haver estat cridats al govern més pels seus demèrits que pels mèrits, dient amb Gregori al primer de *Registrum* : "Ja que una mona pot ser anomenada lleó, però no pot ser un lleó".

Quines qualitats ha de tenir la vida d'un bisbe. c. LIV.

En efecte, Hug al llibre II *De sacramentis*, capítol XIV mostra quines qualitats ha de tenir la vida d'un bisbe i l'opinió sobre la forma de la seva vestimenta, i diu que el pontífex fa servir als peus sandàlies que tenen sota la planta una sola a fi que el peu no toqui a terra, i per dalt són obertes, encara que entre els bisbes llatins hi hagi una sandàlia íntegra i completa, perquè ha estat feta segons els misteris, és a dir, per tal que el bisbe no es taqui amb les coses terrenals sino que estigui obert, mirant amunt, sempre a les celestials, per això també la sandàlia llatina porta una obertura per sobre, per on entra el peu, que significa pensament fixe que ha de ser cenyit amb cuir mort, és a dir, tenir sempre memòria de la mort.

En segon lloc porta el bisbe unes polaines de dos plecs o rectes, fins al genoll, perquè el súbdit ha de tenir honestedat i cobrir-se amb castedat i puresa de vida.

En tercer lloc, porta a la mà ciris de cera ornats amb perfecció, amb el que s'assenyala que totes les seves obres són obres virtuoses i no tan sols omades amb una gran prudència, sino també donades com exemple a la resta.

En quart lloc, porta a un dit de la mà dreta un bonic anell, amb el que es vol significar que per la dreta de Déu s'ha convertit, per vocació, en espòs de l'església i que estima el compromís de Crist i tot el que comporta.

²¹ Cita barrejats Mt 25:30 i Mt 22:13.

En cinquè lloc, porta un bàcul pastoral, que és corbat al capdamunt, perquè ha d'atreure els fugitius i fer tornar amicablement els qui estan separats de la casa de Déu i aplegar-los mitjançant la raó. Existeix també igualment un bastó amb una agulla a baix, perquè ha de punxar els rebels, colpejar-los i ferir-los cordialment mitjançant una correcció paterna i un retret dur, però discret.

En sisè lloc, porta una tiara o mitra al cap, que està dividida en dues parts, ja que el bisbe ha de tenir la ciència celestial d'ambdós Testaments, que regeix tots els sentits, amb el que es mostra que l'actitud sencera d'un bisbe ha de ser edificant pels altres. Per això, la seva mirada no ha de ser vaga, sino madura, ni ha d'escollar sino coses útils, i no ha d'olorar olors deshonestes, ni portar fragàncies, per això es diu que és vergonyós per un bisbe el fet de portar perfum, i que no s'arrosi amb aigua de roses ni d'algues ni amb coses que tenen més relació amb homes carnals i dissoluts que amb el pare de tot el poble, que és el bisbe i exemple per a tots. Tampoc no ha de tenir un gust molt carnal, ni que li agradin les coses assaborides, per ser exemple de penitència i austeritat, i que no cerqui tampoc les coses dolces, perquè se'l consideri, i de fet ho sigui, auster, ja que a partir d'això se'l pressuposa cast i pur.

També a través de la túnica, diu Hug al mateix lloc, s'assenyala l'abundància de virtuts que cobreix i adorna l'home: pel cinyell, una consciència íntegra i provada; per l'estola col·locada en forma de creu, la paciència; per la casulla, que tot ho cobreix, l'amor. Posa també Hug al mateix lloc que el Sum Sacerdot, a la Llei²², portava vestits que significaven allò a què estava obligat, d'on una tunica llisa significava una conversa lloable, encantadora, dolça, amable i afamada; al cenyidor, la castedat; a la tunica jacintina, la contemplació celestial, perquè el jacint és de color pàl·lid o celest; a l'efod, la tolerància de fatigues i la voluntària obediència de la llei; a la bossa²³, la discreció i la saviesa, i aquí les quatre pedres precioses signifiquen les quatre virtuts cardinals, que han de brillar de manera especial en l'excel·lència episcopal; al cidar²⁴, la intenció recta en totes les coses, és a dir, que totes es facin per glòria de Déu; a les calces, una gran custòdia del cor, especialment contra els desitjos carnals. I contra tots les vestimentes

²² Descriu l'abillament que s'imposa al ritual d'investidura dels sacerdots en l'ordenació d'Aharon i els seus fills i que apareix a Lv 8: 1-13.

²³ Racional: Pectoral dintre del que es col·locaven l'urim i el tummim, dos instruments d'adivinació.

²⁴ Cidar: Tiara. Turbant sobre el que Moisés li col·loca a Aharon la diadema santa.

enganyoses i brutes, se'n parla extensament a l'Èxode XXVIII i al Levític VIII, de les que tracta amplament Jeroni a l'*Epístola* LXXXV, tanmateix, per tal d'evitar-ne el cansament, siguin suficients les que ha exposat Hug sobre tals vestidures i que hem consignat abans.

Quines qualitats ha de tenir qui és consagrat bisbe segons la primera regla apostòlica. c. LV.

Sobre qui ha estat consagrat bisbe cal veure les coses que l'atenyen a ell mateix directament respecte a la seva pròpia persona. En segon lloc, les que l'atenyen a ell mateix en relació al ramat que li ha estat confiat. Així doncs, en relació a ell i de quina manera hagi de ser en si mateix el bisbe, ho posa l'Apòstol a la primera *Epístola a Timoteu* III, dient així: "Cal que el bisbe sigui irrepreensible, marit d'una sola muller, sobri, assenyat, virtuós, educat, hospitalari, apte per ensenyar, no donat al vi, no combatiu, sino moderat, pacífic, desinteressat, que governi bé la pròpia casa i tingui els fills submisos amb tota dignitat". Segueix: "Que no sigui cap neòfit". Segueix: "Cal també que tingui una bona reputació davant els de fora". Una regla quasi semblant posa el mateix Apòstol a l'*Epístola a Titus*, capítol I on, encara que es canvien allà algunes paraules, diu així: "Cal que el bisbe sigui sense pecat, com a administrador de Déu, no arrogant, ni iracund, no donat al vi, no combatiu, ni cobejós d'un profit vergonyós, sino hospitalari, amic del bé, prudent, sobri, just, sant, continent, que abraci el que, segons la doctrina, és el discurs autèntic, perquè sigui capaç d'exhortar també en la doctrina sana i de refutar els contradictors". Vegi's que, com que en les dues regles esmentades roman tota la vida episcopal, per això prendré barrejades, en exposar-les, coses d'una i altra, és a dir, quan una supleixi l'altra i posi el que l'altra omet.

Vuit són els oficis del bon bisbe. c. LVI.

En efecte, comença l'Apòstol posant això la primera regla: "Si algú aspira a exercir l'episcopat, desitja una noble funció". Glossa de Teòfil: "Marcadament ha dit una noble funció, perquè un home bondadós que vol ser bisbe, no desitja la dignitat, ni el repòs del cos, ni el guany, ni els plaers, sino el treball, fet pel qual és palès que el nom de bisbe comporta feina". Així, s'anomena, bisbe de "mirar per sobre", que ve de *supra* i *scopos*, que és mirar, perquè el bisbe ha de mirar per sobre d'ell i dels altres. El mateix diu

Agustí a una glossa: "Així com Adam fou posat al paradís per a treballar i vigilar, així el bisbe a l'església". Per això Agustí al mateix indret diu: "Que sàpiga que no és un bisbe, sino un lladre a l'església de Crist qui desitja governar i no ser útil". D'altra banda, assenyala Tarantasiu sobre aquest passatge que el treball del bisbe o el seu ofici a l'església és, en primer lloc, de sentinella en preveure els perills de l'església, *Ezequiel* III: "Fill de l'home, t'he fet sentinella".

En segon lloc hi ha el treball de bisbe o ofici d'ensenyant, i això en l'exposició de les sagrades paraules de l'Esclatpura, *Epístola a Titus* I: "Que abraçi el que, segons la doctrina, és el discurs autèntic".

La tercera feina i ofici del bisbe és el de pastor, administrant els recursos de la vida corporal i espiritual, per això a ell va dirigit allò de *Joan*, últim capítol: "Pastura les meves ovelles".

La quarta feina és l'ofici d'administrador, perquè ha d'administrar els sacraments, *Lluc* XII: "¿Qui és, doncs, l'administrador fidel?".

La cinquena feina i ofici seu és el de mediador, reconciliant i perdonant els pecats, *Deuteronomi* V: "Jo vaig ser entre vosaltres i Déu".

La sisena feina i ofici del bisbe és d'advocat o d'orador, oferint les peticions de les oracions²⁵, *Savieta* VI: "Un home que es disposa sense queixa a intercedir pel seu poble".

El setè és el de jutge castigant els crims, *Deuteronomi* I: "Elegiu d'entre vosaltres homes savis i entesos".

El vuitè és l'ofici del guia i del príncep, lluitant contra la guerra espiritual, *Salm*: "Els faràs prínceps", etcètera.

D'aquests vuit treballs o bé oficis esmentats, apareix com a vertader el dit de l'Apòstol, és a dir, que qui aspira a exercir l'episcopat, desitja una noble funció, és a dir, desitja els vuit treballs i oficis esmentats. Cebrià: "Llavors va ser bo desitjar un bisbat, quan el bisbe era el primer en els treballs, l'últim en menjar, quasi mai en lleures, sino sempre al servei de Déu i del seu poble".

Que convé que el bisbe sigui irrepreensible, marit d'una sola muller i sigui sobri. c. LVII.

En efecte, per a la preparació de la vida episcopal prescriu l'Apòstol a la primera regla dient: "Convé, així, que el bisbe sigui irrepreensible". La causa és

²⁵ Els sufragis són les oracions especials per vius o difunts.

perquè a ell li pertoca reprendre els altres, per la qual cosa convé que ell mateix sigui irrepreensible a fi que se li obedixi més eficaçment i reverent, puix que el poble no admet de bon grat que se'l reprengui per part de qui és tingut per repreensible, sino que més aviat li diu allò de *Lluc IV*: "Metge, primer cura't a tu mateix". Així doncs, convé que el bisbe sigui irrepreensible, és a dir, sense defecte que sobresurti i de reputació íntegra, a la que contribueix molt la bona companyia. Per això, a la causa II, qüestió VII: *Cum pastoris*, es diu que els companys de cambra d'un bisbe han de ser monjos escollits o clergues. També contribueix a la seva reputació una vida exemplar, ja que la dignitat no fa al bisbe, sino la seva vida, causa II, qüestió VII: *Non omnes episcopi*. Contribueix també a això el coneixement de la llengua, de manera que ningú se'n vagi del seu costat sense una paraula de salvació i de bon exemple, ja que així li incumbeix a aquell que és pastor, pare dels altres i mestre. Per tal motiu una glossa parla sobre l'irrepreensible, a saber, sobre qui està exposat a l'acusació i a la condemna, perquè és l'exemple dels altres.

En segon lloc, l'Apòstol afegeix: "Marit d'una sola muller", perquè només pot tenir una sola esposa, l'església, i no moltes a la vegada, motiu pel qual una ciutat no pot tenir sino un sol bisbe, com és palès a *Extra De officio ordinarii: Episcopus nec*, per això un bisbe no ha de tenir sino una sola seu. Agustí ho exposa així, a saber, que qui ha de ser ordenat bisbe, si ha tingut esposa abans del baptisme, i després del baptisme una altra²⁶, és bigam i, consegüentment, no pot ser ordenat, perquè la bigàmia no es suprimeix a través del baptisme, ja que al baptisme desapareixen els pecats, però no els sacraments. Tanmateix, Jeroni al mateix indret sembla dir el contrari, però es considera més veritable l'opinió d'Agustí, tal com diu Pere de Tarantàsia en una anotació seva sobre aquest passatge. I respecte això, segons la meua opinió, pot portar-se a col·lació el Decret, distinció LXXXII: *Proposuisti*, encara que una glossa sembla discrepar-ne.

El tercer que afegeix l'Apòstol és "sobri". Epifani: "És a dir, parc en el menjar pel que fa a quantitat i a la qualitat, ja que com és pare de la Llei i administrador, ha de mostrar-se sempre amant de la penitència i de l'austeritat i, en conseqüència, de la castedat, que no pot ser obtinguda sense sobrietat, segons paraula d'Agustí, perquè és impossible satisfer amplament els sentits i no cedir als vicis dels sentits". Per això l'Apòstol: "Vigileu, que els vostres cors no s'afeixuguin per la vostra embriaguesa". I així va establir el bisbe

²⁶ El baptisme aleshores no tenia lloc al néixer.

Basili que a Grècia els prelats se servissin d'aliments pocs esquisits i també en els hàbits, i que no prenguessin habitualment carns sino llegums i oli i, a les festes, carns de poca qualitat i això per a exemple dels altres i per tal que en ells creixés la castedat i l'exemple de penitència davant la resta, i a fi que estiguessin més preparats per a la contemplació, que els és especialment necessària als prelats, que han de ser més familiars que els altres davant Déu, com igualment diu el propi Basili.

Que el bisbe ha de ser prudent. c. LVIII.

El quart que afegeix l'esmentat Apòstol és que aquest mateix sigui prudent, és a dir, que el bisbe sigui prudent. Alcuí, parlant d'això, diu que el bisbe, en primer lloc, necessita d'una prudència natural, i que no sigui de naturalesa nècia o quasi nècia, ja que s'anomena neci qui té passions que ràpidament porten a la necedat, tal com és la ira sobtada o la fúria, i també la supèrbia crassa, que enfurisma al moment, i també l'afecció animal, que no distingeix, sino que mostra a l'instant un esguard afectat per l'odí o per l'amor carnal quasi com un dimoni. Qui eleva aquests al govern comet un gravíssim pecat, perquè és causa de tots els mals que es cometen per aquests individus. Sobre aquests es parla a l'*Eclesiastès* X així: "Hi ha un mal que he vist sota el sol, provenint, per descuít, d'un sobirà: Un neci elevat a una alta dignitat". On Clímac: "Això és, efectivament, per a aquest estat, un dels mals principals, que prové de sobirans i prelats per culpa del seu mal coneixement, és a dir, proposar al poble un mal rector i un home ignorant o indigne i de mala vida, qui viu i governa per a injúria de Déu i de la religió cristiana i per a la condemna de qui col·loca tal bèstia no per governar, sino per destruir les coses que foren instituïdes a través de Déu i dels Sants Pares. Això es resol sovint, com diu Crisòstom, en la condemna dels que col·loquen i dels col·locats, i en el càstig dels pecats del poble a qui li posen al capdamunt tal persona. Per tal motiu està escrit a *Osees* XIII: "Els he donat un rei en la meua ira i prendré", a saber, "un bon rector en el meu furor". Aquest, diu, és el càstig més gran de Déu per a un poble: un dirigent reprobable, hipòcrita i fals, qui sota l'aspecte de bondadós fa sempre i pensa malament i qui s'esforça per apareixer hàbilment com a bondadós per tal de poder fer més mal i devorar amb més seguretat. Aquesta, diu, és la prudència del dimoni sobre la que parla *Jacob* III, que és terrenal, animal i demoníaca. Terrenal, diu, per a aconseguir riqueses, animal per a saturar-se de menges delicades i diabòlica per a dur a terme les

seves venjances. A tal persona se li diu a *Zacaries XI*: "Ai del meu pastor insensat que abandona les ovelles!". Glossa: "Perquè tant se li'n dóna del ramat²⁷", ja que no ha entrat per la porta sino d'un salt²⁸. *Proverbis XXVI*: "Com el qui llença una pedra a la pila de Mercuri²⁹, així és el que dóna la glòria a un insensat, perquè així com la pedra caient des de dalt desfà tota la pila, igualment el mal rector, devora tot el ramat que se li ha encomanat i el desfà quasi com un enemic. Sobre això es parla a *Job XXXIV*, ja que Déu fa regnar un hipòcrita a causa dels pecats del poble. D'això en comenta molt Gregori al llibre de *Moralia* quan parla d'aquest mot, perquè Déu dóna el nombre de prínceps d'acord amb els mèrits dels pobles. Per tal cosa, diu molt clarament a *Osees XIII*: "Els donaré reis en la meua ira". En efecte, aquests no són donats per un governant fidel, sino neci i cruel, que no es preocupa de la salvació de les ànimes sino de complaure els que li demanen. Per això d'aquests es diu a *Osees VIII*: "Han regnat, però no de part meua", sino -afegeix tu- per l'afany del diable que incita aquest i aquells que van tramir el seu ascens, els quals s'esforcen perquè un neci estigui al capdamunt, governi nèciament i sota la seva autoritat en morin sens nombre, quasi com un cec porta un cec a la perdició.

Així doncs diu l'Apòstol encertadament que el bisbe sigui elegit i que ho sigui, de prudent, per tal que governi i es dirigeixi a si mateix i als altres amb prudència, i els condueixi a un bon final.

De nou es prova d'altra manera que un bisbe ha de ser prudent.
c. LIX.

Parlant Gregori de Nissa *Super Iohannem* al respecte d'aquella paraula de l'Apòstol on es parla sobre el pastor, al capítol X, diu així: "De què val un aliment sense sal i un prelat sense prudència sino és per a que se l'expulsi del govern i se'ls entregui als homes per tal que el maltractin?". I Durandus, a la seva *Summa*, capítol LI, títol segon: *De ordinibus*, qüestió XX, diu així: "Un prelat ha de tenir una prudència triple és a dir, de la Sagrada Escripura, distinció XXXVI, en la seva totalitat. En segon lloc, de les lletres seglars,

²⁷ Pertany a Jo 10: 13.

²⁸ Perque "qui hi puja per un altre indret, és un lladre i un bandoler", Jo 10:1.

²⁹ *Lapidem mittere in acervum Mercurii* és un proverbi que fa referència a una pila de pedres als canins on cada viuant tirava la seva en honor a Mercuri. La *Biblia* de Montserrat tradueix: "Com el qui lliga el roc a la fona".

distinció XXXVII: *Legimus, si quis grammaticam* i el cànon següent. En tercer lloc, dels negocis seglars, distinció XXXIX, en la seva totalitat".

La Sagrada Escriptura, així, i la disciplina eclesiàstica, l'ha de saber un bisbe per a formar les ànimes dels súbdits, distinció XXXVI, capítol II: *Et Santa, Eccelsie* i al capítol: *Si quis vult*. I per això ha establert l'església que a les esglésies metropolitanes³⁰ hi hagi doctors en teologia sagrada per formar els clergues, puix que el bisbe ja es presuposa que la sap. I està establert que els clergues que sortin de la província per escoltar teologia, rebin retribucions íntegres, es més, si no els són suficients les seves, i si són honests i aprenen bé, els n'ha de proporcionar l'església, *Extra De magistris: Quia nonnullis i Super specula*. També, els bisbes han de conèixer les ciències dels seglars per erudició i per tal que puguin distingir el ver del fals i tenir accés, mitjançant aquestes, a la ciència de la pietat, no, d'altra manera, a plaers i delectacions, distinció XXXVII: *Cur ergo*. I segons això, en la mateixa distinció es resol molta contradicció de diversos capítols; per tal motiu s'ha establert que siguin tinguts per mestres de les arts liberals.

També un bisbe ha de tenir coneixement dels negocis dels seglars, ja que no només amb béns espirituals sino també amb béns materials ha d'assistir els súbdits i els que pateixen necessitat, distinció XXXIX, en la seva totalitat. Per això diu Gregori en aquesta distinció: *Petrus*: "En aquest moment, ha de ser col·locat al cim del govern algú que no només sàpiga preocupar-se, i amb cautela, de la salvació de les ànimes sino també del seu aprofitament intern, per això rebutja al clergue Pere elegit com a bisbe, ja que era neci i ignorant, tal com diu allà. Diu també allà l'esmentat Durandus que, encara que, per la dita needat, algú se l'allunyi de l'obtenció del benefici, tanmateix <d'ell> no es priva a qui l'ha obtingut, sino que se li dona un coadjutor, tal com es diu a la causa VII, qüestió I: *Quia super* i també a *Extra De electione: Cum in cunctis*. L'ordinat, però, és absolutament necessari que poseeixi una ciència adequada encara que no sobresurti molt. S'anomena ciència adequada a la que és necessària per a la tasca de cadascú dels ordres, tal com el sacerdot, en tant que escollit per a la celebració de l'ofici diví, està obligat a saber-ne de gramàtica, a saber pronunciar bé les paraules i a accentuar-les i a comprendre, com a mínim, lletra per lletra el que llegeix. En tant que és ministre dels

³⁰ Les de capitals de província.

sacraments, està obligat a saber quin és la matèria i la forma³¹ adequades de qualsevol dels sacraments i la manera ritual de administrar-ne els mateixos. En tant que és doctor, està obligat a conèixer almenys els fonaments de la fe, que consisteixen en els articles de la fe, segons l'interès del que actua. En tant que és jutge al fòrum, està obligat a saber distingir en consciència entre la lepra i la no lepra, i entre lepra i lepra almenys entre els pecats que són coneguts per a tots. D'aquestes coses es dedueix que qui no és ordinat sino per a que celebri misses per devoció, com fa un religiós, no està obligat a saber si no és el primer d'aquells que hem dit abans. I una opinió semblant hi ha sobre els ordres inferiors.

La ciència superior és la que consisteix en una doble saviesa, és a dir, humana i divina. Als bisbes els pertoca de saber també aquelles coses que poden tenir alguna dificultat en la Llei i tant més quant són situats a un estament superior. Als rectors simples d'esglésies parroquials, però, no els pertoca necessàriament de saber totes les qüestions difícils. En les qüestions dubtoses, el sacerdot de la parròquia està obligat a distingir fins a tal punt que sàpiga que tals coses són difícils, i cal que no s'endinsi en elles sense consell d'un superior o l'autoritat dels canons, i això ho considero suficient. Igualment el sacerdot només està obligat a saber i distingir en el que és comú, és a dir, quins són pecats capitals i quins mortals i quins venials per naturalesa i, sabent això, se'l considera adequat, segons la necessitat del moment, per escoltar les confessions. I crec que desconeixent-ho, pecca mortalment escoltant les confessions i qui el posa al càrrec, pecca fins i tot més que el propi designat, i permentent que tal ordenat exerceixi el ministeri, pecca mortalment si té interès a obstaculitzar-ho.

Així, adona't que hi ha tres coses, com a necessitat del confessor, sense les quals ningú no pot ser confessor sense pecat: En primer lloc, la ciència de distingir entre els pecats, com ja s'ha dit; el segon és el discerniment cautelós dels pecats; el tercer és la imposició discreta d'una penitència o d'una satisfacció, coses que especialment convenen al bisbe i li són necessàries i també a qui confessa qualsevol.

³¹ Els sacraments es componen de matèria i forma. La matèria és propera i remota. La forma, les paraules que es diuen. Al bateig, per exemple, la matèria propera és l'aigua especialment beneïda, i la remota, l'aigua en general.